

ความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด
ในระบบเกษตรพันธสัญญา อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ชัยอนันต์ ลิ่มพัฒน์มงคล

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนบริหารการและส่งเสริมการเกษตร
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
พ.ศ. 2566

ความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด
ในระบบเกษตรพันธสัญญา อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ชัยอนันต์ ลีพัฒนมงคล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนาศาสตร์พยากรณ์และส่งเสริมการเกษตร

สำนักบริหารและพัฒนาระบบราชการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2566

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

ความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด
ในระบบเกษตรพันธสัญญา อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ชัยอนันต์ ลิ้มพัฒน์มงคล

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนาทรัพยากรและส่งเสริมการเกษตร

พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พหล ศักดิ์คะหัทธิน)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(รองศาสตราจารย์ ดร.นครเศร รังควัต)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(อาจารย์ ดร.กอบลาภ อารีศรีสม)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

ประธานอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พหล ศักดิ์คะหัทธิน)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการรับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์ ดร.ญาณิน โอภาสพัฒนกิจ)

รองอธิการบดี

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

ชื่อเรื่อง	ความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด ในระบบเกษตรพันธสัญญา อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่
ชื่อผู้เขียน	นายชัยอนันต์ ลิ่มพัฒน์มงคล
ชื่อปริญญา	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาทรัพยากรและส่งเสริม การเกษตร
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พหล ศักดิ์คะทศน์

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกร 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกร และ 4) เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคของเกษตรกรต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกร อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 169 คน ที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานเกษตรอำเภอพร้าว เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุ

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 61 ปี มีสถานภาพสมรส (ร้อยละ 68.0) ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษา (ร้อยละ 61.5) มีสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 4 คน มีแรงงานในการทำเกษตรเฉลี่ย 2 คน มีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2 คน ส่วนใหญ่ไม่มีแรงงานจ้าง มีพื้นที่ในการทำเกษตรเฉลี่ย 6.54 ไร่ มีพื้นที่ในการทำเกษตรเป็นของตนเองเฉลี่ย 5.44 ไร่ ส่วนใหญ่ไม่มีพื้นที่ในการทำเกษตรเป็นพื้นที่เช่าและพื้นที่อื่น เกษตรกรมีรายได้ในครัวเรือนเฉลี่ย 89,650.89 บาท/ปี มีรายได้จากภาคการเกษตรเฉลี่ย 67,757.40 บาท/ปี มีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 21,893.49 บาท/ปี มีเงินทุนที่ใช้ในการทำเกษตรเฉลี่ย 17,316.57 บาท/ปี มีหนี้สินเฉลี่ย 17,316.57 บาท/ปี เกษตรกรมีประสบการณ์อบรมและดูงานด้านการเกษตรเฉลี่ย 1 ครั้ง/ปี ส่วนใหญ่ไม่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่หรือผู้ให้ความรู้ทางการเกษตร (ร้อยละ 54.4) เป็นสมาชิกกลุ่มหรือเครือข่ายในชุมชนเฉลี่ย 1 กลุ่ม มีช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรเฉลี่ย 3 ช่องทาง ส่วนใหญ่รับรู้ข่าวสารผ่านการพูดคุยหรือคำบอกเล่ากับเพื่อนบ้าน

การเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกร

อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.14) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาในด้านผลตอบแทนอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.26) รองลงมา ด้านความน่าเชื่อถือในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.17) ด้านสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.15) และด้านการยอมรับของสังคมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.98) ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกร อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ตัวแปรอิสระที่มีผลต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พบว่ามีทั้งหมด 6 ตัวแปร โดยแบ่งออกเป็นตัวแปรที่มีผลทางบวก ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ จำนวนแรงงานในการทำเกษตร และช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ในขณะที่ตัวแปรระดับการศึกษา และเงินทุนที่ใช้ในการทำเกษตร มีความสัมพันธ์ทางสถิติในเชิงลบ โดยมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

ปัญหาอุปสรรคของเกษตรกรต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญา พบว่า ด้านผลตอบแทน เกษตรกรยังขาดความรู้ความเข้าใจ ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดให้ได้ตามเกณฑ์ที่บริษัทกำหนด ทำให้เกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างเกษตรกรและตัวบริษัท รวมถึงตัวเกษตรกรมองเรื่องราคารับซื้อผลผลิตเป็นปัจจัยหลัก จึงเน้นการผลิตให้ได้ปริมาณของผลผลิต มากกว่าคุณภาพของผลผลิต ด้านการยอมรับของสังคม เจ้าหน้าที่ของบริษัท มีจำนวนน้อย ไม่พอเพียงที่จะเข้าไปดูแลแนะนำแก่เกษตรกรได้อย่างทั่วถึง ทำให้เกิดความไม่เข้าใจในการควบคุมผลผลิตให้ได้ตามเกณฑ์ ทำให้เกษตรกรเกิดความรู้สึกต่อต้าน และไม่ยอมเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญากับบริษัท ด้านความน่าเชื่อถือ จากเกษตรกรยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนในเกณฑ์คุณภาพของเมล็ดพันธุ์ ทำให้เกิดอคติกับบริษัท และทำให้เกษตรกรถอนตัวออกจากการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญา และด้านสิ่งแวดล้อม เกษตรกรมองว่าการใช้สารเคมีตามคำแนะนำของบริษัทมีค่าใช้จ่ายที่สูงและไม่มีความจำเป็น

คำสำคัญ : การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด, เกษตรพันธสัญญา, เกษตรกรอำเภอพร้าว

Title	OPINION OF CORN SEED PRODUCTION PROJECT UNDER CONTRACT FARMING,PHRAO DISTRICT, CHIANGMAI PROVINCE, THAILAND
Author	Mr. Chaianan Limpattanamongkol
Degree	Master of Science in Resources Development and Agricultural Extension
Advisory Committee Chairperson	Assistant Professor Dr. Phahol Sakkatat

ABSTRACT

This study was conducted to investigate: 1) socio – economic attributes of farmers participating in maize seed production project; 2) opinion of the participation in maize seed production project under contract farming; 3) opinion of factors effecting the participation in maize seed production project under contract farming of the farmers; and 4) opinion of problems encountered in the participation in maize seed production project of the farmers. The sample group consisted of 169 maize farmers registered with Phrao Agriculture District office. A set questionnaires was used for data collection and analyzed by using descriptive statistics and linear multiple regression.

Results of the study revealed that most of the respondents were male, 61 years old on average, married, and uneducated (61.5%). They had 4 family members – 2 household workforce but most of them did not have hired workers. The respondents had 6.54 rai of agricultural land which 5.44 rai were their own land. They had an annual household income for 89,650.89 baht on average 67,757.40 baht was from the non – agricultural sector. The respondents attended training or joined educational trip once a year on average. More than one – half of them (54.4%) did not contact the agricultural extension worker. The respondents were members of the community network group and they had 3 channels of agricultural information perception on average. Most of the respondents perceived agricultural information though neighbors. As a whole, the respondents participated in the maize seed

production project at a moderate level ($\bar{X} = 3.14$). Based on its detail, the following participation were found at a moderate level: benefit sharing ($\bar{X} = 3.26$), reliability ($\bar{X} = 3.17$), environment ($\bar{X} = 3.15$) and social recognition ($\bar{X} = 2.98$) respectively. The 6 following independent variables had a positive effect on the project participation with a statistical significance level at 0.01: sex, age, marital status, a number of agricultural workforce and channel of information perception. However, educational attainment and agricultural capital were found to have a negative effect (Sig=0.01)

The following were problems encountered: returns or benefit sharing; lack of know ledge / understanding about maize seed production according to the criteria set by the company; emphasis on an amount of yields rather than quality; social recognition; inadequate company staff to thoroughly take maize farmers; misunderstanding of seed quality criteria which resulted in prejudice against the company; and use of chemicals as advised by the company was costly and unnecessary.

Keywords : maize seed, contact farming, Phrao Agriculture District Office

กิตติกรรมประกาศ

ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พหล ศักดิ์คะทศน์ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ที่คอยให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทางในการทำวิจัยมาโดยตลอด ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.นครเรศ รั้งควิต และอาจารย์ ดร.กอบลาภ อารีศรีสม ที่ปรึกษาร่วม ตลอดจนคณาจารย์และบุคลากร สาขาวิชาพัฒนาทรัพยากรและส่งเสริมการเกษตร คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ทุกท่าน ที่ได้ให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทาง จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์

ที่สำคัญยิ่ง ขอขอบคุณเกษตรกร อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ที่กรุณาให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการตอบแบบสอบถามปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญา อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

เหนือสิ่งอื่นใดผู้ศึกษาขอน้อมระลึกถึงพระคุณของบิดา มารดา ญาติมิตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ตลอดจนผู้มีส่วนช่วยสนับสนุนทุกท่าน ที่คอยให้กำลังใจสนับสนุนให้การศึกษานี้สำเร็จตามความมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้

ชัยอนันต์ ลิ้มพัฒน์มงคล

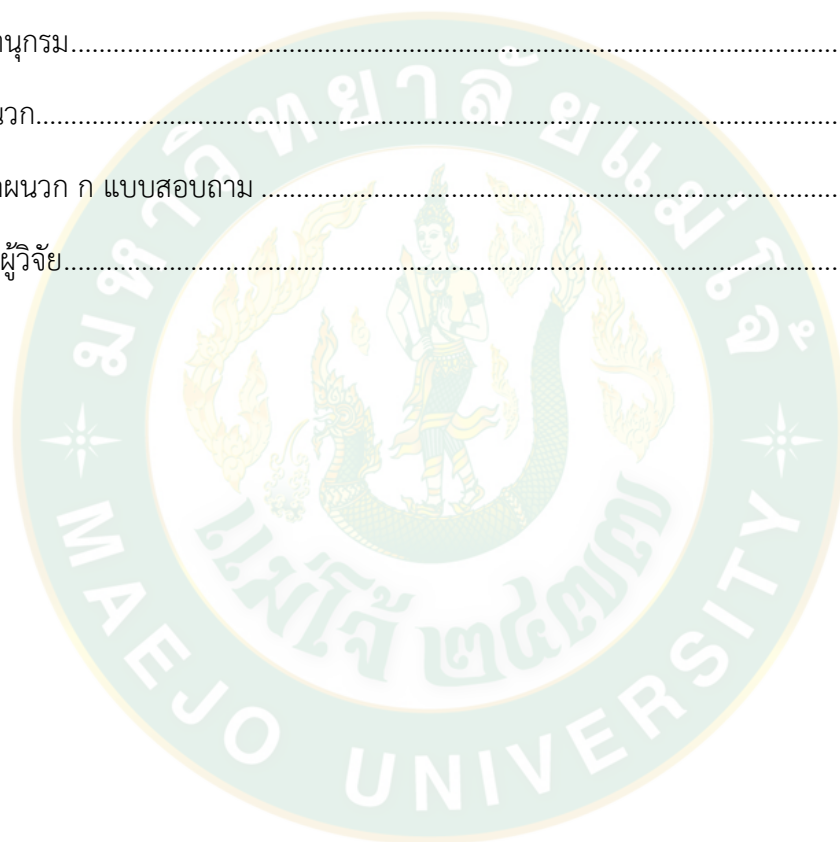

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญรูปภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ที่มาและความสำคัญ.....	1
ปัญหางานวิจัย.....	2
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
นิยามศัพท์.....	4
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร.....	6
ระบบเกษตรพันธสัญญา	6
ความสำคัญของการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด	14
แนวความคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการยอมรับ.....	19
ทฤษฎีความคาดหวัง.....	25
กระบวนการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร.....	26
พื้นที่ศึกษาอำเภอพัวไร่ จังหวัดเชียงใหม่	31
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	32

กรอบแนวคิดในการวิจัย	38
สมมติฐานการวิจัย	39
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	40
สถานที่ดำเนินการวิจัย.....	40
ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง	40
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	41
การทดสอบเครื่องมือแบบสอบถาม.....	42
การวิเคราะห์ข้อมูล	43
ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย.....	43
งบประมาณที่ใช้ในการวิจัย.....	43
บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	44
ตอนที่ 1 ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร.....	44
ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญา ของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่	55
ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตร พันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่	66
ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคของเกษตรกรต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่.....	73
บทที่ 5 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	75
สรุปผลการวิจัย.....	75
ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร	75
ความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของ เกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่	75
ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธ สัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่	76

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคของเกษตรกรต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่	76
อภิปรายผลการวิจัย.....	77
ข้อเสนอแนะ	78
ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย.....	78
ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งต่อไป	78
บรรณานุกรม.....	80
ภาคผนวก.....	84
ภาคผนวก ก แบบสอบถาม	85
ประวัติผู้วิจัย.....	93

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ปริมาณและมูลค่าการนำเข้าเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด.....	19
ตารางที่ 2 ปริมาณและมูลค่าการส่งออกเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด.....	19
ตารางที่ 3 ผลการขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปี2561/2562.....	32
ตารางที่ 4 จำนวนตัวอย่างเกษตรกร	41
ตารางที่ 5 ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร.....	46
ตารางที่ 6 ลักษณะทางเศรษฐกิจของเกษตรกร	49
ตารางที่ 7 ลักษณะทางสังคมของเกษตรกร.....	53
ตารางที่ 8 ระดับความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรกรพันธ สัญญาอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ในภาพรวม.....	55
ตารางที่ 9 ระดับความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรกรพันธ สัญญาอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่.....	59
ตารางที่ 10 การกำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา.....	67
ตารางที่ 11 เมทริกซ์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม	69
ตารางที่ 12 ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรกร พันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่	72

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 การผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ย้อนหลัง 5 ปีล่าสุด.....	17
ภาพที่ 2 สถิติการนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ตั้งแต่ปี 2558 ถึง 2562.....	17
ภาพที่ 3 สถิติการส่งออกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ตั้งแต่ปี 2558 ถึง 2562	18
ภาพที่ 4 แสดงการยอมรับของนวัตกรรมเป็นรูปตัว S.....	21
ภาพที่ 5 Vroom’s Expectancy Model.....	26
ภาพที่ 6 กระบวนการรับรู้.....	27
ภาพที่ 7 แบบจำลอง SMCR ของเบอร์โล.....	30
ภาพที่ 8 แผนที่แสดงพื้นที่เขตการปกครองรายตำบลภายในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่.....	31
ภาพที่ 9 กรอบแนวคิดในการวิจัย	38

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญ

ข้าวโพดถือได้ว่าเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญอย่างหนึ่งในตลาดโลก เนื่องจากเป็นพืชที่มีการนำไปใช้ประโยชน์ได้หลากหลาย ทั้งเพื่อการบริโภคของมนุษย์ และเป็นปัจจัยหลักในการผลิตอาหารสัตว์ ความต้องการใช้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของโลกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จากการขยายตัวของอุตสาหกรรมการเลี้ยงสัตว์ อุตสาหกรรมอาหารสัตว์ การแปรรูปไปสู่พลังงานโดยใช้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นวัตถุดิบ ในการผลิตเอทานอล และอุตสาหกรรมเมล็ดพันธุ์ (วิชาการณ วงศ์คำปวน, 2559)

ประเทศไทยถือได้ว่าเป็นผู้นำในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเพื่อการส่งออกในภูมิภาคเอเชีย โดยปี 2559 ส่งออกเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด 18,000 ตัน ปี 2560 ส่งออก 22,000 ตัน ปี 2561 ส่งออก 25,000 ตัน (สำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร, 2562) จากข้อมูลจะเห็นได้ว่าประเทศไทยมีการส่งออกเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเพิ่มมากขึ้นทุกปี แต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด ปัจจุบันประเทศไทยมีพื้นที่การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ประมาณ 7 ล้านไร่ และส่วนใหญ่เกษตรกรไม่ได้เก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง อีกทั้งการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ส่วนมากเป็นพันธุ์ลูกผสมดำเนินการโดยธุรกิจเอกชน ประมาณ 45,000 ตัน ส่วนการผลิตของราชการมีเพียง 200-250 ตัน (สมพร อิศวิลานนท์, 2560) จึงจำเป็นต้องสั่งซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดจากผู้ประกอบการ ทำให้ผู้ประกอบการต้องการผลผลิตเมล็ดพันธุ์เพิ่มมากขึ้น จึงมีการสนับสนุนให้เกษตรกรทำการเพาะปลูกเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเพื่อป้อนเข้าสู่บริษัทกลายเป็นอุตสาหกรรมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด

อุตสาหกรรมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ จากการลงพื้นที่สอบถามจากชาวบ้าน เริ่มจากการที่ บริษัท เจริญโภคภัณฑ์ จำกัด ได้เข้ามาส่งเสริมเกษตรกรอำเภอพร้าว ให้ทำการปลูกเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเพื่อส่งให้บริษัท โดยบริษัทมีการให้คำแนะนำ และรับประกันราคาซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด ต่อมาบริษัท เจริญโภคภัณฑ์ จำกัด ได้ย้ายฐานการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดไปยังแหล่งเพาะปลูกอื่น เนื่องจากอาจจะเป็นเพราะทางบริษัทได้ผลผลิตเมล็ดพันธุ์ไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยส่วนหนึ่งเกิดจากการที่เกษตรกรในพื้นที่อำเภอพร้าวที่ได้รับการสนับสนุนจากบริษัท ได้นำเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดที่ปลูกได้ไปจำหน่ายให้กับพ่อค้ารายอื่นซึ่งให้ราคาสูงกว่า ทำให้ต่อมาเมื่อมีบริษัทเมล็ดพันธุ์รายอื่นเข้ามาสนับสนุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในพื้นที่อำเภอพร้าว จึงทำให้ทุกบริษัทมีการทำสัญญาเพื่อผูกมัดเกษตรกรให้ผลิตและจำหน่ายผลผลิตให้แก่บริษัทที่สนับสนุน

เท่านั้น ทำให้การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในอำเภอพร้าวเป็นไปในรูปแบบของเกษตรกรพันธสัญญาทั้งหมด

จากการนำระบบเกษตรกรพันธสัญญามาใช้ในพื้นที่อำเภอพร้าว แม้การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรกรพันธสัญญา จะได้รับการสนับสนุนจากบริษัทเอกชน ทั้งทางด้านคำแนะนำ ด้านการผลิต และการรับซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดคืน อีกทั้งยังให้ผลตอบแทนค้ำค่า และมีราคาสูงกว่าการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ธรรมดา หรือการปลูกพืชชนิดอื่น ๆ ของเกษตรกร แต่จำนวนเกษตรกรที่เข้าร่วมในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรกรพันธสัญญาก็ยังมีจำนวนไม่เพียงพอ อีกทั้งยังมีบางส่วนออกจากการเป็นสมาชิกเพื่อเปลี่ยนไปปลูกพืชชนิดอื่น

ปัญหาการวิจัย

จากการลงสำรวจพื้นที่ จึงทำให้เกิดความสนใจขึ้นว่า เพราะเหตุใด อำเภอพร้าว ซึ่งเป็นอำเภอในกลุ่มแรก ที่เอกชนเข้ามาสนับสนุนให้มีการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในรูปแบบเกษตรกรพันธสัญญา กลับไม่ได้ผลตอบแทนในการเข้าร่วมโครงการมากเท่าที่ควร ซึ่งผู้วิจัยต้องการทราบว่า เกิดจากสาเหตุใดบ้าง การจัดการ กระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์มีความยุ่งยาก หรือขั้นตอน หรือมีการใช้เทคโนโลยีสูงเกินไปหรือไม่ เกษตรกรมีความจำเป็นจะต้องทำการศึกษาเรียนรู้ก่อนที่จะเข้าร่วมการผลิตเมล็ดพันธุ์หรือไม่ หรือปัจจัยทางการลงทุน ที่มีการใช้ต้นทุนในการผลิตเมล็ดพันธุ์สูงกว่าการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์หรือไม่ สิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วม หรือไม่เข้าร่วมในการผลิตเมล็ดพันธุ์หรือไม่ ซึ่งหากเกษตรกรสามารถเข้าโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรกรพันธสัญญาน่าจะช่วยทำให้เกษตรกรมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นมากกว่าการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพียงอย่างเดียวซึ่งให้ผลตอบแทนที่ต่ำกว่า จึงทำให้ผู้วิจัยมีคำถามการวิจัย ดังนี้

1. ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอย่างไร
2. ความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรกรพันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอย่างไร
3. ปัจจัยใดมีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรกรพันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่
4. ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคของเกษตรกรต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรกรพันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่
4. เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคของเกษตรกรต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายส่งเสริมให้เกษตรกรรายอื่นให้เข้าร่วมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น
2. เพื่อเป็นข้อมูลให้แก่เกษตรกรได้ทราบถึงข้อดี ข้อเสีย ของการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญา และสามารถนำไปเปรียบเทียบกับทางเลือกพืชชนิดอื่น เพื่อตัดสินใจว่าจะเข้าร่วม หรือไม่เข้าร่วม หรือขยายพื้นที่ในการผลิตได้
3. เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐ หรือภาคเอกชน เข้าใจสภาพของเกษตรกร มีสาเหตุหรือปัจจัยใดที่มีผลต่อการตัดสินใจ รวมถึงทราบถึงความพึงพอใจและทัศนคติของเกษตรกร
4. เพื่อให้สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปส่งเสริมและเกื้อหนุน ปรับใช้ ให้แก่เกษตรกรในพื้นที่อื่นต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาข้อมูลจากกลุ่มเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในเขตอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ กับสำนักงานเกษตรอำเภอพร้าว และเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกรทำน่าน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาด้านเนื้อหาของปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตด้านสถานที่

สถานที่ที่ทำการศึกษาคือปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่พื้นที่ทั้ง 11 ตำบล ที่มีเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และเกษตรกรในอำเภอใกล้เคียงบางส่วนที่เป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกรทำน่าน้ำแพร่ ซึ่งเป็นกลุ่มที่สนับสนุน รับผิดชอบต่อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดและเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด

ขอบเขตด้านเวลา

ด้านเวลาที่ทำการศึกษาคือปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการเก็บข้อมูลจากเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม โดยใช้ระยะเวลาในการวิจัย 6 เดือน ตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม 2565 – 30 ตุลาคม 2565

นิยามศัพท์

ระบบเกษตรพันธสัญญา หมายถึง ระบบการปลูกเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดที่มีข้อตกลงซื้อขายระหว่างเกษตรกร และคู่สัญญา มีการกำหนดราคา คุณภาพของผลผลิต รวมทั้งข้อตกลงในการจัดหาปัจจัยสนับสนุนการผลิต และเทคโนโลยีแก่เกษตรกร การปฏิเสธที่จะซื้อผลผลิตที่ไม่ได้มาตรฐาน

การยอมรับ หมายถึง การที่เกษตรกรตัดสินใจรับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่และตัวแทนของบริษัทไปปฏิบัติ

ความพึงพอใจ หมายถึง ผลของการตอบสนองต่อความต้องการของเกษตรกร หรือผลตอบแทนที่ได้รับ ซึ่งเกิดจากแรงจูงใจภายนอกและแรงจูงใจภายใน ตลอดจนความคาดหวังที่จะได้รับสิ่งตอบแทนจากการปลูกข้าวโพดเมล็ดพันธุ์ในระบบเกษตรพันธสัญญา

ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ทางด้านความรู้สึก ความเชื่อและการตัดสินใจ โดยอาศัยประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจของตัวเกษตรกรเองต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญา

ความรู้ หมายถึง ความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับการผลิตข้าวโพดเมล็ดพันธุ์ และระบบเกษตรพันธสัญญา

การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร หมายถึง การรับรู้ข้อมูลข่าวสารในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญา การได้รับข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเกษตรพันธสัญญา

บริษัท, วิสาหกิจชุมชน หมายถึง บริษัท หรือกลุ่ม ที่ทำธุรกิจในการรับซื้อผลผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมผลิตข้าวโพดเมล็ดพันธุ์ในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ประกอบเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย โดยแยกเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ระบบเกษตรพันธสัญญา
2. ความสำคัญของการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด
3. แนวความคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการยอมรับ
4. แนวความคิดเกี่ยวกับทฤษฎีความคาดหวัง
5. กระบวนการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร
6. พื้นที่ศึกษา อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. กรอบแนวคิดในการวิจัย
9. สมมติฐานการวิจัย

ระบบเกษตรพันธสัญญา

“ระบบเกษตรพันธสัญญา” หมายความว่า ระบบการผลิตผลิตผลหรือบริการทางการเกษตรที่เกิดขึ้นจากสัญญาการผลิตผลิตผลหรือบริการทางการเกษตรประเภทเดียวกันระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตรฝ่ายหนึ่งกับบุคคลธรรมดาซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรกรรมตั้งแต่ 10 รายขึ้นไป หรือกับสหกรณ์การเกษตรหรือกลุ่มเกษตรกรตามกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ หรือกับวิสาหกิจชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรกรรมอีกฝ่ายหนึ่งที่มีเงื่อนไขในการผลิต จำหน่าย หรือจ้างผลิตผลิตผลหรือบริการทางการเกษตรอย่างหนึ่งอย่างใด โดยเกษตรกรตกลงที่จะผลิต จำหน่าย หรือรับจ้างผลิตผลิตผลทางการเกษตรตามจำนวน คุณภาพ ราคา หรือระยะเวลาที่กำหนดไว้ และผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตรตกลงที่จะซื้อผลิตผลดังกล่าวหรือจ่ายค่าตอบแทนตามที่กำหนดไว้ตามสัญญา โดยผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตรเข้าไปมีส่วนในกระบวนการผลิต เช่น เป็นผู้กำหนดวิธีการผลิต จัดหาพันธุ์ เมล็ดพันธุ์ ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร หรือปัจจัยการผลิตให้แก่เกษตรกร

ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องกำหนดให้การทำสัญญาการผลิตผลหรือบริการทางการเกษตรระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตรกับบุคคลธรรมดา ซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรกรรมไม่ถึง 10 รายแต่ไม่น้อยกว่า 2 รายขึ้นไป ต้องนำระบบเกษตรพันธสัญญาตามพระราชบัญญัตินี้ไปใช้บังคับให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

ผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตร หมายความว่า บุคคลซึ่งประกอบธุรกิจการผลิต แปรรูปจำหน่าย หรือการส่งออกผลิตผลทางการเกษตร หรือให้บริการด้านระบบการผลิตสินค้า หรือปัจจัยการผลิตทางการเกษตรในระบบเกษตรพันธสัญญา (พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. 2560)

เกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน โดยทั่วไปคือการทำสัญญาในการทำเกษตรที่มีความหมายถึงการเพาะปลูก หรือการเลี้ยงสัตว์ ที่มีการทำสัญญาซื้อขายผลผลิตกันไว้ล่วงหน้า ประกอบด้วยคู่สัญญา 2 ฝ่าย คือ ผู้ผลิต ส่วนใหญ่อยู่ในรูปของเกษตรกร และคู่สัญญาอีกฝ่ายคือ ผู้รับซื้อผลผลิต ส่วนใหญ่อยู่ในรูปของบริษัท หรือโรงงานแปรรูป ในสัญญาส่วนใหญ่จะมีกำหนดราคาซื้อผลผลิต หรือวิธีการกำหนดราคาผลผลิต รวมถึงการกำหนดมาตรฐาน และคุณภาพของผลผลิตที่รับซื้อไว้ นอกจากนี้ข้อตกลงในสัญญาในหลาย ๆ กรณีจะมีความเกี่ยวข้องกับการจัดหาปัจจัยสนับสนุนการผลิตต่าง ๆ ตลอดจนค่าปรึกษาด้านเทคโนโลยีในการผลิตให้กับฝ่ายผู้ผลิตเพื่อความมั่นใจในมาตรฐานของผลผลิตให้เป็นไปตามสัญญา (สุรพล เศรษฐบุตร และดุขุณี ณ ลำปาง, 2549)

ความเป็นมาของเกษตรพันธสัญญาในยุคแห่งโลกาภิวัตน์ที่ทำให้เกิดการขยายตัวของธุรกิจการเกษตรและระบบตลาดเสรีส่งผลกระทบต่อเกษตรกรรายย่อยที่ต้องประสบกับความยากลำบากในการเข้าถึงตลาด ในหลาย ๆ ประเทศ การทำฟาร์มขนาดเล็กไม่สามารถทำกำไรได้ ในขณะที่ฟาร์มขนาดใหญ่มีเพิ่มขึ้นเพื่อให้มีการจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพและได้กำไรสูงขึ้น เป็นเหตุให้เกษตรกรรายย่อยละทิ้งฟาร์มอพยพเข้าทำงานในเมืองใหญ่ ทำให้แรงงานภาคเกษตรไหลไปสู่ภาคการผลิตอื่น ๆ และภาคบริการ การภาคเกษตรจะทำได้ก็ด้วยการพัฒนาระบบเกษตรเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรรายย่อย ส่วนใหญ่ที่ประสบกับปัญหา ในการเข้าถึงแหล่งทุนและขาดประสิทธิภาพในการใช้ปัจจัยในการผลิต ตลอดจนปัญหาด้านราคาและตลาดของผลผลิต ซึ่งระบบเกษตรพันธสัญญาที่มีการจัดการที่ดีจะทำให้เกิดการเชื่อมโยงในระบบที่จะทำให้เกษตรกรรายย่อยสามารถทำการเกษตรเพื่อการค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น มีรายได้ที่มั่นคงและมีเสถียรภาพ ในขณะเดียวกันก็จะทำให้ผู้ลงทุน หรือผู้ซื้อผลผลิตมั่นใจได้ในอุปทานของผลผลิตที่ต้องการจากผู้ผลิตทั้งด้านคุณภาพและปริมาณที่ต้องการ การทำการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันเริ่มปรากฏขึ้นในยุคกรีกโบราณที่ปฏิบัติกันทั่วไปในรูปของการจ่ายค่าเช่าหรือหนี้ตามส่วนของผลผลิตที่กำหนดในพืชที่ตกลงกัน ในประเทศจีนก็ได้มีบันทึกไว้ในช่วงศตวรรษแรกถึงระบบการแบ่งผลผลิตระหว่างคู่สัญญาในหลาย ๆ รูปแบบ ประเทศสหรัฐอเมริกาช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ก็มีการทำเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันในรูปของการจ่ายค่าเช่าที่ดินด้วยพืชผล

เกษตรที่ผลิตได้บนที่ดิน กิจกรรมการเกษตรแบบมีพันธผูกพันระหว่างเกษตรกรกับเจ้าของที่ดินนี้จะมีรูปแบบพัฒนามาจากระบบศักดินา ในช่วงแรกของศตวรรษที่ 20 ระบบการทำข้อตกลงกับเกษตรกรเริ่มมีขึ้นในประเทศอาณานิคมของประเทศในยุโรป เช่น สัญญาปลูกฝ้ายในชูดานที่เป็นส่วนหนึ่งของสัญญาเช่าที่ดิน (สุตใจ จงวรกิจวัฒนา, 2550)

เกษตรพันธสัญญาในประเทศไทย อาจกล่าวได้ว่าเกิดขึ้นมานานแต่เป็นสัญญาแบบไม่เป็นทางการ คู่สัญญาจะทำสัญญากันโดยใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวและสัมพันธ์ทางสังคมในการสัญญาให้ผลประโยชน์แก่กันตามที่ต้องการ และพัฒนามาเป็นการทำสัญญาระหว่างเกษตรกรกับกลุ่มทุนที่ทำให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งทุนและปัจจัยการผลิตรวมถึงการแก้ปัญหาด้านการตลาด ซึ่งเมื่อเกษตรกรเข้าไปสู่วงจรการพึ่งพาทุนและปัจจัยการผลิตจากนายทุนแล้วก็จะเป็นช่องทางให้นายทุนสามารถมีอำนาจในการกำหนดราคา เพื่อผลประโยชน์ที่นายทุนจะได้รับสูงขึ้นโดยเกษตรกรไม่สามารถจะมีอำนาจต่อรองใด ๆ และเข้าสู่วงจรความยากจน ในช่วงหลังระบบเกษตรพันธสัญญาได้พัฒนารูปแบบและนำมาใช้กับการพัฒนาระบบการเกษตรที่เป็นที่รู้จักกันในนามของระบบเกษตรครบวงจร ซึ่งถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศ และเริ่มแพร่หลายอย่างมากในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (2530-2534)

“อ้อย” เป็นพืชที่เข้าสู่ระบบเกษตรพันธสัญญาในระยะแรก ๆ และประสบความสำเร็จในการเข้าสู่ระบบมากกว่าพืชชนิดอื่น ในการดำเนินการแบบเกษตรอุตสาหกรรมในรูปของอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาล ตามมาด้วยอุตสาหกรรมสับปรดกระป๋อง และอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษ การดำเนินธุรกิจที่อาศัยระบบเกษตรพันธสัญญาดังกล่าว ผู้ประกอบการไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าของที่ดินจำนวนมาก การดำเนินการจะเป็นการทำสัญญาระหว่างเกษตรกรกับเจ้าของโรงงานแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การทำสัญญาจะเป็นการเจรจาทำข้อตกลงล่วงหน้าระหว่างผู้ประกอบการกับเกษตรกรเท่านั้น ข้อตกลงส่วนใหญ่จึงให้ผลประโยชน์ที่เป็นความพอใจกับคู่สัญญาทั้ง 2 ฝ่าย ในบางพืชก็ได้มีการพัฒนาให้มีกฎหมายรองรับเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของคู่สัญญาให้มีความเป็นธรรมยิ่งขึ้น เช่น อ้อยและน้ำตาลทราย จากประสบการณ์การดำเนินธุรกิจเกษตรแสดงให้เห็นว่าระบบเกษตรพันธสัญญาสามารถนำมาใช้ในการดำเนินการเกษตรอุตสาหกรรมได้ผลดีกว่าการค้าพืชผลทั่ว ๆ ไป ภาครัฐจึงเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุน ในรูปของโครงการต่าง ๆ ร่วมกับสถาบันการเงิน (เจตน์ฉัตร พุ่มพันธ์, 2552)

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ดำเนินการร่วมสถาบันการเงิน ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (2530-2534) ที่มีนโยบายเน้นการปรับระบบการผลิตทางการเกษตรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลก โดยการพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตทำให้มีปริมาณและคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาดในต้นทุนที่ต่ำลงทำให้สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ บทบาทของภาครัฐที่เข้ามา

ส่งเสริมและสนับสนุนระบบเกษตรพันธสัญญาที่เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายในขณะนั้นว่าระบบเกษตรครบวงจรกระตุ้นให้เกิดการลงทุน จากภาคเอกชนทำให้มีการนำพืชเศรษฐกิจใหม่เข้ามาสู่ระบบการเกษตรของไทย รวมถึงปศุสัตว์และประมงด้วย ระบบการผลิตที่เปลี่ยนไปและการขยายตัวของตลาดส่งออกเป็นผลให้เกิดการพัฒนาของอุตสาหกรรมเกษตรในภาคเอกชนก่อให้เกิดบรรยากาศในการลงทุนที่ต่อเนื่องถึงการพัฒนาระบบการผลิตทางการเกษตรและการพัฒนาระบบตลาดที่มีประสิทธิภาพตอบสนองต่อความต้องการของผู้แปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ทั้งตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศการทำเกษตรระบบพันธสัญญามีเพิ่มสูงขึ้นอย่างชัดเจน ตั้งแต่ปี 2533 เป็นต้นมา พืชใหม่ ๆ หลายชนิดถูกนำมาใช้ภายใต้ระบบเกษตรพันธสัญญา รวมถึงข้าวหอมมะลิ, ข้าวอินทรี, กุ้ง, ผักชนิดใหม่ ๆ สำหรับอุตสาหกรรมผักแช่แข็งและผลไม้ต่าง ๆ ระบบเกษตรพันธสัญญากระจายตัวไปทั่วทุกภาค ของประเทศตามการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมเกษตรจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (2530-2534) ในภาคเกษตร ภาครัฐได้กำหนดนโยบายการพัฒนาการเกษตรของประเทศที่เป็นแนวทางในการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรเพื่อการส่งออกและทดแทนการนำเข้า โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพ และระบบการจัดการ เพื่อช่วยให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตไปสู่เกษตรกรและสนับสนุนให้เกษตรกรทำแผนการผลิตให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและปริมาณที่สอดคล้องกับความต้องการของโรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้ผลผลิตทางด้านเกษตรเป็นวัตถุดิบ ซึ่งเป็นแนวทางนำไปสู่การผลิตแบบเกษตรพันธสัญญา แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (2545-2549) ได้วางแนวทางในการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 โดยยึดหลัก ทางสายกลางเพื่อให้ประเทศสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลมีคุณภาพอย่างยั่งยืน ในกระแสโลกาภิวัตน์และสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา วิสัยทัศน์ของการพัฒนาในอนาคต 20 ปี ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อเน้นการแก้ปัญหาความยากจนและยกระดับคุณภาพชีวิตของคน นอกจากนี้ ยังมีนโยบายปรับโครงสร้างภาคการเกษตร และการปรับโครงสร้างการผลิตรายการสินค้า เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ทำให้มีการกำหนดมาตรการและโครงการต่าง ๆ ขึ้นเพื่อรองรับและส่งเสริมการดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล (นนท์ นุชหมอน, 2556)

ระบบเกษตรพันธสัญญา (Contract Farming) นับเป็นสิ่งหนึ่งภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ การเพิ่มสมรรถนะและขีดความสามารถ ในการแข่งขันของประเทศ ที่ให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างภาคการผลิตและการค้า รวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้เป็นรากฐานที่เข้มแข็งในการสร้างรายได้ของประเทศ จากการทำระบบเกษตรพันธสัญญาเป็นระบบที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายสินค้าเกษตรที่สามารถกำหนดข้อตกลงในการซื้อขายให้เป็นประโยชน์กับคู่สัญญาได้ ภายใต้การควบคุมที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นในปัจจุบันจึงถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาทางการเกษตรและเป็น

องค์ประกอบในการพัฒนาการเกษตร ในหลายรูปแบบ เช่น การค้าสินค้าเกษตรล่วงหน้า การประกันภัยพืชผลทางการเกษตร การพัฒนาระบบเกษตรครบวงจร การปรับโครงสร้างการผลิตสินค้าเกษตร และรวมถึงการนำมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรด้วย ประโยชน์ของการทำการเกษตรแบบมีพันธสัญญา ประโยชน์ที่เกิดขึ้นสำหรับผู้ผลิตหรือเกษตรกรคือ การมีตลาดจำหน่ายผลผลิตที่แน่นอน รู้ถึงราคาผลผลิตได้ล่วงหน้า ลดความเสี่ยงอันเกิดจากการผันผวนของราคาผลผลิตและปัจจัยการลงทุน รู้รายได้ที่แน่นอนเมื่อมีการขายผลผลิต ซึ่งอาจเป็นทางเลือกหนึ่งในการจัดการกับระบบการผลิตทางการตลาด รวมถึงการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร วิทยาการต่าง ๆ เทคโนโลยีการผลิตอันทันสมัยตลอดจนการขยายโอกาสด้านเงินทุน ด้านพื้นที่เพาะปลูก ส่วนผู้ประกอบการจะรู้จำนวนผลผลิตล่วงหน้า ลดความเสี่ยงการขยายโอกาสทางการตลาด สามารถควบคุมปริมาณและคุณภาพผลผลิตให้ได้มาตรฐานตามที่ต้องการ เพื่อให้กระบวนการผลิตสามารถดำเนินการ และขยายโอกาสด้านการค้า การลงทุนต่อไป ซึ่งสิ่งที่สำคัญของทั้งผู้ผลิตและผู้ประกอบการควรพึงปฏิบัติ คือ ความจริงใจ ซื่อสัตย์ต่อกันทั้ง 2 ฝ่าย (สุรพล เศรษฐบุตร และ ศุภฉวี ณ ลำปาง, 2549)

ข้อจำกัดของเกษตรพันธสัญญาในเกษตรกรรายย่อย ข้อจำกัดในการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพของเกษตรกรรายย่อย ศักยภาพในการผลิตที่มีคุณภาพของเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่เพาะปลูกขนาดเล็ก มักจะถูกมองข้ามไปด้วยข้อจำกัดต่าง ๆ

ประการที่ 1 ได้แก่ การที่เกษตรกรรายย่อยจะถูกประเมินให้เป็นผู้มีรายได้ต่ำ ขาดแคลนทรัพยากรในการผลิต ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยที่ใช้ในการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยสารเคมี และอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตต่าง ๆ มีปัญหาในเรื่องการเข้าถึงการได้รับบริการด้านการผลิต ข้อมูลการผลิต การตลาด มีอุปสรรคในการเข้าถึงตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการผลิตพืชชนิดใหม่ ที่มีข้อมูลด้านการผลิตและการตลาดหายได้ยาก

ประการที่ 2 เกษตรกรจะมีข้อมูลในการทำการผลิตเพียงพอ แต่ก็มักจะขาดเงินลงทุนและการเข้าถึงแหล่งเงินทุนเป็นไปได้ยาก

ประการที่ 3 โดยทั่วไปเกษตรกรรายย่อยจะทำการผลิตอาหารเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเป็นการยังชีพ จำหน่ายในลักษณะของการค้าในจำนวนและแหล่งขายที่ไม่แน่นอน ทำให้เกษตรกรรายย่อยไม่ชอบที่จะเสี่ยงในการปลูกพืชชนิดใหม่หรือปลูกพืชภายใต้เงื่อนไขการค้าของตลาด

ประการที่ 4 การแทรกแซงของภาครัฐในการให้ความช่วยเหลือเกษตรกร ทั้งในรูปของการให้สินเชื่อและปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ย ไม่ทำให้เกิดผลต่อการลดลงของข้อจำกัดในการผลิตของเกษตรกรรายย่อยตามที่กล่าวไปแล้วข้างต้น แต่กลับจะทำให้เกิดความไม่แน่นอนของการวางแผนการผลิตและผลผลิตของเกษตรกรรายย่อย การกำหนดสัดส่วนการให้ความช่วยเหลือส่วนใหญ่ผู้ได้รับประโยชน์จะเป็นเกษตรกรรายใหญ่มากกว่า เนื่องจากได้รับสินเชื่อและปัจจัยในปริมาณที่มากพอสำหรับการลงทุน

การผลิต ในขณะที่เกษตรกรรายย่อยได้รับในปริมาณน้อยไม่เพียงพอกับการลงทุน นอกจากนั้นนโยบายส่งเสริมการเกษตรจากภาครัฐส่วนใหญ่ จะเน้นกลไกการส่งเสริมที่มีผลต่อเกษตรกรรายใหญ่มากกว่าเกษตรกรรายย่อย จากข้อจำกัดในการผลิตของเกษตรกรรายย่อย การลดข้อจำกัดควรที่จะเริ่มจัดการพิจารณากลไกภาครัฐในการส่งเสริมประสิทธิภาพในการผลิตของเกษตรกรรายย่อย ที่จะเอื้ออำนวยให้เกษตรกรรายย่อยสามารถเข้าถึงแหล่งทุน การให้ความช่วยเหลือด้านเทคโนโลยีและปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ทั้งนี้รวมถึงการเพิ่มความมั่นใจด้านการตลาดสำหรับผลผลิตของเกษตรกร เมื่อกลไกภาครัฐในการส่งเสริมการผลิตของเกษตรกรรายย่อยได้รับการพัฒนา และนโยบายการเกษตรได้ถูกกำหนดเพื่อให้ประโยชน์แก่เกษตรกรอย่างเท่าเทียมกันแล้ว ก็จะทำให้เกษตรกรรายย่อยสามารถที่จะทำการผลิตพืชที่มีมูลค่าสูงในพื้นที่ขนาดเล็ก เพื่อยกระดับรายได้ของเกษตรกรประสบผลสำเร็จได้ (สุดใจ จงวรวิจิตร, 2550)

ข้อดีที่เกษตรกรได้รับจากระบบเกษตรพันธสัญญาเป็นหลักก็คือ การที่คู่สัญญา คือผู้ซื้อจะเป็นตลาดรับซื้อผลผลิตของเกษตรกรและยังจะทำให้เกษตรกร เข้าถึงระบบการจัดการเทคโนโลยีบริการส่งเสริมการเกษตร รวมไปถึงแหล่งทุนและสินเชื่อ ที่แต่เดิมเกษตรกรไม่สามารถเข้าถึงได้ ข้อดีต่าง ๆ สรุปได้ คือ

ได้รับปัจจัยและบริการในการผลิตในการทำการเกษตรแบบมีพันธสัญญา มีจำนวนมากที่ผู้ซื้อพิจารณาให้การสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิตให้กับเกษตรกร เช่น จัดหาเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย และสารเคมีทางการเกษตรอื่น รวมถึงการเตรียมดิน การเก็บเกี่ยว การให้การอบรมและส่งเสริมการผลิต ทั้งนี้เพื่อให้เกษตรกรสามารถทำการผลิตให้ได้ผลผลิตตามปริมาณและคุณภาพที่ผู้ซื้อต้องการ ซึ่งเป็นการยากที่เกษตรกรรายย่อยโดยทั่วไปจะสามารถเข้าถึงการได้รับการสนับสนุนเหล่านี้ เข้าถึงแหล่งทุนและสินเชื่อ เกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่จะประสบกับปัญหาการเข้าถึงแหล่งทุนและสินเชื่อเพื่อนำมาซื้อปัจจัยการผลิต ทำให้ต้องใช้สินเชื่อระบบถูกเอาเปรียบ เข้าสู่วงจรความยากจน ระบบเกษตรพันธสัญญาผู้ซื้อที่ต้องการผลผลิตที่ดีจะให้สินเชื่อแก่เกษตรกร เป็นค่าใช้จ่ายในการจัดหาปัจจัยการผลิตและหักออกจากราคาผลผลิต ที่เกษตรกรขายให้ หรือผู้ซื้ออาจเป็นผู้ค้ำประกันสินเชื่อให้กับเกษตรกร ที่ทำการกู้กับธนาคาร การที่เกษตรกรมีสัญญาขายผลผลิต ทำให้ธนาคารเชื่อมั่นในรายได้ ทำให้สามารถเข้าถึงสินเชื่อได้ง่ายขึ้น ซึ่งเป็นข้อดีของระบบเกษตรแบบมีพันธสัญญาที่เกษตรกรได้รับ

การได้รับเทคโนโลยีการผลิต การพัฒนาการเกษตรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต และคุณภาพของผลิตผลนั้น จะควบคู่ไปกับการใช้เทคโนโลยี ที่จะทำให้ได้ผลผลิตที่ดีตามความต้องการของตลาด ซึ่งเกษตรกรรายย่อยจะขาดโอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยี เนื่องจากขาดทรัพยากรทุน ซึ่งระบบเกษตรแบบมีพันธสัญญาจะทำให้เกษตรกรได้โอกาสที่จะเข้าถึงเทคโนโลยี โดยผู้ซื้อจะให้การสนับสนุนเกษตรกรใช้เทคโนโลยีในการทำการผลิต เพื่อผลประโยชน์ที่ผู้ซื้อจะได้รับจากผลผลิตที่มีคุณภาพตามต้องการ

ได้รับการอบรมความรู้ในการผลิต เพิ่มทักษะการผลิตในระบบเกษตรแบบพันธสัญญา ผู้ซื้อ ย่อมต้องการได้ผลผลิตที่ดี ที่มีคุณภาพในปริมาณที่ต้องการ และลดต้นทุนในการผลิต เพื่อความมั่นใจ ในวัตถุดิบที่จะนำไปทำการผลิต หรือแปรรูปได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงสนับสนุนให้การอบรมแก่ เกษตรกรผู้ผลิต เพื่อให้เกษตรกรทำการผลิตตามหลักการที่ถูกต้อง สร้างระบบฟาร์มและการใช้ปัจจัย การผลิตที่ถูกต้อง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพมาตรฐาน ในราคาต้นทุน ที่สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ ซึ่งทำให้เกษตรกรมีการพัฒนาด้านทักษะในการผลิตที่ถูกต้อง

ได้รับการประกันราคาผลผลิตผ่านโครงสร้างการกำหนดราคา ระบบเกษตรแบบพันธสัญญา ผู้ซื้อจะทำการกำหนดราคารับซื้อผลผลิตไว้ในสัญญา ซึ่งบางสัญญาอาจไม่มีการกำหนดราคาตายตัว แต่กำหนดวิธีการประเมินราคาขึ้นลง ตามราคาตลาด ณ เวลาส่งมอบ อย่างไรก็ตามเกษตรกรสามารถ กำหนดเงื่อนไขก่อนทำสัญญา ไม่ให้ถูกกดราคาต่ำกว่าราคาตลาด

เข้าถึงตลาดที่เชื่อถือได้ เกษตรกรรายย่อยจะมีข้อจำกัดเรื่องตลาด เป็นผลจากการผลิตที่ ผลผลิตมีปริมาณมากในตลาด และชนิดที่จำกัด คือ มีผลผลิตของพืชเพียงไม่กี่ชนิดที่สามารถขายได้ใน ตลาด ไม่สามารถที่จะหันไปปลูกพืชชนิดใหม่ ๆ ได้ เนื่องจากขาดเงินทุน ความรู้ในการผลิต รวมถึง ข้อมูลด้านตลาดและราคา ทำให้ขาดความมั่นใจในการตัดสินใจทำการผลิต เพื่อผลิตพืชใหม่ ๆ ระบบเกษตรพันธสัญญาที่ผู้ซื้อประกันราคา ปริมาณรับซื้อผลผลิตกับเกษตรกร การสนับสนุนปัจจัย การผลิต เทคโนโลยีการผลิต เป็นการทำให้เกษตรกรมีความมั่นใจในการผลิตพืชชนิดใหม่ ๆ และ มั่นใจในตลาดรับซื้อ ที่ผู้ซื้อจะจงใจให้ทำการผลิต รวมถึงจัดการด้านขนส่งผลผลิตจากแหล่งผลิตไปถึง โรงงาน หรือปลายทางตลาดเป็นการทำให้เกษตรกรเข้าถึงตลาดที่เชื่อถือได้ ลดความเสี่ยงในการทำ การผลิตของเกษตรกร

ข้อดีที่ผู้รับซื้อผลผลิตได้รับจากระบบเกษตรพันธสัญญา เมื่อเปรียบเทียบกับ การซื้อผลผลิต หรือวัตถุดิบที่จะนำมาใช้ในการทำการผลิตหรือแปรรูปกับการซื้อในตลาดเปิด ผู้รับซื้อย่อมเลือกวิธีที่ จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งข้อดีต่าง ๆ สรุปได้ คือ

1. ทำให้สามารถบริหารการผลิตการจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การที่ ผู้ประกอบการหรือผู้รับซื้อผลผลิต ซื้อวัตถุดิบในการผลิตจากเกษตรกรในระบบเกษตรแบบพันธ สัญญา ทำให้ผู้ประกอบการมีความมั่นใจในปริมาณและคุณภาพของวัตถุดิบ รวมถึงค่าใช้จ่ายในการ จัดซื้อทำให้สามารถใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการจัดการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ทำให้ข้อจำกัดในเรื่องพื้นที่เพาะปลูกหมดไป การหาพื้นที่ทำการเพาะปลูกให้เหมาะสมกับ พืชที่ต้องการในปริมาณที่ต้องการในปัจจุบันกระทำได้ยากและเป็นการลงทุนที่สูงมาก ระบบเกษตร แบบพันธสัญญาจะช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถจัดการจัดหาผลผลิตที่เป็นวัตถุดิบได้ตามปริมาณและ คุณภาพตามต้องการ โดยไม่ต้องลงทุนจำนวนมากกับพื้นที่ดินที่ทำการเพาะปลูก กับแรงงานที่ต้องจ้าง มาเพื่อทำการเพาะปลูกจำนวนมาก รวมถึงค่าใช้จ่ายสำหรับสวัสดิการแรงงานด้วย นอกจากนี้

ผู้ประกอบการที่เป็นผู้รับซื้อ ยังสามารถบริหารปริมาณวัตถุดิบที่ต้องการ โดยการเพิ่มหรือลดจำนวน สัญญาซื้อผลผลิตตามความต้องการได้คล่องตัวกว่าการทำการเพาะปลูกเอง หรือซื้อจากตลาดเปิดทั่วไป

3. มีความมั่นใจในการผลิตและกระจายความเสี่ยง ระบบเกษตรแบบพันธสัญญาทำให้ผู้ประกอบการมีความมั่นใจในปริมาณวัตถุดิบที่ต้องการได้ดีกว่าซื้อในตลาดเปิดทั่วไป นอกจากนี้ในกรณีผลผลิตเกิดความเสียหายระหว่างเพาะปลูกเกษตรกรย่อมจะต้องรับกระจายความเสี่ยงด้วยส่วนหนึ่ง หรือมีระบบประกันพืชผลเข้ามาลดความเสี่ยง

4. ได้รับผลผลิตที่เป็นวัตถุดิบตรงตามความต้องการ ระบบเกษตรแบบพันธสัญญาทำให้ผู้ประกอบการสามารถกำหนดเงื่อนไขในสัญญา ระบุคุณภาพ ปริมาณ ระยะเวลา เพื่อให้ผู้ประกอบการ ได้รับวัตถุดิบตามที่ต้องการ ในเวลาที่ถูกต้อง ทำให้สามารถผลิตหรือแปรรูปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และตรงตามเวลาที่ลูกค้าต้องการ

5. ได้รับการยอมรับจากองค์กรภาครัฐ ระบบเกษตรแบบพันธสัญญาที่มีประสิทธิภาพ จะเป็นวิธีการจัดการทางการเกษตร ที่ทำให้เกิดการจัดสรรและใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้เกษตรกรรายย่อยสามารถเข้าถึงปัจจัยการผลิต เทคโนโลยี และแหล่งทุน ได้เท่าเทียมกับเกษตรกรรายใหญ่ เป็นการสนับสนุนให้เกษตรกรรายย่อยมีศักยภาพในการผลิตที่สูงขึ้น เพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร บรรเทาความยากจนของเกษตรกร ซึ่งเป็นสิ่งที่รัฐบาลในประเทศที่ประสบกับปัญหาความยากจนของเกษตรกร สามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาความยากจนของเกษตรกร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โดยการให้ภาคเอกชนและผู้ประกอบการเข้ามามีบทบาท ในการพัฒนาแบบบูรณาการ ภาครัฐอาจมีการสนับสนุน โดยสร้างแรงจูงใจต่าง ๆ เช่น การให้ผลประโยชน์ผู้ประกอบการ ผู้รับซื้อผลผลิตจากเกษตรกร ผ่านระบบภาษี ระบบสินเชื่อ หรือผ่านระบบการเงิน เป็นต้น (สุดใจ จงวรกิจวัฒนา, 2550)

“วิสาหกิจชุมชน” พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ได้ให้ความหมายว่า กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่น ๆ ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจกรรมดังกล่าว ไม่ว่าจะ เป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้ เพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชนด้วยการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรมอีกฝ่ายหนึ่งที่มีเงื่อนไขในการผลิต จำหน่าย หรือจ้างผลิตผลผลิตหรือบริการทางการเกษตรอย่างหนึ่งอย่างใด โดยเกษตรกรตกลงที่จะผลิต จำหน่าย รับจ้างผลิตผลผลิตผลทางการเกษตรตามจำนวน คุณภาพ ราคา หรือระยะเวลาที่กำหนดไว้ และผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตรตกลงที่จะซื้อผลผลิตผลดังกล่าวหรือจ่ายค่าตอบแทนตามที่กำหนดไว้ตามสัญญา โดยผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตรเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิต เช่น เป็นผู้กำหนดวิธีการผลิต จัดหาพันธุ์ เมล็ดพันธุ์ ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร หรือปัจจัยการผลิตให้แก่เกษตรกรในกรณีที่มีความจำเป็นต้องกำหนดให้การทำสัญญาการผลิตผลผลิตหรือบริการทาง

การเกษตรระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตรกับบุคคลธรรมดา ซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรมไม่ถึง 10 รายแต่ไม่น้อยกว่า 2 รายขึ้นไปประเภทใด ต้องนำระบบเกษตรพันธสัญญาตามพระราชบัญญัตินี้ไปใช้บังคับให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

กลุ่มทะเบียนและสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน (2562) ได้ให้คำนิยาม หมายถึง กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้าการให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็ยนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนประกาศกำหนด

ความสำคัญของการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด

การใช้เมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพสูง ย่อมทำให้การดูแลและการจัดการผลผลิตในเวลาต่อ ๆ มา ง่ายและสะดวกขึ้น ผลผลิตที่ได้รับย่อมสูงขึ้นด้วย การใช้เมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพสูง จะทำให้ผลผลิตสูงกว่าการใช้เมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพต่ำ องค์ประกอบของคุณภาพเมล็ดพันธุ์ ประการหนึ่งคือ ลักษณะทางกายภาพของเมล็ดพันธุ์ เช่น น้ำหนัก ขนาด และรูปร่าง เมล็ดพันธุ์พืชไร่ที่ผลิตเป็นการค้าอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ เมล็ดพันธุ์จะต้องผ่านกระบวนการปรับปรุงสภาพ (seed processing) ผ่านการคัดแยกและทำความสะอาด ซึ่งผลที่ได้รับย่อมทำให้เมล็ดพันธุ์มีคุณภาพทางกายภาพและทางสรีรวิทยาดีขึ้น (วันชัย จันทรประเสริฐ, 2542)

เมล็ดพันธุ์มีความแตกต่างกันมากมายตามชนิดพืชทั้งขนาดรูปร่างโครงสร้างสีลักษณะส่วนประกอบ องค์ประกอบทางเคมีของโครงสร้าง อาจจะส่งรวมทั้งลักษณะทางชีววิทยา สรีรวิทยา และการปรับตัวของเมล็ดพันธุ์ (วัลลภ สันติประชา, 2542)

เมล็ดพันธุ์เป็น คัพภะ ที่เจริญเติบโตหรือผลที่สุกแก่แล้ว นอกจากนี้เมล็ดพันธุ์ หมายถึง เมล็ดพืชที่นำมาใช้เพาะปลูกเพื่อการผลิตพืชซึ่งเมล็ดพันธุ์มีคุณลักษณะที่สำคัญคือเป็นส่วนของพืชที่ขยายพันธุ์ได้ง่าย รวดเร็ว สามารถแพร่กระจายไปได้ไกลด้วยตัวเมล็ดเองหรือตัวกลางอื่น สามารถปรับตัว ทนต่อสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้ดี และสามารถถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรมเพื่อรักษาไว้ซึ่งลักษณะประจำพันธุ์ (จวงจันทร์ ดวงพัตรา, 2529)

การผลิตเมล็ดพันธุ์ (Seed Production) หมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับหลักการ วิธีการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชแต่ละชนิด เพื่อให้ได้เมล็ดพันธุ์คุณภาพดี โดยพิจารณาถึงสภาพแวดล้อม ปัจจัยการผลิต การจัดการเพื่อเพิ่มผลผลิต มีคุณภาพเมล็ดพันธุ์รวมทั้งการควบคุมคุณภาพเมล็ดพันธุ์ในแปลงปลูก และโรงงาน เพื่อให้ได้เมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพดีที่สุดและมีผลผลิตสูงสุด

การขยายเมล็ดพันธุ์ หมายถึง การขยายหรือเพิ่มปริมาณเมล็ดพันธุ์ เพื่อให้มีปริมาณที่มากพอต่อความต้องการใช้เมล็ดพันธุ์ การขยายเมล็ดพันธุ์นี้จะต้องปฏิบัติโดยใช้วิธีการ ในการดำเนินงาน เช่นเดียวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งเมล็ดพันธุ์ดีและเป็นเมล็ดพันธุ์แท้ที่มีลักษณะตรงตามพันธุ์

การขยายเมล็ดพันธุ์ (Seed multiplication) หมายถึง วิทยาการเกี่ยวกับการเพิ่มปริมาณเมล็ดพันธุ์ของพืชพันธุ์ที่ต้องการ ให้ได้เมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพดี และมีปริมาณเพียงพอสำหรับใช้เพาะปลูก โดยการใช้เทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ร่วมกับเป้าหมายของการผลิตพืช รวมถึงการรักษาความบริสุทธิ์ของสายพันธุ์พืชเพื่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ให้ได้คุณภาพตลอดไป (วัลลภ สันติประชา, 2542)

ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวสุรินทร์ (2562) ได้นิยามว่า เมล็ดพันธุ์ (seed) หมายถึง เมล็ดพันธุ์พืชที่มีชีวิต เมื่อนำไปเพาะปลูกในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมจะสามารถงอกเป็นต้นพืชที่สมบูรณ์ในแปลงเพาะปลูกได้

เมล็ดพืช (grain) หมายถึง เมล็ดพืชธรรมดาที่ใช้ประโยชน์เพื่อการบริโภค หรือเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบในการอุตสาหกรรม ไม่ใช่เพื่อการทำพันธุ์หรือเพาะปลูก อาจเป็นเมล็ดที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิตก็ได้

เมล็ดพันธุ์ดี (good seed) หมายถึง เมล็ดพันธุ์พืชที่ได้จากต้นพันธุ์พืชดี เมื่อนำไปปลูกแล้วเจริญงอกงามเป็นต้นพืชที่ได้สายพันธุ์กรรมจากต้นพันธุ์พืชดีนั้นทุกประการ

คุณภาพของเมล็ดพันธุ์ (Seed Quality) หมายถึง ผลรวมของลักษณะต่าง ๆ ของเมล็ดพันธุ์ อันเป็นผลมาจากแต่ละเมล็ดแสดงลักษณะต่าง ๆ ออกมารวมกัน ซึ่งเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพดี จะมีคุณสมบัติ คือ ตรงตามพันธุ์ มีความงอกสูง มีความบริสุทธิ์สูง ปราศจากโรคแมลงศัตรูพืช มีอายุการเก็บรักษาที่ยาวนาน (ชยพร แอคะระจน์, 2546)

บุญมี ศิริ (2552) การผลิตเมล็ดพันธุ์พืชเป็นการเพิ่มปริมาณเมล็ดพันธุ์ให้มีมากขึ้นเพื่อเพิ่มผลผลิตและรายได้และตรงความต้องการของผู้บริโภคหรือผู้ใช้ผลผลิตนั้น เมล็ดพันธุ์ที่ดีคือเมล็ดที่ตัวเมล็ดเองมีคุณภาพดีและเป็นพันธุ์ที่มีสมรรถนะการให้ผลผลิตสูงคุณภาพของเมล็ดที่ดีจะต้องมีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

คุณภาพทางพันธุกรรม (genetic quality) คือ เมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพตรงตามพันธุ์ เมื่อปลูกแล้วจะมีลักษณะปรากฏ (phenotype) เป็นไปตามที่ genotype ที่ต้องการของพันธุ์กำหนด คุณภาพทางพันธุกรรมของเมล็ดพันธุ์ที่ดี จะมาจากกระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ในสภาพแปลงที่ดีด้วย

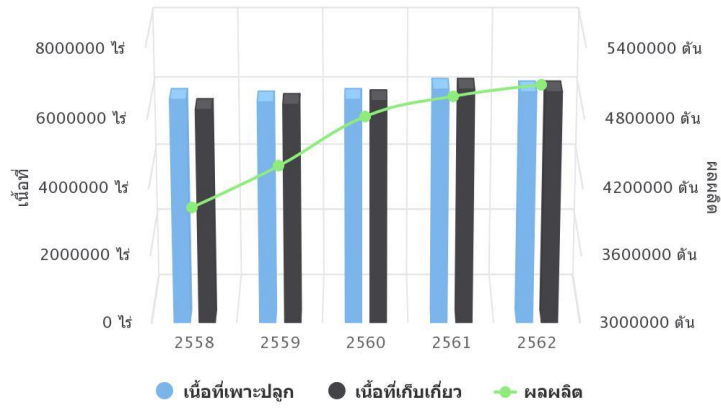
คุณภาพทางกายภาพ (physical quality) หมายถึง คุณภาพของเมล็ดพันธุ์ที่ปรากฏให้สัมผัสได้ เช่น มีลักษณะภายนอกดี ขนาดและรูปร่างสม่ำเสมอ ไม่มีสิ่งเจือปนไม่แตกหักหรือร้าว ไม่มีโรคและแมลงทำลาย

คุณภาพทางสรีรวิทยา (physiological quality) เป็นคุณภาพที่เกี่ยวกับกระบวนการทางสรีรวิทยา ได้แก่การงอก ความแข็งแรงของเมล็ด รวมทั้งความคงทนของการเก็บรักษาปราศจากโรคและแมลง (phytosanitary quality) เมล็ดพันธุ์ที่ดีต้องสะอาดไม่มีโรคและศัตรูใด ๆ ติดมากับเมล็ดพันธุ์

ข้าวโพดเป็นธัญพืชที่ใช้เป็นอาหารของมนุษย์หลังจากที่ข้าวโพดกำเนิดขึ้นในประเทศเม็กซิโกและอเมริกากลางแล้วข้าวโพด ได้แก่ เป็นพืชอาหารหลักทดแทนพืชอาหารพื้นเมืองเดิม ต่อมาจึงได้แพร่กระจายอย่างรวดเร็วเข้าไปในทวีปยุโรป เนื่องจากข้าวโพดเป็นพืชที่ปลูกง่ายปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดีและให้ผลผลิตสูงประกอบกับความต้องการอาหารของมนุษย์เพิ่มมากขึ้นข้าวโพดจึงได้มีการกระจายตัวไปยังทวีปแอฟริกาและเอเชียตอนใต้ในช่วงศตวรรษที่ 16 โดยการนำเข้ามาของพ่อค้าพาณิชย์และนักเดินเรือ

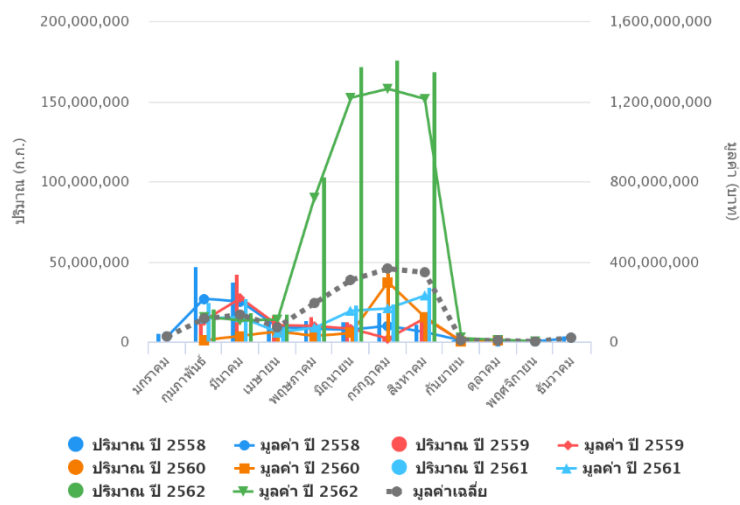
สำหรับในประเทศไทยนั้นได้มีการปลูกข้าวโพดแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ ข้าวโพดฝักสดและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ซึ่งข้าวโพดเลี้ยงสัตว์นั้นถือได้ว่าเป็นพืชหลักที่มีความสำคัญต่ออุตสาหกรรมการเลี้ยงสัตว์ของประเทศเนื่องจากถูกใช้เป็นวัตถุดิบหลักในการผลิตอาหารสัตว์ซึ่งมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงต้องมีการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทั้งทางด้านคุณภาพและปริมาณของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ให้เพียงพอต่อความต้องการทั้งภายในประเทศและนอกประเทศ เนื่องจากสถานะในปัจจุบันมีการขยายตัวของพื้นที่ในการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพิ่มมากขึ้นจึงทำให้มีความต้องการเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์สูงมากขึ้นตามไปด้วย

การผลิต ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ย้อนหลัง 5 ปีล่าสุด

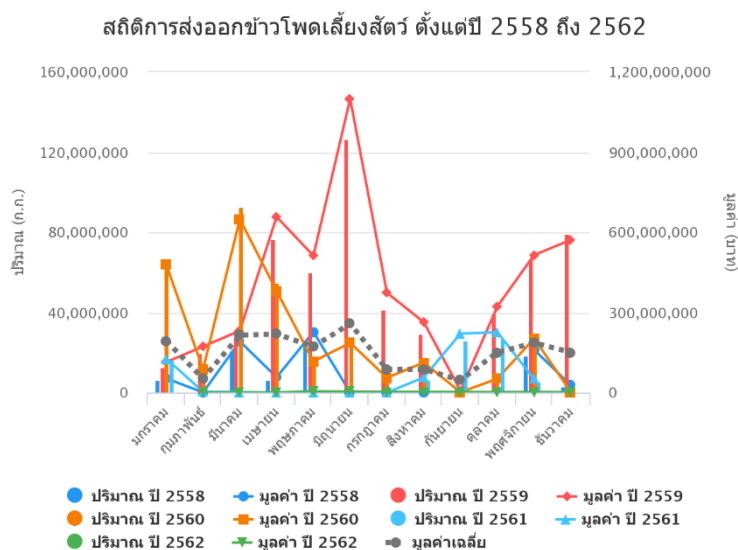

ภาพที่ 1 การผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ย้อนหลัง 5 ปีล่าสุด
ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

สถิติการนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ตั้งแต่ปี 2558 ถึง 2562

ภาพที่ 2 สถิติการนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ตั้งแต่ปี 2558 ถึง 2562
ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ภาพที่ 3 สถิติการส่งออกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ตั้งแต่ปี 2558 ถึง 2562

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

การเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตเป็นประเด็นหนึ่งที่เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาทางด้านการเพาะปลูกข้าวโพด ซึ่งปัจจัยที่ดีที่จะทำให้วิธีการปลูกได้ผลผลิตมากขึ้นนอกจากจะเป็นเรื่องของ การใช้เครื่องจักรในการผลิต การใช้ปุ๋ย การใช้ยาปราบศัตรูพืช การใช้เมล็ดพันธุ์ที่ดีและมีคุณภาพสูงก็เป็นอีกวิธีการหนึ่งและเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่เกษตรกรสามารถยอมรับและนำไปใช้ได้อย่างกว้างขวางในระยะเวลาอันสั้น ทั้งนี้การใช้เมล็ดพันธุ์ในการผลิตไม่ทำให้เกษตรกรต้องลงทุนเพิ่มเติมในการผลิตมากนัก ทั้งยังสามารถช่วยลดผลกระทบอันเนื่องมาจากภัยธรรมชาติและโรคระบาดได้อีกด้วย ดังนั้นจึงเป็นปัจจัยดับแรกที่ต้องได้รับการศึกษาปรับปรุงให้เป็นพันธุ์ที่ดีก่อนจะใช้ปัจจัยอย่างอื่นประกอบ

นอกจากนั้นการผลิตเมล็ดพันธุ์ที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบันอยู่ในวงจำกัด ทั้งยังผลิตได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการ การขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ที่ดีจึงเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการดำเนินงานการพัฒนาข้าวโพด เนื่องจากการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเป็นงานใหญ่ที่ต้องมีกำลังนักวิชาการและพื้นที่ที่ใช้ในการขยายพันธุ์ เครื่องมือในการผลิตขั้นตอนต่าง ๆ และการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ให้เพียงพอ เป็นการลงทุนที่สูงมาก ในปัจจุบันมีภาคเอกชน วิสาหกิจชุมชนเข้ามาดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์มากขึ้น แต่ความต้องการเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดก็ยังมีปริมาณมากและมีแนวโน้มสูงขึ้น ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำการส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด เพิ่มมากขึ้นซึ่งจะเป็นการช่วยเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตและรายได้ให้กับเกษตรกรอีกทางหนึ่งด้วย

ตารางที่ 1 ปริมาณและมูลค่าการนำเข้าเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด

ปี	ปริมาณ (กก.)	มูลค่า (บาท)
2562	1,245,703.00	62,871,469.50
2561	488,593.91	21,022,243.53
2560	219,635.00	19,074,488.10
2559	455,000.00	42,931,764.00
2558	324,600.00	22,154,427.48

ที่มา: สำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร (2562)

ตารางที่ 2 ปริมาณและมูลค่าการส่งออกเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด

ปี	ปริมาณ (กก.)	มูลค่า (บาท)
2562	26,190,726.37	2,182,925,053.36
2561	24,950,377.57	2,327,436,277.26
2560	21,806,638.88	2,118,117,291.00
2559	17,458,297.11	1,722,948,023.69
2558	18,427,567.96	1,567,654,378.41

ที่มา: สำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร (2562)

แนวความคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการยอมรับ

ฟอสเตอร์ (1973 อ้างใน นัยนา ยุติศาสตร์, 2545) ได้ให้ความหมายของการยอมรับว่า หมายถึง การที่ประชาชนได้เรียนรู้โดยผ่านการศึกษา สามารถบรรยายได้โดยผ่านขั้นตอนการรับรู้ การยอมรับจะเกิดขึ้นได้หากมีการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้นั้นจะได้ผลก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นได้ทดลองไปปฏิบัติ เมื่อเขาแน่ใจแล้วว่าสิ่งประดิษฐ์นั้นสามารถให้ประโยชน์อย่างแน่นอน เขาจึงกล้าลงทุนซื้อสิ่งประดิษฐ์นั้น

จรัล เล็กสกุลติก (2539) ได้กล่าวว่า การเผยแพร่ความรู้ทางการเกษตรหรือการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรในการแก้ไขปัญหาานั้น มักมีแนวคิดใหม่หรือสิ่งใหม่ไปสู่ท้องถิ่น ซึ่งเรียกอีกนัยหนึ่งว่า นวัตกรรม (Innovation) และการที่จะทำให้เกษตรกรมีการยอมรับนวัตกรรมได้ดีและยืนยาว นอกจากนวัตกรรมนั้นจะต้องมีศักยภาพเหมาะสมกับท้องถิ่นแล้ว เกษตรกรผู้ที่ยอมรับนวัตกรรมนั้น จะต้องผ่านขั้นตอนของกระบวนการยอมรับอีกด้วย

Hornsby (1996 อ้างใน ฉันทวรรณ ยงค์ประเดิม, 2545) ได้กล่าวว่า การยอมรับหมายถึง

1. การกระทำหรือการยอมรับ
2. การได้รับหรือกระบวนการยอมรับ
3. การยอมรับหรือการเห็นด้วยและเชื่อในบางสิ่งบางอย่าง
4. ความเต็มใจที่จะอดกลั้นบางสิ่งบางอย่างที่ไม่น่ายินดี
5. การยอมรับยินดีที่จะรับบางสิ่งบางอย่างตกลงตามข้อเสนอ
6. การยอมรับทำหน้าที่ความรับผิดชอบยินยอมปฏิบัติตาม
7. การยอมอดกลั้นต่อบางสิ่งบางอย่างที่ไม่น่าพึงพอใจ โดยพยายามไม่เปลี่ยนแปลงหรือหลีกเลี่ยง

8. การมองเห็นว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องแล้วเชื่อยอมรับในสิ่งนั้น

9. การยินดีต้อนรับบางสิ่งบางอย่างหรือบางคน

“ทฤษฎีการยอมรับ” คือ กระบวนการต่อจิตใจของบุคคล ในการที่จะตอบรับ หรือปฏิเสธ แนวความคิดใหม่ในการนำไปปฏิบัติ หรือนำไปใช้จริง มีกระบวนการคล้ายกับการเรียนรู้และตัดสินใจ (Learning and Decision) (Roger and Shoumarker, 1971) โดยสามารถแบ่งได้เป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การรับรู้ (Awareness) เป็นขั้นเริ่มแรกที่บุคคลเริ่มรับรู้สิ่งใหม่ เรื่องใหม่ หรือความคิดใหม่ แต่ขาดรายละเอียด การรับรู้อาจจะเกิดโดยบังเอิญพบเห็นด้วยตนเอง หรือโดยการเผยแพร่ของเจ้าหน้าที่ หน่วยงานของรัฐบาลหรือเอกชน

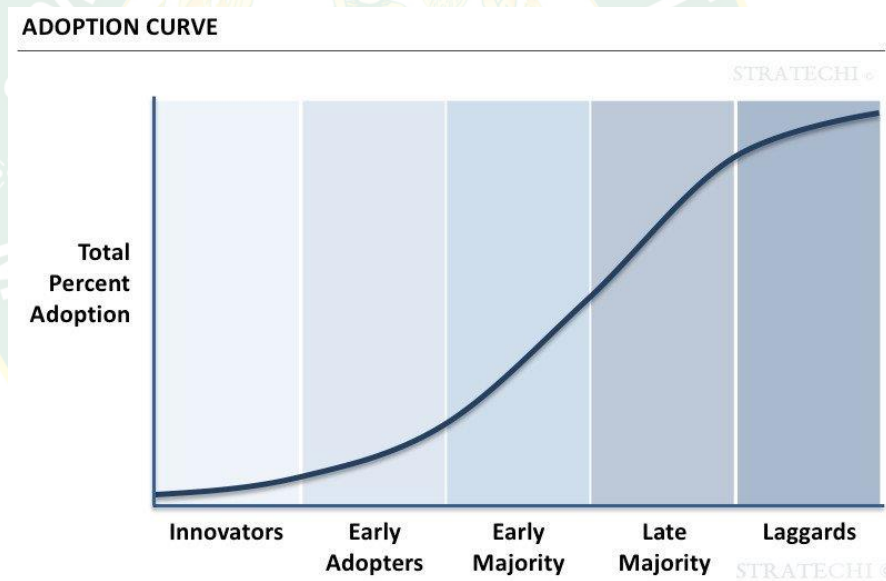
ขั้นที่ 2 ขั้นสนใจใฝ่รู้ (Interest) เป็นขั้นที่บุคคลเริ่มสนใจถึงแนวความคิดใหม่ มีการค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติม รายละเอียด เพื่อพิจารณาแยกแยะความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ประโยชน์ และความเหมาะสม

ขั้นที่ 3 ขั้นไตร่ตรอง (Evaluation) เป็นขั้นที่บุคคลเริ่มศึกษาถึงรายละเอียดเกี่ยวกับแนวความคิด หรือแนวปฏิบัติใหม่ มาเปรียบเทียบกับความคิดเดิม หรือแนวปฏิบัติเดิม มีผลดีผลเสียดีหรือไม่ดีอย่างไรทั้งในปัจจุบันและอนาคต ควรหรือไม่ควรที่จะทดลองทำก่อน หากรู้สึกว่ามีผลดีมากกว่า ก็จะนำไปสู่การทดลองนำไปปฏิบัติ

ขั้นที่ 4 ขั้นทดลองทำ (Trial) เป็นขั้นที่บุคคลนำแนวความคิด หรือแนวปฏิบัติใหม่ที่ได้รับรู้มา นำไปทดลองใช้แต่เพียงเล็กน้อย เพื่อดูความเหมาะสม ความเข้ากันได้หรือไม่กับสภาวะในปัจจุบันของตนเอง และผลที่ได้จะออกมาตามแนวความคิดหรือไม่ ซึ่งในขั้นตอนนี้บุคคลจะทำการแสวงหาข่าวสารข้อมูลที่เฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับแนวความคิด หรือแนวปฏิบัติใหม่นี้ ซึ่งผลการทดลองจะมีความสำคัญอย่างยิ่งในการตัดสินใจ ที่จะยอมรับหรือปฏิเสธต่อไป

ขั้นที่ 5 ขั้นการยอมรับนำไปปฏิบัติ (Adoption) เป็นขั้นสุดท้ายที่บุคคลตัดสินใจยอมรับแนวความคิด หรือแนวปฏิบัติใหม่นั้น นำไปใช้จริงอย่างเต็มที่ หลังจากที่ทดลองปฏิบัติและได้รับผลเป็นที่พอใจแล้ว

ทฤษฎีการยอมรับ (The Theory of Rate of Adoption) Rogers (1995 อ้างใน กฤษมันต์ วัฒนาณรงค์, 2550) อธิบายทฤษฎีนี้ไว้ว่า เป็นการเผยแพร่นวัตกรรม ในช่วงเวลายังเป็นแบบแผนเขียนกราฟเป็นรูปตัว S ทฤษฎีที่แสดงให้เห็นว่า นวัตกรรมจะได้รับการยอมรับ ผ่านช่วงของระยะเวลาอย่างช้า ๆ แบบค่อยเป็นค่อยไป เรียกว่าช่วง Introductory Stage แล้วจะค่อย ๆ เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเรียกว่าช่วงของ Growth Stage และจะชะลอตัวอีกครั้งเรียกว่า ช่วง Maturity Stage ภาพที่ 4 แสดงการยอมรับของนวัตกรรมเป็นรูปตัว S ทฤษฎีนี้ยังกล่าวอีกว่า หลังจากผ่านช่วงของการเติบโตอย่างรวดเร็วแล้ว จะมีการชะลอตัวลงและคงที่อยู่ และมีแนวโน้มลดลง เรียกว่า Decline Stage หรือถ้าเป็นสินค้า ยอดการขาย (Total Market Sales) จะตกลงมาด้วย จำเป็นต้องปรับปรุงสินค้าใหม่

ภาพที่ 4 แสดงการยอมรับของนวัตกรรมเป็นรูปตัว S

ที่มา: Marian (2021)

เวลาช่วงเริ่มต้นของการเผยแพร่ นวัตกรรม จะมีการยอมรับนวัตกรรมน้อย เส้นกราฟซึ่งจะอยู่ต่ำและค่อย ๆ สูงขึ้น เมื่อถึงช่วงเติบโต การยอมรับจะมีมากและเป็นไปอย่างรวดเร็วหลังจากนั้นจะเริ่มช้าลง มีแนวโน้มที่จะมีอัตราการยอมรับนวัตกรรมลดลงอีกด้วยและถึงคราวที่ต้องมีนวัตกรรมใหม่เกิดขึ้นอีกเป็นอย่างนี้ซ้ำต่อไป

ทฤษฎีการยอมรับด้วยคุณสมบัติ (The Theory of Perceived Attributes) Rogers (1995) ได้ขยายความทฤษฎีนี้ไว้ว่า กลุ่มผู้มีศักยภาพในการยอมรับนวัตกรรม ตัดสินใจรับโดยใช้ฐานของการรับรู้รับทราบถึงคุณสมบัติของนวัตกรรม ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 5 ประการ ได้แก่

- นวัตกรรมนั้นสามารถทดลองใช้ได้ก่อนการยอมรับ
- นวัตกรรมนั้นสามารถสังเกตผลที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน
- นวัตกรรมนั้นมีข้อดีกว่าหรือเห็นประโยชน์ได้ชัดเจนกว่าสิ่งอื่น ๆ ที่มีอยู่ในขนาดนั้น หรือสิ่งที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน
- ไม่มีความซับซ้อนง่ายต่อการนำไปใช้
- สอดคล้องกับการปฏิบัติและค่านิยมที่มีอยู่ในขนาดนั้น

Roger (1960 อ้างใน วิจิตร ศรีสะอาด, 2527) ได้แบ่งกลุ่มของผู้ยอมรับการเปลี่ยนแปลงโดยการใช้เวลาเป็นตัวชี้วัดออกเป็น 6 พวกดังนี้

1. พวกหัวไวใจสู้ (ผู้นำการเปลี่ยนแปลง, Innovator) บุคคลพวกนี้ลักษณะเด่น คือ ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา กล้าเสี่ยง ชอบลองของใหม่ มีการศึกษา และเศรษฐกิจดี มีความคิดก้าวหน้า เรียนรู้ได้เร็ว ตัดสินใจดีและถูกต้อง มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่บ่อย ๆ ซึ่งบุคคลพวกนี้จะมีประมาณ ร้อยละ 2.5

2. พวกขอคู่ว่าที (ผู้รับการเปลี่ยนแปลงเร็ว, Early adopter) บุคคลพวกนี้มีลักษณะเด่นคล้ายพวกหัวไวใจสู้ แต่ไม่ค่อยกล้าเสี่ยงนัก มักจะรื้อรูดูสถานการณ์ ดูผลงานของพวกแรก หากได้ผล มีประโยชน์คุ้มค่าก็จะลงมือทันทีและลงทุนค่อนข้างมาก มักจะมีหัวการค้าอยู่ด้วย บุคคลพวกนี้จะมีประมาณ ร้อยละ 13.5

3. พวกเบิ่งตาแล (ผู้รับการเปลี่ยนแปลงเร็วพอใช้, Early majority) บุคคลพวกนี้เป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ ที่มีทัศนคติที่ดีต่อวิทยาการแผนใหม่ มักเชื่อคำแนะนำ ไม่สู้มั่นใจในตนเอง มักที่จะรับแนวความคิดใหม่ ฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง มีการศึกษาน้อย มีความรู้รอบตัวและประสบการณ์จำกัด ทำให้ลังเลในการตัดสินใจ ต้องการการกระตุ้นซ้ำ แล้วต้องการสิ่งจูงใจจึงจะปฏิบัติตาม ซึ่งบุคคลประเภทนี้มีประมาณ ร้อยละ 34.0

4. พวกหันเหหัวดี้อ (ผู้รับการเปลี่ยนแปลงช้า, Late majority) บุคคลพวกนี้เป็นกลุ่มใหญ่เช่นกัน มีลักษณะคล้ายกลุ่มที่ 3 แต่มีทัศนคติไม่ค่อยชอบแนวความคิดใหม่ ยังคงยึดมั่นในพฤติกรรมเดิม มักจะเป็นพวกที่ชอบชักใบให้เรือเสีย วิถีเอาชนะพวกนี้ต้องพิสูจน์ให้เห็นจริงจึงจะเชื่อถือ บุคคลพวกนี้มีประมาณ ร้อยละ 34.0

5. พวกงอมือจับแจ่า (ผู้รับการเปลี่ยนแปลงช้า, Late adopter) บุคคลพวกนี้เป็นพวกมีการศึกษาน้อย ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมน้อยกว่าคนอื่น คนข้างจะเป็นพวกใช้แรงงาน มักรอความช่วยเหลือมากกว่าช่วยตัวเอง วิถีเอาชนะใจพวกนี้ต้องใช้ความอดทน พยายามซ้ำแล้วซ้ำอีกไปที่ละขั้น บุคคลพวกนี้มีประมาณ ร้อยละ 13.5

6. พวกเขาไม่เอาไหนเลย (ผู้ล่าหลัง, Laggards) บุคคลพวกนี้พอใจในตนเองในสถานการณ์ปัจจุบัน ไม่ต้องการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ภูมิหลังมักจะเป็นผู้ประสบความสำเร็จในหลายครั้งต่อหลายครั้ง ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำหลัง เป็นพวกที่ยากต่อการส่งเสริมการเปลี่ยนแปลง พวกนี้มักจะเป็นไปในรูปแบบ “สังคมพอไป” บุคคลพวกนี้มีประมาณ ร้อยละ 2.5

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับ

ดิเรก (2555 อ้างใน สุนันท์ สีสิงห์ และคณะ, 2555) กล่าวถึง สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีหรือการปฏิบัติทางการเกษตร มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ ดังนี้

ปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขโดยทั่วไป

1. สภาพทางเศรษฐกิจ มีผลต่อการยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างกัน เกษตรกรหรือบุคคลที่เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต จะมีแนวโน้มยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่ง่ายกว่าและเร็วกว่าผู้ที่มีปัจจัยการผลิตน้อยกว่า เช่น เกษตรกรที่ถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินมากกว่า เกษตรกรที่ทำกินในที่ดินมากกว่าเกษตรกรที่มีรายได้น้อยกว่า จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้ง่ายกว่า และเร็วกว่าเกษตรกรที่มีปัจจัยเหล่านี้น้อยกว่า

2. สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม มีส่วนเกี่ยวข้องกับอัตราการยอมรับเร็วหรือช้า เช่น บุคคลที่อยู่ในชุมชนที่รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเก่า ๆ อย่างเคร่งครัดมากกว่า มีลักษณะการแบ่งชนชั้นทางสังคมอย่างเห็นเด่นชัดกว่า มีค่านิยมและความเชื่อเกี่ยวกับกิจกรรมที่เป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลงมากกว่า มีผลทำให้เกิดการยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่ช้าลงและน้อยลงด้วย

3. สภาพทางภูมิศาสตร์ มีส่วนเกี่ยวข้องกับการยอมรับการเปลี่ยนแปลง คือ ท้องที่ใดมีสภาพภูมิศาสตร์ที่สามารถติดต่อกับท้องที่อื่น ๆ โดยเฉพาะท้องที่เจริญทางด้านเทคโนโลยีได้มากกว่าไม่ว่าเป็นการคมนาคมที่สะดวก หรือมีทรัพยากรที่เป็นปัจจัยการผลิตมากกว่าจะมีผลทำให้เกิดแนวโน้มของการยอมรับมากกว่าและเร็วกว่า

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรง

ปัจจัยจากบุคคลเป้าหมาย (Target Person) หรือผู้รับการเปลี่ยนแปลง (Client) พื้นฐานของเกษตรกรเองเป็นส่วนสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคนิค หรือวิทยาการใหม่ เช่น

พื้นฐานทางสังคม เพศหญิงยอมรับการเปลี่ยนแปลงเร็วกว่าเพศชาย ผู้มีระดับการศึกษา ประสบการณ์สูงกว่าจะยอมรับเร็วกว่าผู้มีการศึกษา ประสบการณ์ต่ำกว่าผู้ที่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่หรือผู้นำมีการเปลี่ยนแปลงมากกว่า มีความถี่ในการรับฟังข่าวสารมากกว่า มีการรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเพื่อนบ้านในเรื่องการประกอบอาชีพมากกว่า จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงในระดับที่รวดเร็วกว่าและมากกว่า บุคคลที่อยู่ในอายุวัยรุ่นหรืออายุน้อยยอมรับเร็วที่สุด และช้าลงไปตามลำดับเมื่ออายุมากขึ้น

พื้นฐานทางเศรษฐกิจ เกษตรกรที่มีลักษณะต่อไปนี้ อย่างใดอย่างหนึ่งหรือมากกว่า จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เร็วกว่าและปริมาณที่มากกว่า เช่น การถือครองที่ดินจำนวนมากว่าการทำกินในที่ดินที่มีเนื้อที่มากกว่า การประกอบอาชีพในลักษณะที่เป็นการค้ามากกว่า การมีรายได้มากกว่า การมีทรัพยากรที่จำเป็นในการผลิตมากกว่า การมีเครื่องมือที่จำเป็นในการผลิตมากกว่า การมีโอกาสได้รับสินเชื่อที่มีปริมาณที่มากกว่าและดอกเบี้ยถูก สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบให้เกิดการยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้เร็วกว่าและมากกว่า

พื้นฐานการติดต่อสื่อสารของเกษตรกร การติดต่อสื่อสารที่จำเป็นอย่างยิ่งคือประสิทธิภาพในการรับฟังข่าวสาร เช่น การอ่านการฟัง รวมทั้งความคิดที่มีเหตุผล ในขณะเดียวกันยังมีความสามารถในการพูดการเขียนด้วย สิ่งเหล่านี้มีส่วนช่วยเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างตัวเองและเพื่อนบ้าน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการยอมรับการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น

พื้นฐานอื่น ๆ เช่น เกษตรกรมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motivation) มีความพร้อมทางจิตใจ หรือมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องมากกว่า หรือมีทัศนคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่หรือผู้นำการเปลี่ยนแปลง หรือมีทัศนคติที่ดีต่อเทคโนโลยีที่นำมาเพื่อการเปลี่ยนแปลง มีความสนใจปัญหา ความต้องการของตนเองและกิจกรรมอาชีพของเพื่อนบ้าน มีความสามารถในการจัดการเกษตรกรที่มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งหรือมีมากกว่า มีแนวโน้มที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่มากกว่ารวดเร็วกว่าตามลำดับ

ปัจจัยจากนวัตกรรม (Innovations) หรือเทคโนโลยีที่จะนำไปเปลี่ยนแปลงเอง เช่น ต้นทุนและกำไร (cost and profit) ถ้าเทคโนโลยีใดลงทุนน้อยที่สุด กำไรมากที่สุด การยอมรับก็สูงกว่าเร็วกว่า กำไรนั้นนอกจากจะหมายถึงเงินที่ได้รับ ยังรวมถึงกำไรที่เกิดจากการใช้ประโยชน์และความมีหน้ามีตา (utility and prestige)

ความสอดคล้องและเหมาะสมกับสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน (similar and fit) ความสอดคล้องเหมาะสมนี้ เป็นเรื่องของการที่ไม่ขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อของคนในชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นเรื่องของความสอดคล้องและความเหมาะสมกับลักษณะทางกายภาพของทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนด้วย

สามารถนำไปปฏิบัติได้และเข้าใจง่าย (practical and understood) คือ ต้องไม่เป็นเรื่องที่ยุ้งยากซับซ้อนและไม่มีกฎเกณฑ์ที่ยุ้งยากเกินไป

สามารถเห็นว่าปฏิบัติได้ผลมาแล้ว (visibility) คือ ถ้าเห็นว่าเกิดผลดีมาก่อนแล้วจะปฏิบัติตามหรือยอมรับได้ง่ายและเร็วกว่า

สามารถแบ่งแยกขั้นตอนหรือแยกเป็นเรื่องได้ (divisibility)

ใช้เวลาประหยัดหรือประหยัดเวลา (time saving)

เป็นการตัดสินใจของกลุ่ม (group decision) เพราะกลุ่มมีอิทธิพลในการที่จะวางกฎเกณฑ์บางอย่างที่สมาชิกต้องปฏิบัติตามลักษณะที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรม

ทฤษฎีความคาดหวัง

ทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy Theory) เป็นทฤษฎีที่ถูกพัฒนาขึ้นโดย Vroom (1964) เป็นทฤษฎีที่มีการนำไปอธิบายในเชิงสาขาจิตวิทยาและการบริหาร เพื่ออธิบายพฤติกรรมการตัดสินใจและการกระทำของประชากรกลุ่มเป้าหมาย เขียนในรูปแบบสมการ Ajjaneeyakul (2022) ดังนี้

$$M = E * I * V$$

M = Motivation

E = Expectancy

I = Instrumentality

V = Valence

Motivation คือ ความกระตือรือร้นต่อการตัดสินใจ และส่งผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจของบุคคล เป็นตัวกระตุ้นให้มีความตั้งใจกระทำ ในการทำงาน เรียนรู้ โดยอาจเกิดจากปัจจัยส่วนบุคคล ความรู้ ความคาดหวัง การได้รับรางวัล หรือผลตอบแทน โดยแต่ละบุคคลอาจจะมีแรงจูงใจที่แตกต่างกันเรื่องหรือสิ่งที่กระทำเดียวกัน อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ ความต้องการ และประสบการณ์

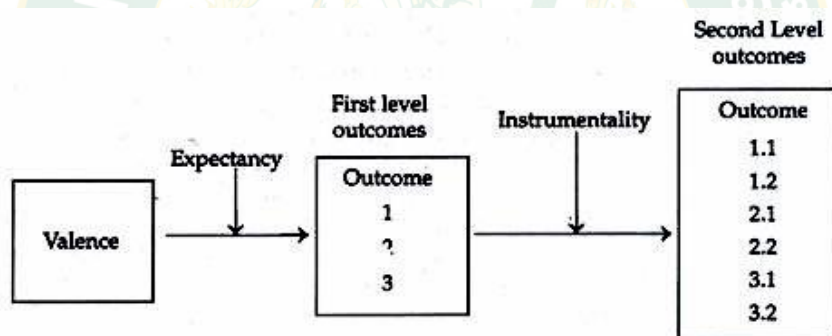
Expectancy คือ การคาดคะเนสิ่งที่จะได้ หรือคาดหวังว่าจะได้ในอนาคต อาจเป็นผลลัพธ์ที่คาดหวังให้เกิดขึ้นจากการกระทำ หรือสถานการณ์ ทั้งทางด้านดี หรือด้านตรงข้าม มีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจของบุคคล โดยอาจเกิดจากประสบการณ์ ข้อมูล การพูดคุยติดต่อ บุคคลมักปรับความคาดหวังให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เหตุจากการกระทำ หรือสิ่งที่เกิดโดยไม่คาดคิด ความคาดหวัง มีความสำคัญต่อการตัดสินใจ ถ้าบุคคลรู้สึกว่าการกระทำบางสิ่งนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดี และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ก็จะทำให้เกิดความคาดหวังสูง และมีแรงจูงใจให้กระทำในการทำงาน ในทางตรงกันข้ามหากบุคคลไม่เชื่อว่าการกระทำจะส่งผลสำเร็จ หรือไม่มีความคาดหวังสูง บุคคลจะมีแนวโน้มที่จะไม่กระทำในสิ่งนั้น

Instrumentality คือ ความเชื่อ หรือความคาดหวังของบุคคลในเรื่องการกระทำ จะส่งผลให้เกิดผลลัพธ์ตามที่ต้องการ เช่น การให้รางวัลเพิ่ม หากการกระทำนั้นได้ผลลัพธ์ตามที่ต้องการ บุคคลจะมีแรงจูงใจเพิ่มขึ้นเมื่อมีความเชื่อมั่นว่า การกระทำหรือกิจกรรมอย่างมีประสิทธิภาพจะส่งผลให้

ได้รับรางวัล หรือผลประโยชน์เพิ่มมากขึ้น การสร้างความเชื่อเพื่อให้เกิดความคาดหวังเพิ่มขึ้น จึงมีบทบาทสำคัญในการที่ทำให้บุคคลเกิดการประเมินว่าการกระทำมีความคุ้มค่าและควรทำ

Valence คือ ความพึงพอใจ ความน่าสนใจ ที่บุคคลให้กับผลลัพธ์ หรือรางวัลที่เกิดขึ้นจากการกระทำ หรือพฤติกรรมที่ทำ ค่าความพึงพอใจเกี่ยวข้องกับความคาดหวังของบุคคล และมีผลต่อแรงจูงใจ สามารถแบ่งได้ 3 ประเภท (อัญชลี อ่านวิวุฒนิช, 2539) ได้แก่

1. ความพึงพอใจทางด้านบวกต่อผลลัพธ์ หรือรางวัลที่เกิดขึ้นจากการกระทำ หรือพฤติกรรมที่ทำ เช่น การได้รับรางวัล หรือรายได้ที่เพิ่มขึ้น
2. ความพึงพอใจทางด้านลบต่อผลลัพธ์ หรือรางวัลที่เกิดขึ้นจากการกระทำ หรือพฤติกรรมที่ทำ เช่น การเสียงาน หรือรายได้ที่ลดลง
3. ความพึงพอใจเป็นกลาง เมื่อบุคคลไม่มีความคาดหวัง หรือไม่สนใจกับผลลัพธ์ รางวัลที่เกิดจากการกระทำ บุคคลอาจมองผลลัพธ์นี้เป็นไร้ค่าหรือไม่สำคัญเพียงพอทำให้เกิดแรงจูงใจในการกระทำ

ภาพที่ 5 Vroom's Expectancy Model

ที่มา: Vicky (n.d.)

กระบวนการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

ข้อมูลข่าวสารเป็นอีกหนึ่งสิ่งสำคัญ ที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ ของเกษตรกร การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร จึงเป็นอีกตัวแปรหนึ่งซึ่งมีความสำคัญที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ ซึ่งจะศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญา

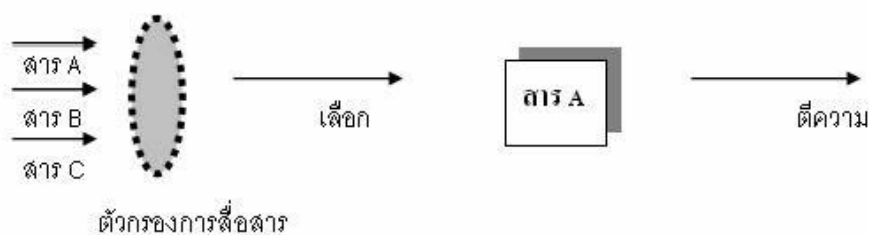
การรับรู้ หมายถึง การที่บุคคลสำนึก (Aware) มีปฏิกิริยาตอบสนอง (Reaction) ต่อสิ่งเร้า โดยปกติเรารับรู้โดยผ่านระบบสัมผัส ตา หู จมูก ลิ้น ผิวหนัง และกล้ามเนื้อ ข่าวสารที่ระบบรับ

สัมผัสรับจากสิ่งแวดล้อมจะถูกส่งต่อไปยังสมอง เพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็น การได้เห็น การได้กลิ่น การ ได้รส ความรู้สึกร้อน หนาว เจ็บปวด ฯ ลฯ พฤติกรรมความรู้สึก (Sensation) เป็นการตอบสนองขั้น แรกสุดของเราต่อการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม สมองจะตีความสิ่งที่รู้สึกต่อไปอีกขั้นหนึ่งเป็นการ รับรู้ (Perception) ว่าสิ่งที่ได้เห็น ได้ยิน หรือรู้สึกนั้นคืออะไร

กระบวนการรับรู้จึงเป็นการตีความข่าวสารที่สมองได้รับ การตีความดังกล่าวขึ้นอยู่กับ องค์ประกอบต่าง ๆ เช่น ประสบารับสัมผัส ธรรมชาติของสิ่งเร้า ประสบการณ์เดิม ความคาดหวังใน ขณะนั้น ความสนใจ การจัดหมวดหมู่ของสิ่งเร้า ซึ่งทำให้แต่ละคนรับรู้แตกต่างกันออกไปแม้ว่าจะมีสิ่ง เร้าเดียวกันแล้วจะมีการรับรู้ต่อสิ่งเร้าเดียวกันแตกต่างกันออกไปเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปด้วย

ไม่มีใครที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัวได้พร้อมกัน ฉะนั้นเราจึงมักจะเลือกรับรู้ (Selectivity) สิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่ง ขณะเดียวกันก็จะไม่ใส่ใจต่อสิ่งเร้าอื่น ๆ ความสนใจเป็นการ กระทำที่ซับซ้อนเกี่ยวข้องกับระบบประสาทส่วนกลาง แรงจูงใจความคาดหวังของบุคคล ปัจจัย ภายนอกอื่น ๆ ตลอดจนการหันเหความสนใจ (Distraction) (สุปาณี สนธิรัตน์ และคณะ, 2545)

การรับรู้ของประชากรที่แตกต่างกัน อาจทำให้การสื่อสารเกิดความล้มเหลวได้ การรับรู้เป็น ตัวกำหนดพฤติกรรมการสื่อสาร ทศนคติและความคาดหวังของผู้สื่อสาร การรับรู้เป็นกระบวนการ ทางจิต ที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่ได้รับ เป็นกระบวนการเลือกรับสารการจัดการสารเข้าด้วยกัน การ ตีความสารที่ได้รับตามความเข้าใจและความรู้สึกของบุคคล

ภาพที่ 6 กระบวนการรับรู้

ที่มา: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (ม.ป.ป.)

จากภาพแสดงให้เห็นว่า บุคคลไม่สามารถให้ความสนใจกับสิ่งต่าง ๆ ไปทั้งหมด แต่จะเลือก รับรู้เพียงบางส่วนเท่านั้น แต่แต่ละบุคคลมีความสนใจและรับรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัวแตกต่างกัน ดังนั้น แม้จะ ได้รับสารเดียวกัน แต่ผู้รับสารสองคน อาจจะทำให้ความสนใจ และรับรู้สารเดียวกันนั้นแตกต่างกัน โดยทั่วไปการรับรู้ที่แตกต่างกันเกิดจากอิทธิพลของตัวกรอง (Filter) เช่น

แรงผลักดันหรือแรงจูงใจ (motive) คนเรามักเห็นในสิ่งที่ต้องการจะเห็นและได้ยินในสิ่งที่ต้องการได้ยินเพื่อสนองตอบความต้องการของตนเอง

ประสบการณ์เดิม (past experience) บุคคลแต่ละบุคคลต่างเติบโตขึ้นในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ถูกเลี้ยงดูและด้วยวิธีที่แตกต่างกัน และคบหาสมาคมกับบุคคลอื่นที่แตกต่างกัน

กรอบอ้างอิง (frame of reference) เกิดจากการสั่งสอนอบรมทั้งครอบครัวและสังคมศาสนาที่นับถือ จึงทำให้เกิดทัศนคติที่แตกต่างกัน

สภาพแวดล้อม บุคคลที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันเช่น อุณหภูมิ สถานที่ ภูมิประเทศ จะตีความสารที่ได้รับแตกต่างกัน ในบางครั้งสารเดียวกัน บุคคลเดียวกัน แต่สถานที่รับสารแตกต่างกันผลที่ได้รับก็แตกต่างกันด้วย

สภาวะจิตใจและอารมณ์ สภาวะจิตใจและอารมณ์มีผลต่อสารที่ได้รับแตกต่างกัน เช่น หากผู้รับสารอยู่ในสภาวะที่มีความสบายใจ แม้สารที่ได้รับจะเป็นเรื่องรุนแรง แต่ผู้รับสารก็อาจจะไม่ถือว่าเป็นเรื่องใหญ่

โดยทั่วไปการรับรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัวหรือตั้งใจ และมักเกิดตามประสบการณ์ที่สั่งสมมาทางสังคม สภาพร่างกาย หรือความสามารถทางกายภาพของบุคคล การเรียนรู้ทางสังคมและวัฒนธรรม ลักษณะทางจิตวิทยาของบุคคล

การสื่อสารระหว่างบุคคล เกิดการรับรู้ขึ้นอย่างน้อย 6 ทาง คือ

1. เรามองตัวเราอย่างไร
2. คนอื่นมองเราอย่างไร
3. เราคิดว่าคนอื่นมองอย่างไร
4. คนอื่นมองตัวเขาเองอย่างไร
5. เรามองคนอื่นอย่างไร
6. คนอื่นคิดว่าเรามองเขาอย่างไร

หากการรับรู้มีความแตกต่างกันมาก การตีความสารต่าง ๆ ก็จะเป็นไปคนละทิศคนละทาง เกิดปัญหาการไม่เข้าใจกัน เป็นคนทำให้การสื่อสารไม่สัมฤทธิ์ผล

นอกเหนือจากการรับรู้ที่แตกต่างกัน อันเนื่องมาจากตัวกรองสารของแต่ละบุคคลแล้ว ยังมีปัญหาการรับรู้ประเภทอื่น ๆ ซึ่งทำให้การสื่อสารไม่มีประสิทธิภาพ เช่น

การรับรู้แบบเหมารวม (stereotype) เช่น มองว่าเพศหญิงเป็นเพศที่อ่อนแอ

การรับรู้แบบมีอคติ (bias) เช่น มองคนที่รักเป็นคนดี มองคนที่ตนเองเกลียดเป็นคนไม่ดีเสมอ

การรับรู้แบบสุดขั้ว (black or white) เช่น ไม่เป็นคนดีก็เป็นคนเลว ไม่เป็นคนเสียสละก็เป็นคนเห็นแก่ตัว

การรับรู้แบบแช่แข็ง (freezing) เช่น เคยเห็นเด็กคนหนึ่งเป็นเด็กเรียบร้อย แม้เวลาผ่านไปก็จะคิดว่าเด็กคนนี้ยังคงเรียบร้อยเสมอ (สุปาณี สนธิรัตน์ และคณะ, 2545)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของมนุษย์ อย่างน้อยจะมี 3 ขั้นตอน ซึ่งแต่ละขั้นตอนก็มีปรากฏการณ์ทางความคิดหลากหลายรูปแบบ กว่าที่จะมาถึงขั้นตอนในการตีความและแสดงออกต่อสิ่งนั้น ๆ มีปัจจัยหลายอย่างที่มีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการรับรู้ ซึ่งทำให้มองสิ่งต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน (ชิตาภา สุขพลำ, 2548)

ปัจจัยทางกายภาพ (Physiology)

ปัจจัยทางด้านอายุ (Age)

ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม (Culture)

ปัจจัยทางด้านบทบาททางสังคม (Social Roles)

ความสามารถในการรับรู้ (Cognitive Abilities)

การสื่อสาร หมายถึง การส่งสารเพื่อให้เกิดผลตามเจตนาของผู้ส่งสารรวมถึงการรับสาร การป้อนกลับ (feedback) ปฏิสัมพันธ์หรืออันตรกิริยา (interaction) ระหว่างผู้สื่อสารทั้งสองฝ่าย นำไปสู่ความเข้าใจร่วมกันในความหมาย (meaning) อย่างไรก็ดีอย่างหนึ่งหรือหลาย ๆ อย่าง การสื่อสารเป็นกระบวนการ 2 วิธี (two way) อยู่ในตัวเอง

บทบาทหน้าที่ของการสื่อสารคือ การกระทำของการสื่อสารที่ได้ส่งผล กำลังส่งผล หรือจะส่งผลต่อชีวิตและสังคม การกระทำดังกล่าวอาจเป็นไปตามธรรมชาติของการสื่อสาร อาจเป็นไปตามจารีตประเพณี ตามศีลธรรมจรรยาของสังคม (สมควร กวียะ, 2548)

การสื่อสาร คือ กระบวนการของการถ่ายทอดสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร โดยผ่านสื่อการสื่อสารเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของกระบวนการทางสังคม (นครเศ รั้งควัด, 2554)

องค์ประกอบของการสื่อสารประกอบด้วย

1. ผู้ส่งข่าวสาร (Sender)
2. ข้อมูลข่าวสาร (Message)
3. สื่อในช่องทางการสื่อสาร (Media)
4. ผู้รับข่าวสาร (Receivers)
5. ความเข้าใจและการตอบสนอง กระบวนการสื่อสาร

Berlo (1960) เป็นผู้คิดค้นกระบวนการของการติดต่อสื่อสารไว้ในลักษณะรูปแบบจำลอง S M C R model ประกอบด้วย

- ผู้ส่ง (Source) ต้องเป็นผู้ที่มีทักษะความชำนาญในการสื่อสาร โดยมีความสามารถในการเข้ารหัส (encode) เนื้อหาข่าวสาร มีเจตคติที่ดีต่อผู้รับเพื่อผลในการสื่อสาร มีความรู้อย่างดีเกี่ยวกับ

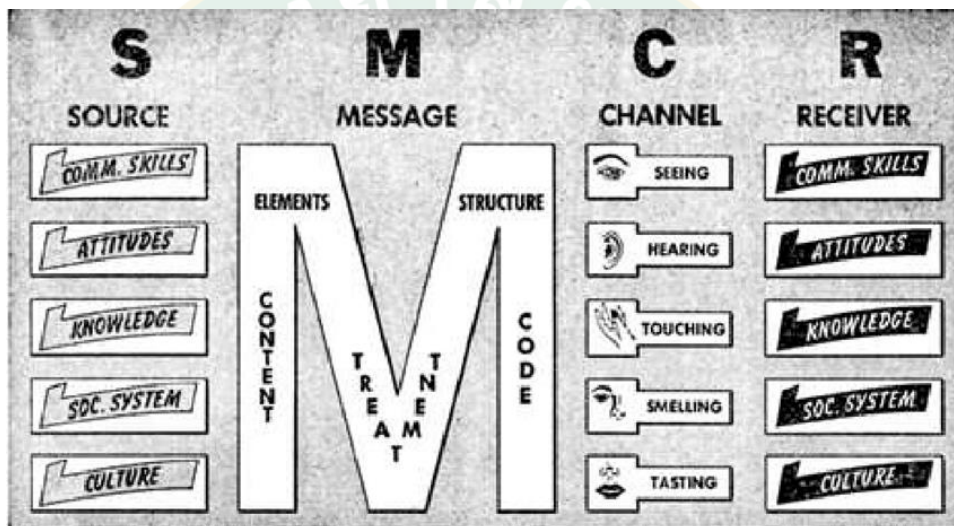

ข้อมูลข่าวสารที่จะส่ง ควรมีความสามารถในการปรับระดับของพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับผู้รับด้วย

- ข้อมูลข่าวสาร (Message) เกี่ยวข้องทางด้านเนื้อหา สัญลักษณ์ และวิธีการส่งสาร
- ช่องทางในการส่ง (Channel) หมายถึงการที่จะส่งข่าวสารโดยการให้ผู้รับได้รับข่าวสาร

ข้อมูลโดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 หรือเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง

- ผู้รับ (Receiver) ต้องเป็นผู้ที่มีทักษะความชำนาญในการสื่อสาร โดยมีความสามารถรายการถอดรหัสสาร (decode) ผู้ที่มีเจตคติ ระดับความรู้ และพื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรม เช่นเดียวหรือคล้ายคลึงกันกับผู้ส่งสารจึงจะทำให้การสื่อสารนั้นได้ผล

ภาพที่ 7 แบบจำลอง SMCR ของเบอร์โล

ที่มา: Bennett et al. (2006)

การสื่อสารระหว่างบุคคล คือ การสื่อสารของบุคคลอย่างน้อย 2 คน ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อกัน หรือถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึก ทั้งในรูปวจนภาษาและอวจนภาษา โดยปรากฏตัวต่อหน้ากัน มีการแลกเปลี่ยนบทบาทในการเป็นผู้รับและส่งสาร ทำให้เกิดการสื่อสารแบบ 2 ทาง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อความหมายร่วมกันทั้ง 2 ฝ่าย (ชิตาภา สุขพหลำ, 2548)

มีพื้นที่ทั้งหมด 1,148.186 ตารางกิโลเมตร แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 11 ตำบล 109 หมู่บ้าน มีประชากรรวมทั้งหมด (2562) 48,514 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ปลูกข้าว ทำสวนลำไย มะม่วง ข้าวโพด ถั่วเหลือง

ตารางที่ 3 ผลการขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปี2561/2562

อำเภอ/ตำบล	ครัวเรือน	แปลง	พื้นที่ (ไร่)
พริ้ว	215	265	1,701.20
เวียง	3	3	17.25
ทุ่งหลวง	4	6	18.72
ป่าดุ่ม	10	10	81.70
ป่าใหม่	-	-	-
สันทราย	81	91	767.27
บ้านโป่ง	7	13	48.66
น้ำแพร่	34	47	280.19
เขื่อนผาก	54	68	357.01
แม่แวน	3	3	10.90
แม่ปิ้ง	4	4	27.02
โหล่งขอด	17	20	92.50

ที่มา: เกษตรอำเภอพริ้ว จังหวัดเชียงใหม่ (2563)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเมล็ดพันธุ์

ประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์พืชเขตร้อนที่สำคัญประเทศหนึ่งของโลก เนื่องจากได้เปรียบในด้านทำเลที่ตั้งอุดมสมบูรณ์ของสภาพแวดล้อมภูมิอากาศที่เหมาะสมตลอดจนความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญคือเกษตรกรไทยมีทักษะความชำนาญด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์สูง ที่ผ่านมามีมูลค่าการส่งออกเมล็ดพันธุ์ของไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องแม้ว่าปริมาณการส่งออกเมล็ดพันธุ์จะผันผวน ผลผลิตเมล็ดพันธุ์ของไทยในบางปีลดลง เนื่องจากได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ น้ำท่วมใหญ่ รวมทั้งการปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชพลังงานทดแทน เมล็ดพันธุ์ส่งออกที่มีมูลค่าสูงสุด 5 อันดับแรก ได้แก่ ข้าวโพด มะเขือเทศ แดงโม พริก และข้าวโพดหวาน (ศูนย์ข้อมูล

ความรู้้อาเซียน, 2559) จึงทำให้เป็นที่น่าสนใจว่า มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้เกษตรกรสนใจและเข้าร่วมในการผลิตเมล็ดพันธุ์พืช

กิตติชาติ ซาติยานนท์ (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรให้ได้ตามมาตรฐานกรมการศุนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนในอำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท” ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรสามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้ได้คุณภาพมาตรฐานได้เหมาะสมได้อย่างดีใน 2 กิจกรรม คือ การเตรียมดินและการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ การผลิตที่เหมาะสมในระดับปานกลาง 6 กิจกรรม คือ 1) การเตรียมเมล็ดพันธุ์ 2) การใช้ปุ๋ยและปรับปรุงดิน 3) การป้องกันและกำจัดศัตรูข้าวและวัชพืช 4) การตรวจตัดพันธุ์ปน 5) การเก็บเกี่ยว และ 6) การลดความชื้น ปัญหาในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรที่พบมาก คือปัญหาการระบาดของศัตรูข้าวและวัชพืช ปัญหาราคาผลผลิตต่ำ และปัญหาพันธุ์ปน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรให้ได้มาตรฐานมี 3 ปัจจัยที่ร่วมกันทำนายหรือพยากรณ์การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้ได้มาตรฐาน คือ 1) จำนวนครั้งที่ได้รับการอบรมด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 2) ปัจจัยความรู้ความเข้าใจในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว และ 3) ปัจจัยทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อประโยชน์ของนวัตกรรมเทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

ประไพศรี จตุเทน (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว พันธุ์ดี ของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ จังหวัดร้อยเอ็ด” ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 41 ถึง 50 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีสมาชิกในครัวเรือนระหว่าง 4-6 คน มีแรงงานในครอบครัวที่ใช้ทำการเกษตรระหว่าง 1 ถึง 3 คน มีประสบการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวน้อยกว่า 5 ปี มีระยะเวลาการเข้าเป็นสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนระหว่าง 1 ถึง 3 ปี ได้รับการฝึกอบรมมากกว่า 5 ครั้ง มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ร้อยละ 80 ได้รับข่าวสารความรู้เกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และมีพื้นที่ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวระหว่าง 1 ถึง 10 ไร่ มีต้นทุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวต่ำกว่า 1 พันบาทต่อไร่ ได้ผลผลิตเมล็ดพันธุ์ระหว่าง 300 ถึง 400 กิโลกรัมต่อไร่ มีรายได้จากการขายเมล็ดพันธุ์ข้าวระหว่าง 3,001 ถึง 4,000 บาทต่อไร่ ปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดีของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนพบว่า ความรู้เกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวส่งผลต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดีของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน ส่วนปัจจัยด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวด้านการเข้ารับการฝึกอบรมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวด้านต้นทุนในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและด้านรายได้จากการขายเมล็ดพันธุ์ข้าวไม่มีผลต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดีของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน

เอกชัย ตั้งบริบูรณ์รัตน์ (2545) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมของเกษตรกรในโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ ศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 7 จังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ศูนย์ขยายพันธุ์พืช ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการ และแหล่งน้ำ เป็น

ปัจจัยที่สามารถจำแนกเกษตรกรที่เข้าร่วมและไม่เข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ ปัญหาและอุปสรรค ในการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ที่สำคัญได้แก่ ปัญหาด้านการปลูก ปัญหาด้านการดูแลรักษา ปัญหาด้านแหล่งน้ำ ปัญหาด้านโรคและแมลงระบาด ปัญหาด้านการคมนาคมขนส่ง แล้วปัญหาด้าน เจ้าหน้าที่ศูนย์ขยายพันธุ์พืช

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรพันธุ์สัญญา

เกษตรกรพันธุ์สัญญาเป็นระบบที่เข้ามาช่วยลดความเสี่ยงให้แก่ทั้งเกษตรกรผู้ผลิต บริษัทผู้ซื้อ ผลผลิต ช่วยให้สามารถผลิตสินค้าได้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ได้มาตรฐานตามที่ต้องการ ซึ่งเป็นประโยชน์ทั้งแก่เกษตรกร และบริษัทผู้รับซื้อผลผลิต

ในภาพรวมระบบเกษตรกรพันธุ์สัญญา นอกจากจะช่วยให้ภาคเกษตรกรได้รับการพัฒนา เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ยังมีประโยชน์ในด้านการสร้างความมั่นคงทางอาหาร ทำให้ผู้บริโภค ได้รับผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ ในทางปฏิบัติระบบเกษตรกรพันธุ์สัญญา ยังมีปัญหาทางด้านความพร้อมของ เทคโนโลยี หรือคุณภาพปัจจัยทางการผลิต ความไม่ซื่อสัตย์ของคู่สัญญา

ระบบเกษตรกรพันธุ์สัญญา มีทั้งข้อดีและข้อด้อย ดังนั้น จึงจำเป็นที่เกษตรกรควรจะศึกษา ก่อนที่จะเข้าร่วมในระบบเกษตรกรพันธุ์สัญญา อีกทั้งควรมีหน่วยงานภาครัฐมาให้คำแนะนำข้อมูลอย่าง ละเอียดเพื่อช่วยให้เกษตรกรสามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง

จากการค้นคว้าเพิ่มเติมยังไม่พบงานวิจัยที่ศึกษาผลกระทบโดยตรงจากการใช้ พระราชบัญญัติ ส่งเสริมและพัฒนาาระบบเกษตรกรพันธุ์สัญญา พ.ศ. ๒๕๖๐

สุดใจ จงวรกิจวัฒนา (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “เกษตรกรพันธุ์สัญญาเพื่อบรรเทาความ ยากจน (กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่)” ผลการศึกษาพบว่า ข้อมูลทั่วไปแสดงให้เห็นว่ารายได้ที่ เพิ่มขึ้นและรายได้ที่มั่นคงสม่ำเสมอเป็นสิ่งจูงใจให้เกษตรกรทำการเกษตรแบบพันธุ์สัญญาคิดเป็นร้อยละ 60.2 และ 38 ตามลำดับเกษตรกร ร้อยละ 68 จึงสมควรให้ส่งเสริมการทำเกษตรแบบพันธุ์ สัญญาแก่เกษตรกรทั่วไป ระบบเกษตรกรพันธุ์สัญญาเมื่อถูกนำไปใช้ภายใต้เงื่อนไขที่ต่างกันย่อมส่งผลที่ ต่างกัน การวางแผนวางในการส่งเสริมระบบเกษตรกรพันธุ์สัญญาให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ จำเป็นต้องมีการวางแผนรองรับและการจัดการที่เหมาะสมเพื่อควบคุมและนำระบบไปสู่ผลสัมฤทธิ์ที่ ต้องการ

สุภากร ยอดประทุม (2557) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการทำสัญญาภายใต้ระบบเกษตรกรพันธุ์สัญญา” ผลการศึกษาพบว่า บริษัทส่วนใหญ่เอาสัญญาสำเร็จรูป มาใช้ในการทำสัญญาทำให้บริษัทเป็นผู้ที่มีอำนาจต่อรองเหนือกว่าทั้งในด้านเศรษฐกิจ ความรู้ทาง เทคโนโลยี เป็นผู้กำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ไว้ล่วงหน้าเกษตรกรมีสิทธิเพียงยอมรับข้อสัญญาหรือปฏิเสธ ไม่ทำสัญญาเท่านั้น ระบบเกษตรกรพันธุ์สัญญาเป็นการทำเกษตรกรรมเพื่อการพาณิชย์ เกษตรกรจะใช้

พันธุ์พืชหรือสัตว์ที่ได้รับหรือถูกกำหนดไว้และใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการผลิต ทำให้มีต้นทุนในการทำเกษตรพันธสัญญาสูง มีการกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับปัจจัยการผลิตทำให้บริษัทหรือคู่สัญญารับซื้อผลผลิต เป็นผู้กำหนดซื้อสัญญาแล้วกำหนดให้เกษตรกรซื้อปัจจัยการผลิตจากบริษัทหรือคู่สัญญารับซื้อและมีคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้ตกลงทำสัญญาแล้วคู่สัญญายอมต้องผูกมัดตามข้อสัญญาที่ได้ตกลงตามหลักสัญญาต้องเป็นสัญญา เกษตรกรจึงต้องซื้อปัจจัยการผลิตจากบริษัทหรือคู่สัญญาผู้รับซื้อเท่านั้น แม้ปัจจัยการผลิตจะมีราคาสูงกว่าท้องตลาดทั่วไปหรือต้องซื้อปัจจัยการผลิตในปริมาณที่มากกว่าปกติโดยไม่จำเป็นก็ตาม

ประเทือง นรินทรากุล ณ อยุธา (2537) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การจัดการที่ดินภายใต้ระบบการเกษตรแบบมีพันธสัญญา: ศึกษากรณีเกษตรกรผู้ปลูกพืชพาณิชย์ ในเขตกิ่งอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า เกษตรแบบมีพันธสัญญาเป็นรูปแบบของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในระยะเวลาเปลี่ยนผ่านขั้นตอนหนึ่งของระบบทุนนิยมในสังคมการเกษตรเป็นความสัมพันธ์แห่งการขูดรีดระหว่างชวานากับกลุ่มทุนที่พัฒนามาจากความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยในการเข้าร่วมทำเกษตรแบบพันธสัญญา

การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยในการเข้าร่วมทำเกษตรแบบพันธสัญญาโดยแต่ละงานวิจัย จะศึกษาปัจจัยทางด้านต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเข้าร่วม หรือยอมรับในการผลิตแบบเกษตรพันธสัญญารวมถึงทัศนคติและความพอใจ

ฉันทนา กระจ่างพันธ์ (2549) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตข้าวโพดหวานแบบมีสัญญาผูกพันในจังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วงระหว่าง 41-50 ปี มีอายุเฉลี่ย 46.14 ปี มีระดับการศึกษาอยู่ ระหว่าง ป.1-ป. 6 มีประสบการณ์ในการผลิตเฉลี่ย 3.84 ปี มีขนาดพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 4.30 ไร่ มีพื้นที่ปลูกข้าวโพดหวานเฉลี่ย 3.4 ไร่ มีความถี่ในการปลูกข้าวโพดหวาน 2 ครั้งต่อปี มีรายได้ในภาคเกษตรเฉลี่ย 44,187.72 บาทต่อปี ซึ่งเป็นรายได้จากข้าวโพดหวานและไม้ผล รายได้นอกภาคเกษตรเฉลี่ย 17,504.76 บาทต่อปี เป็นรายได้จากการรับจ้างและรายได้จากการค้าขาย เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้เงินลงทุนในการปลูกข้าวโพดหวานเฉลี่ย 2,145.60 บาทต่อไร่ มีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.35 คน มีการจ้างแรงงานปลูกข้าวโพดหวานเฉลี่ย 6.01 คน เกษตรกรมีการติดต่อกับบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับวงจรการผลิตข้าวโพดหวานเป็นจำนวน 1-2 ครั้งต่อปี ส่วนการรับข้อมูลข่าวสารทางการเกษตรพบว่า ได้รับข่าวสารทางการเกษตรมากที่สุดจากเจ้าหน้าที่บริษัท เกษตรกรมีความพึงพอใจโดยรวมต่อพันธสัญญาในระดับปานกลาง มีความพึงพอใจมากที่สุดในประเด็นที่บริษัทส่งเจ้าหน้าที่ของบริษัทมาส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหวาน และประเด็นที่เกษตรกรมีความพึงพอใจน้อยที่สุดคือ ความพอใจต่อราคาประกันขั้นต่ำที่บริษัทกำหนดให้

สุพรรณิการ์ ศุภทรัพย์ (2555) ทำการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการผลิตถั่วเหลืองภายใต้ระบบเกษตรพันธสัญญาของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 14.9 มีระดับการยอมรับกระบวนการผลิตถั่วเหลืองภายใต้ระบบเกษตรพันธสัญญาน้อย ซึ่งการที่เกษตรกรมีระดับการยอมรับน้อยอาจมีสาเหตุมาจากการที่เกษตรกรมีเทคนิคหรือวิธีการปลูกถั่วเหลืองที่พัฒนาด้วยตนเองและสามารถให้ผลผลิตถั่วเหลืองที่มีคุณภาพตามที่มีมาตรฐานได้จึงมิได้ปฏิบัติตามคำแนะนำในการปลูกถั่วเหลืองที่ดีที่เหมาะสมอย่างเคร่งครัด ตัวแปรที่มีผลต่อความสัมพันธ์กับการยอมรับการผลิตถั่วเหลืองภายใต้ระบบเกษตรพันธสัญญา ได้แก่ ระดับการศึกษา แรงงานทางการเกษตร การรับข่าวสาร และความรู้ทางด้านการผลิตถั่วเหลือง ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรในการผลิตถั่วเหลืองภายใต้ระบบเกษตรพันธสัญญา ได้แก่ ด้านการรับซื้อผลผลิต คุณภาพผลผลิตไม่ดีเท่าที่ควร ปัญหาด้านการรวบรวมและนำส่งผลผลิตให้แก่สหกรณ์ รวมถึงปัญหาเกี่ยวกับการให้คำแนะนำการตรวจแปลงการช่วยแก้ไขปัญหาให้กับเกษตรกรอย่างรวดเร็วและทั่วถึงโดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล

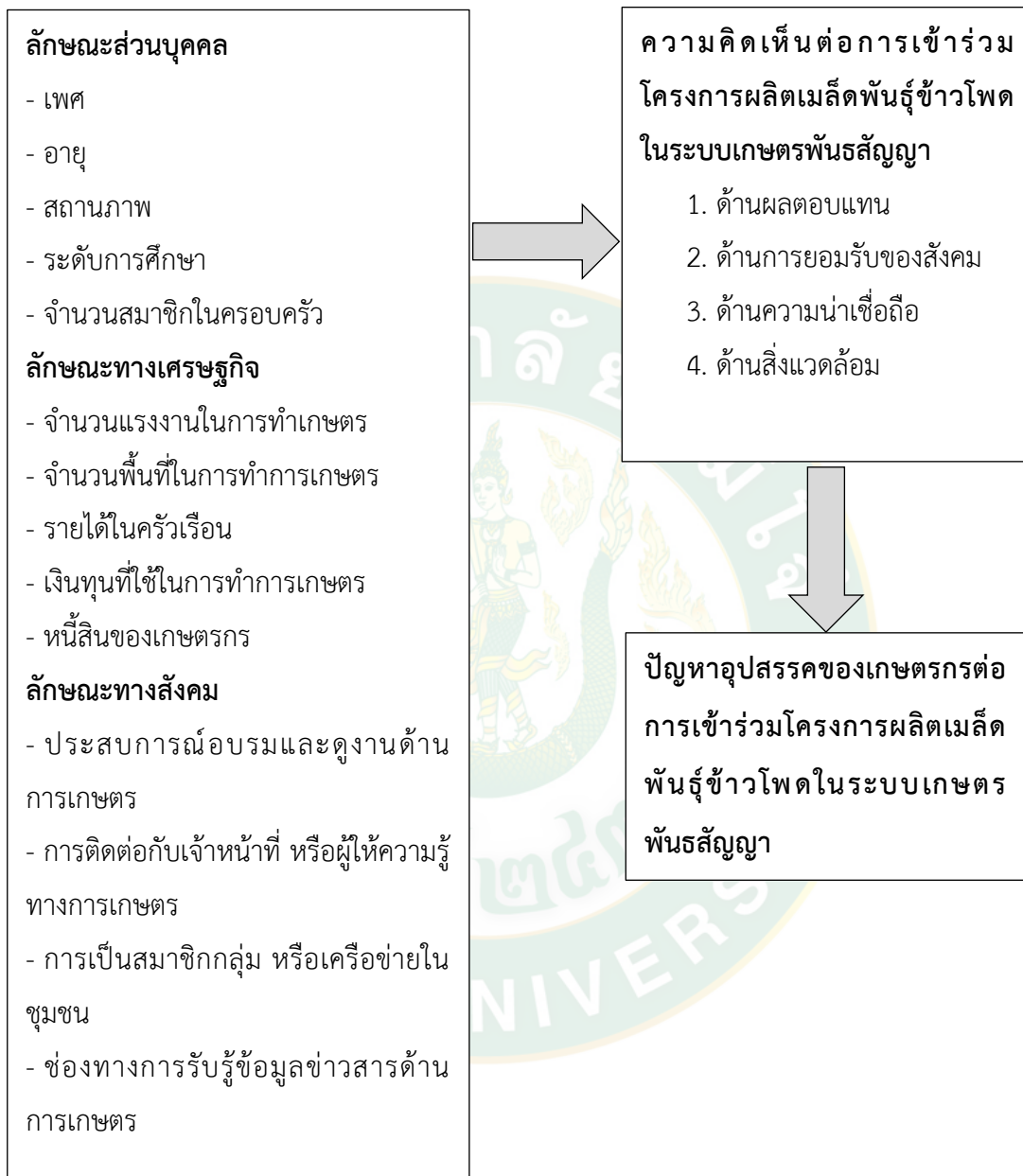
จิตติมา กาบบัว (2556) ทำการศึกษาเรื่อง “ความพึงพอใจและทัศนคติของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดหวานต่อระบบเกษตรพันธสัญญาในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่าการวิเคราะห์ความพึงพอใจของเกษตรกรตัวอย่าง มีความพึงพอใจในระดับมากในทุกด้านทั้งด้านการส่งเสริมและสนับสนุนเกี่ยวกับการให้สินเชื่อและปริมาณการสนับสนุนปัจจัยการผลิตเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย สารเคมี รวมถึงเปอร์เซ็นต์การงอกของเมล็ดพันธุ์ และการให้คำแนะนำของเจ้าหน้าที่บริษัท การสนับสนุนปัจจัยการผลิตและการบริการจัดส่งปัจจัยการผลิต ความชัดเจนของราคาซื้อขายผลผลิต รวมถึงวิธีการชำระเงินผ่านตัวแทนเกษตรกร การวิเคราะห์ทัศนคติของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดหวาน เกษตรกรให้ความเห็นว่า ระบบเกษตรพันธสัญญาโดยรวมมีข้อดีอยู่ในระดับมาก ทั้งการรับประกันภัยและการบริการ การที่บริษัทคู่สัญญาจัดหาปัจจัยการผลิตให้แก่เกษตรกร ในรูปสินเชื่อและมีบริการจัดส่งปัจจัยการผลิต การได้เรียนรู้เทคโนโลยีใหม่เพื่อเพิ่มผลผลิต การมีตลาดรองรับผลผลิตที่แน่นอนและสามารถลดความแปรปรวนจากการรับประกันราคาขั้นต่ำ รวมถึงมีการแจ้งราคาประกันก่อนทำการเพาะปลูก การพัฒนาความรู้ของเกษตรกรในกรณีที่เกิดโรคระบาดจะได้รับความรู้ในการป้องกันกำจัดอย่างทันทั่วถึง และมีตัวแทนบริษัทลงพื้นที่ตรวจแปลงให้คำแนะนำแก่เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ ประเด็นข้อเสีย ในระดับสูงได้แก่การที่เกษตรกรไม่สามารถตรวจสอบการคั่งค้างของผลผลิตตกเกรดและไม่สามารถตรวจสอบมาตรฐานเครื่องชั่งน้ำหนักของบริษัทได้

อัมพันธ์ สุริยัง (2557) ทำการศึกษาเรื่อง “การยอมรับของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดหวานต่อการทำเกษตรแบบมีพันธสัญญาในอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ 60.80 มีอายุเฉลี่ย 53 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสร้อยละ 84.50 จบการศึกษาระดับประถมศึกษาร้อยละ 66.90 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.42 คน รวมทั้งพื้นที่ทำ

กินเฉลี่ย 5.42 ไร่ เกษตรกรใช้พื้นที่สำหรับการปลูกข้าวโพดเฉลี่ย 5.11 ไร่ รวมแรงงานสำหรับปลูกข้าวโพดหวานเฉลี่ย 7.51 คน ระยะเวลาการปลูกข้าวโพดหวานกับบริษัทเฉลี่ย 5.77 ปี รายได้รวมของครัวเรือนเฉลี่ย 82,000 บาทต่อปี เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้กู้เงินเพื่อทำการปลูกข้าวโพดหวาน ส่วนเกษตรกรที่ได้ทำการกู้เงินเพื่อปลูกข้าวโพดหวาน มีแหล่งเงินทุนคือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์เกษตรกร มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมทุกราย ส่วนใหญ่จะมีการติดต่อเฉลี่ย 2 ครั้งต่อเดือน ในการรับข้อมูลข่าวสารเกษตรกรมีการรับข่าวสารจากเพื่อนบ้านมากที่สุด ร้อยละ 57.2 ด้านความรู้พบว่า มีความรู้ในการปลูกข้าวโพดหวานระดับสูง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์สูงต่อการยอมรับ ได้แก่ การติดต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและความรู้การปลูกข้าวโพดหวาน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 9 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร มีความสัมพันธ์ต่อความคิดเห็น การเข้าร่วมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัด เชียงใหม่

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่นี้ เป็นการทำวิจัยเชิงปริมาณ ในบทนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

สถานที่ดำเนินการวิจัย

อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ โดยสถานที่สำหรับดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ มีเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในเขตอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ กับสำนักงานเกษตรอำเภอพร้าว ขึ้นทะเบียนไว้ทั้งสิ้น 215 ราย (ปี 2561-2562) โดยสาเหตุที่เลือกพื้นที่แห่งนี้ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และมีบริษัทรับซื้อเมล็ดพันธุ์ตั้งอยู่ในพื้นที่

ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดให้ประชากรในการศึกษา คือ เกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในเขตอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ กับสำนักงานเกษตรอำเภอพร้าว ที่ขึ้นทะเบียนในปีการเพาะปลูก 2561-2562 จำนวน 215 ราย

ใช้แผนการสุ่มตัวอย่างขั้นเดียว (Single Stage Sampling) เป็นแผนการสุ่มตัวอย่างที่กำหนดให้มีการเลือกหน่วยตัวอย่างที่ให้ข้อมูลได้โดยตรงจากประชากร นั่นคือมีการเตรียมกรอบตัวอย่างเพียงขั้นเดียว แล้วดำเนินการเลือกหน่วยตัวอย่าง ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการเลือกหน่วยตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random sampling) เนื่องจากประชากรที่ทำการศึกษามีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยมีวิธีการและขั้นตอน ดังนี้

คำนวณหาจำนวนตัวอย่างจากประชากรที่ต้องการ โดยใช้สูตร Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 และยอมรับให้ความคลาดเคลื่อนที่ระดับ 0.05 โดยจะสามารถแสดงได้ ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ
 N = ขนาดของประชากร
 e = ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง

แทนค่า

$$n = \frac{215}{1+215(0.05)^2}$$

$$n = 139.882$$

ดังนั้น จะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างของเกษตรกร จำนวน 140 คน

ตารางที่ 4 จำนวนตัวอย่างเกษตรกร

กลุ่มตัวอย่าง	จำนวนเกษตรกร	จำนวนตัวอย่างของเกษตรกร
เกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	215	140

นำรายชื่อเกษตรกรทั้งหมดที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์กับสำนักงานเกษตรอำเภอพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ทำการกำกับหมายเลขกับทุกรายชื่อ

ใช้คอมพิวเตอร์ในการสุ่ม โดยการใช้คอมพิวเตอร์สร้างเลขสุ่มขึ้นมา คือ เกษตรกรทั้งหมดที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ระหว่างหมายเลข 1 ถึง 215 แล้วใช้คำสั่งเลือกหมายเลขให้ได้จำนวนที่ต้องการ คือ 140 ราย เพื่อหาเกษตรกรตัวอย่างที่จะใช้เป็นตัวแทนในการเก็บข้อมูลวิจัย สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลได้ 169 ราย ดังนั้นผู้วิจัยจะใช้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง 169 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามในการศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับ ปัจจัยทางด้านบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ที่มีผลต่อการเข้าร่วม หรือไม่เข้าร่วม การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญา

ข้อมูลปฐมภูมิ

ข้อมูลส่วนนี้ ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคของเกษตรกรต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ข้อมูลทุติยภูมิ

ข้อมูลส่วนนี้เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาโดยเก็บรวบรวมจากเอกสารทางวิชาการงานวิจัยและวารสารรวมถึงข้อมูลจากหน่วยงานหรือบริษัทเพื่อนำมาประกอบในงานวิจัย

การทดสอบเครื่องมือแบบสอบถาม

แบบทดสอบและสัมภาษณ์ถูกสร้างขึ้นจากการศึกษา ค้นคว้า และจากการตรวจเอกสาร จะถูกนำมาทดสอบเพื่อให้เกิดความแม่นยำ 4 ด้าน คือ

1. การทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของเครื่องมือ การทดสอบความตรงของแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะเสนอต่อประธานและคณะกรรมการที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาตรวจสอบความตรงของเนื้อหา พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้อง

2. การทดสอบความเชื่อถือได้ (Reliability) แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ที่ถูกตรวจสอบโดยประธานและคณะกรรมการที่ปรึกษาแล้วจะนำไปทดสอบกับเกษตรกร ซึ่งเป็นเกษตรกรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลจำนวน 30 ราย หลังจากนั้น นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตามแบบสัมประสิทธิ์แอลฟา ตามแบบของ Cronbach α Coefficient ในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดให้ค่าความเชื่อมั่นที่ได้ต้องมีค่าไม่น้อยกว่า 0.70 สำหรับแบบสอบถามชุดนี้ มีค่า Cronbach α เท่ากับ 0.78

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและแบบทดสอบมาตรวจสอบความถูกต้อง จัดเรียงข้อมูลและทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป (Statistical Package for the social Science : SPSS) เพื่อทำการแจกแจงข้อมูลที่ได้ในแต่ละส่วน ดังต่อไปนี้

1. ใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistic) ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าสูงสุด (Maximum) และค่าต่ำสุด (Minimum) วิเคราะห์ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล ลักษณะทางเศรษฐกิจ ลักษณะทางสังคม การเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกร ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในเขตอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ กับสำนักงานเกษตรอำเภอพร้าว

2. ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระทั้งหมด อันได้แก่ ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล ลักษณะทางเศรษฐกิจ และลักษณะทางสังคม ของเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในเขตอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ กับสำนักงานเกษตรอำเภอพร้าว

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยรวม 12 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม ปี 2564 ถึงเดือนตุลาคม 2565 โดยมีตารางการปฏิบัติงานดังนี้

งบประมาณที่ใช้ในการวิจัย

งบประมาณในการดำเนินงานด้านการวิจัย ผู้ทำวิจัยจะใช้งบประมาณของตนเอง ดังนี้

1. ค่าพิมพ์งาน	10,000 บาท
2. ค่าจัดทำเล่ม	5,000 บาท
3. ค่าจัดทำเอกสารแบบสอบถาม	6,000 บาท
4. ค่าใช้จ่ายในการรวบรวมข้อมูล	8,000 บาท
5. ค่าใช้จ่ายในการติดต่อประสานงาน	5,000 บาท
6. ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง พาหนะ	11,000 บาท
7. ค่าวัสดุ อุปกรณ์	5,000 บาท
รวมงบประมาณทั้งสิ้น	50,000 บาท

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์

ตอนที่ 1 ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคของเกษตรกรต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 1 ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร

ลักษณะส่วนบุคคลของเกษตรกร

เพศ

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 107 คน (ร้อยละ 63.3) และเป็นเพศหญิง จำนวน 62 คน (ร้อยละ 36.7) ตามลำดับ (ตารางที่ 5) ในสังคมเกษตรกรรม ผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัว และเป็นแรงงานหลักทางการเกษตร แต่ในปัจจุบันด้วยสภาพเศรษฐกิจทำให้ผู้หญิงในสังคมเกษตรกรรมจำเป็นต้องมาทำการเกษตรมากขึ้น จากการศึกษาพบว่า ผู้หญิงประมาณหนึ่งในสามกลายเป็นแรงงานหลักทางการเกษตร อาจจะขึ้นเพราะผู้ชายที่เป็นแรงงานหลักมีอายุมากขึ้น หรือเจ็บป่วย จนไม่สามารถเป็นแรงงานหลักได้

อายุ

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 61 ปี ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 56-60 ปี จำนวน 56 คน (ร้อยละ 33.1) รองลงมา มีอายุระหว่าง 61-65 ปี จำนวน 48 คน (ร้อยละ 28.4) มีอายุระหว่าง 66-70 ปี จำนวน 31 คน (ร้อยละ 18.3) มีอายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 55 ปี จำนวน 26 คน (ร้อยละ 15.4) และมีอายุมากกว่าหรือเท่ากับ 71 ปี จำนวน 8 คน (ร้อยละ 4.7) ตามลำดับ (ตารางที่ 5) จากผลการศึกษาพบว่า ประชากรที่ทำการศึกษามีอายุอยู่ในวัยผู้สูงอายุ น่าจะมีสาเหตุจากในสังคมปัจจุบัน ประชากรในวัยหนุ่มสาวนิยมทำงานในสังคมเมือง และไม่นิยมทำงานในด้านการเกษตร ทำให้สังคมเกษตรกรรมส่วนใหญ่ จะเป็นประชากรในกลุ่มวัยผู้ใหญ่ และวัยสูงอายุ

สถานภาพ

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ มีสถานภาพสมรส จำนวน 115 คน (ร้อยละ 68.0) รองลงมา มีสถานภาพหม้าย จำนวน 33 คน (ร้อยละ 19.5) มีสถานภาพหย่าร้าง จำนวน 15 คน (ร้อยละ 8.9) และมีสถานภาพโสด จำนวน 6 คน (ร้อยละ 3.6) ตามลำดับ (ตารางที่ 5) จากผลการวิจัย มากกว่า สองในสาม ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีสถานภาพสมรส ซึ่งในสังคมเกษตร ความต้องการแรงงานทางการเกษตรเป็นอีกแรงผลักดันให้ประชากรในสังคมเกษตรกรรม เกิดการสมรสเพื่อเพิ่มประชากรแรงงานเพื่อใช้ในการเกษตร

ระดับการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษา จำนวน 104 คน (ร้อยละ 61.5) รองลงมา ระดับประถมศึกษา จำนวน 49 คน (ร้อยละ 29.0) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 9 คน (ร้อยละ 5.3) และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช. จำนวน 7 คน (ร้อยละ 4.1) ตามลำดับ (ตารางที่ 5) ในสังคมเกษตรกรรมในชนบท โดยเฉพาะพื้นที่ที่ได้ทำการศึกษา เกษตรกรไม่ได้รับการศึกษา หรือได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นที่น่าสังเกตว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ที่ตอบแบบสอบถาม ไม่สามารถอ่าน และเข้าใจตัวหนังสือ บางรายไม่สามารถพูดภาษาไทยได้ สืบเนื่องจากประชากรในพื้นที่ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชนเผ่า และไม่ได้มองเรื่องการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญ แต่มองเรื่องการทำเกษตรเพื่อหารายได้เป็นหลัก

จำนวนสมาชิกในครอบครัว

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 4 คน ส่วนใหญ่มีสมาชิก 3-4 คน จำนวน 86 คน (ร้อยละ 50.9) รองลงมา มีสมาชิก 5-6 คน จำนวน 67 คน (ร้อยละ 39.6) มีสมาชิก 1-2 คน จำนวน 13 คน (ร้อยละ 7.7) และมีสมาชิก 7-8 คน จำนวน 3 คน (ร้อยละ 1.8) ตามลำดับ (ตารางที่ 5) โดยจากการลงพื้นที่ พบว่า สมาชิกในครอบครัวเกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบด้วยผู้สูงอายุ และเด็ก และเป็นครอบครัวขนาดเล็ก

ตารางที่ 5 ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร

(n=169)

ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	107	63.3
หญิง	62	36.7
อายุ		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 55 ปี	26	15.4
56-60 ปี	56	33.1
61-65 ปี	48	28.4
66-70 ปี	31	18.3
มากกว่าหรือเท่ากับ 71 ปี	8	4.7
$\bar{x} = 61.10$ S.D. = 6.575 Min-Max = 41-74		
สถานภาพ		
สมรส	115	68.0
โสด	6	3.6
หม้าย	33	19.5
หย่าร้าง	15	8.9
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้รับการศึกษา	104	61.5
ประถมศึกษา	49	29.0
มัธยมศึกษาตอนต้น	9	5.3
มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช.	7	4.1
จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
1-2 คน	13	7.7
3-4 คน	86	50.9
5-6 คน	67	39.6
7-8 คน	3	1.8
$\bar{x} = 4.19$ S.D. = 1.268 Min-Max = 2-7		

ลักษณะทางเศรษฐกิจของเกษตรกร

จำนวนแรงงานในการทำเกษตร

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีแรงงานในการทำเกษตรเฉลี่ย 2 คน ส่วนใหญ่มีแรงงานในการทำเกษตร 2 คน จำนวน 114 คน (ร้อยละ 67.5) รองลงมา มีแรงงาน 1 คน จำนวน 22 คน (ร้อยละ 13.0) มีแรงงาน 3 คน จำนวน 18 คน (ร้อยละ 10.7) และมีแรงงาน 4 คน จำนวน 15 คน (ร้อยละ 8.9) ตามลำดับ (ตารางที่ 6)

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2 คน ส่วนใหญ่มีแรงงาน 2 คน จำนวน 115 คน (ร้อยละ 68.0) รองลงมา มีแรงงาน 1 คน จำนวน 25 คน (ร้อยละ 14.8) มีแรงงาน 3 คน จำนวน 22 คน (ร้อยละ 13.0) และมีแรงงาน 4 คน จำนวน 7 คน (ร้อยละ 4.1) ตามลำดับ (ตารางที่ 6)

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรไม่มีแรงงานจ้าง จำนวน 158 คน (ร้อยละ 93.5) มีแรงงาน 1 คน จำนวน 7 คน (ร้อยละ 4.1) และมีแรงงาน 2 คน จำนวน 4 คน (ร้อยละ 2.4) ตามลำดับ (ตารางที่ 6)

จำนวนพื้นที่ในการทำการเกษตร

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ในการทำการเกษตรเฉลี่ย 6.54 ไร่ ส่วนใหญ่มีพื้นที่ระหว่าง 3-5 ไร่ จำนวน 70 คน (ร้อยละ 41.4) รองลงมา มีพื้นที่ระหว่าง 6-8 ไร่ จำนวน 64 คน (ร้อยละ 37.9) มีพื้นที่ระหว่าง 9-11 ไร่ จำนวน 20 คน (ร้อยละ 11.8) มีพื้นที่ระหว่าง 12-14 ไร่ จำนวน 8 คน (ร้อยละ 4.7) และมีพื้นที่ระหว่าง 15-17 ไร่ จำนวน 7 คน (ร้อยละ 4.1) ตามลำดับ (ตารางที่ 6)

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ในการทำการเกษตรเป็นของตนเองเฉลี่ย 5.44 ไร่ ส่วนใหญ่มีพื้นที่ระหว่าง 3-4 ไร่ จำนวน 62 คน (ร้อยละ 36.7) รองลงมา มีพื้นที่ระหว่าง 5-6 ไร่ จำนวน 49 คน (ร้อยละ 29.0) มีพื้นที่ระหว่าง 7-8 ไร่ จำนวน 24 คน (ร้อยละ 14.2) มีพื้นที่ 9 ไร่ขึ้นไป จำนวน 21 คน (ร้อยละ 12.4) และมีพื้นที่ระหว่าง 1-2 ไร่ จำนวน 13 คน (ร้อยละ 7.7) ตามลำดับ (ตารางที่ 6)

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีพื้นที่ในการทำการเกษตรเป็นพื้นที่เช่า จำนวน 138 คน (ร้อยละ 81.7) รองลงมา มีพื้นที่ระหว่าง 5-6 ไร่ จำนวน 17 คน (ร้อยละ 10.1) มีพื้นที่ระหว่าง 1-2 ไร่ จำนวน 7 คน (ร้อยละ 4.1) และมีพื้นที่ระหว่าง 3-4 ไร่ จำนวน 7 คน (ร้อยละ 4.1) ตามลำดับ (ตารางที่ 6)

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีพื้นที่ในการทำการเกษตรเป็นพื้นที่อื่น ๆ จำนวน 131 คน (ร้อยละ 77.5) รองลงมา มีพื้นที่ระหว่าง 1-2 ไร่ จำนวน 34 คน (ร้อยละ 20.1) และมีพื้นที่ระหว่าง 3-4 ไร่ จำนวน 4 คน (ร้อยละ 2.4) ตามลำดับ (ตารางที่ 6)

รายได้ในครัวเรือน

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีรายได้ในครัวเรือนเฉลี่ย 89,650.89 บาท/ปี ส่วนใหญ่มีรายได้น้อยกว่า 50,000 บาท/ปี จำนวน 59 คน (ร้อยละ 34.9) รองลงมา มีรายได้มากกว่า 80,001 บาท/ปี จำนวน 34 คน (ร้อยละ 20.1) มีรายได้ระหว่าง 50,001-60,000 บาท/ปี จำนวน 24 คน (ร้อยละ 14.2) มีรายได้ระหว่าง 70,001-80,000 บาท/ปี จำนวน 29 คน (ร้อยละ 17.2) และมีรายได้ระหว่าง 60,001-70,000 บาท/ปี จำนวน 23 คน (ร้อยละ 13.6) ตามลำดับ (ตารางที่ 6)

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีรายได้จากภาคการเกษตรเฉลี่ย 67,757.40 บาท/ปี ส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง 10,000-30,000 บาท/ปี จำนวน 61 คน (ร้อยละ 36.1) รองลงมา มีรายได้ระหว่าง 30,001-50,000 บาท/ปี จำนวน 49 คน (ร้อยละ 29.0) มีรายได้ระหว่าง 50,001-70,000 บาท/ปี จำนวน 44 คน (ร้อยละ 26.0) มีรายได้ระหว่าง 70,001-90,000 บาท/ปี จำนวน 8 คน (ร้อยละ 4.7) และมีรายได้ระหว่าง 90,001 บาท/ปี ขึ้นไป จำนวน 7 คน (ร้อยละ 4.1) ตามลำดับ (ตารางที่ 6)

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 21,893.49 บาท/ปี ส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง 10,001-20,000 บาท/ปี จำนวน 59 คน (ร้อยละ 34.9) รองลงมา มีรายได้ระหว่าง 20,001-30,000 บาท/ปี จำนวน 41 คน (ร้อยละ 24.3) มีรายได้ระหว่าง 1-10,000 บาท/ปี จำนวน 36 คน (ร้อยละ 21.3) มีรายได้ระหว่าง 30,001-40,000 บาท/ปี จำนวน 18 คน (ร้อยละ 10.7) มีรายได้ระหว่าง 400,001 บาท/ปี ขึ้นไป จำนวน 12 คน (ร้อยละ 7.1) และไม่มีรายได้นอกภาคการเกษตร จำนวน 3 คน (ร้อยละ 1.8) ตามลำดับ (ตารางที่ 6)

เงินทุนที่ใช้ในการทำการเกษตร

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีเงินทุนที่ใช้ในการทำการเกษตรเฉลี่ย 17,316.57 บาท/ปี ส่วนใหญ่มีเงินทุนระหว่าง 10,001-20,000 บาท/ปี จำนวน 66 คน (ร้อยละ 39.1) รองลงมา มีเงินทุนระหว่าง 1-10,000 บาท/ปี จำนวน 62 คน (ร้อยละ 36.7) มีเงินทุนระหว่าง 20,001-30,000 บาท/ปี จำนวน 26 คน (ร้อยละ 15.4) มีเงินทุนระหว่าง 30,001-40,000 บาท/ปี จำนวน 8 คน (ร้อยละ 4.7) และมีเงินทุนระหว่าง 40,001-50,000 บาท/ปี จำนวน 7 คน (ร้อยละ 4.1) ตามลำดับ (ตารางที่ 6)

หนี้สินของเกษตรกร

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีหนี้สินเฉลี่ย 17,316.57 บาท/ปี ส่วนใหญ่มีหนี้สินระหว่าง 1-10,000 บาท 42 คน (ร้อยละ 24.9) รองลงมา มีหนี้สิน 400,001 บาทขึ้นไป จำนวน 38 คน (ร้อยละ 22.5) มีหนี้สินระหว่าง 10,001-20,000 บาท จำนวน 18 คน (ร้อยละ 10.7) มีหนี้สินระหว่าง 20,001-30,000 บาท จำนวน 13 คน (ร้อยละ 7.7) มีหนี้สินระหว่าง 30,001-40,000 บาท จำนวน 5 คน (ร้อยละ 3.0) และไม่มีหนี้สิน จำนวน 53 คน (ร้อยละ 31.4) ตามลำดับ (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 ลักษณะทางเศรษฐกิจของเกษตรกร

(n=169)

ลักษณะทางเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนแรงงานในการทำเกษตร		
1 คน	22	13.0
2 คน	114	67.5
3 คน	18	10.7
4 คน	15	8.9
$\bar{x} = 2.15$ S.D. = .756 Min-Max = 1-4		
แรงงานในครัวเรือน		
1 คน	25	14.8
2 คน	115	68.0
3 คน	22	13.0
4 คน	7	4.1
$\bar{x} = 2.07$ S.D. = .665 Min-Max = 1-4		
แรงงานจ้าง		
ไม่มีแรงงานจ้าง	158	93.5
1 คน	7	4.1
2 คน	4	2.4
$\bar{x} = .09$ S.D. = 6.359 Min-Max = 0-2		
จำนวนพื้นที่ในการทำการเกษตร		
3-5 ไร่	70	41.4
6-8 ไร่	64	37.9
9-11 ไร่	20	11.8
12-14 ไร่	8	4.7
15-17 ไร่	7	4.1
$\bar{x} = 6.54$ S.D. = 3.220 Min-Max = 3-17		
พื้นที่ตนเอง		
1-2 ไร่	13	7.7
3-4 ไร่	62	36.7

ตารางที่ 6 (ต่อ)

(n=169)		
ลักษณะทางเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
5-6 ไร่	49	29.0
7-8 ไร่	24	14.2
9 ไร่ขึ้นไป	21	12.4
$\bar{x} = 5.44$ S.D. = 2.648 Min-Max = 2-15		
พื้นที่เช่า		
ไม่มี	138	81.7
1-2 ไร่	7	4.1
3-4 ไร่	7	4.1
5-6 ไร่	17	10.1
$\bar{x} = 0.77$ S.D. = 1.742 Min-Max = 0-6		
พื้นที่อื่น ๆ		
ไม่มี	131	77.5
1-2 ไร่	34	20.1
3-4 ไร่	4	2.4
$\bar{x} = 0.33$ S.D. = 0.762 Min-Max = 0-4		
รายได้ในครัวเรือน		
น้อยกว่า 50,000 บาท/ปี	59	34.9
50,001-60,000 บาท/ปี	24	14.2
60,001-70,000 บาท/ปี	23	13.6
70,001-80,000 บาท/ปี	29	17.2
มากกว่า 80,001 บาท/ปี	34	20.1
$\bar{x} = 89,650.89$ S.D. = 164,500.11583 Min-Max = 23,000.00-1,130,000.00		
รายได้จากภาคการเกษตร		
10,000-30,000 บาท/ปี	61	36.1
30,001-50,000 บาท/ปี	49	29.0
50,001-70,000 บาท/ปี	44	26.0
70,001-90,000 บาท/ปี	8	4.7

ตารางที่ 6 (ต่อ)

(n=169)		
ลักษณะทางเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
90,001 บาท/ปี ขึ้นไป	7	4.1
$\bar{x} = 67,757.40$ S.D. = 162,457.193 Min-Max = 20000-1,100,000		
รายได้นอกภาคการเกษตร		
ไม่มีรายได้นอกภาคการเกษตร	3	1.8
1-10,000 บาท/ปี	36	21.3
10,001-20,000 บาท/ปี	59	34.9
20,001-30,000 บาท/ปี	41	24.3
30,001-40,000 บาท/ปี	18	10.7
400,001 บาท/ปี ขึ้นไป	12	7.1
$\bar{x} = 21,893.49$ S.D. = 14,546.331 Min-Max = 0-70,000		
เงินทุนที่ใช้ในการทำกรเกษตร		
1-10,000 บาท/ปี	62	36.7
10,001-20,000 บาท/ปี	66	39.1
20,001-30,000 บาท/ปี	26	15.4
30,001-40,000 บาท/ปี	8	4.7
40,001-50,000 บาท/ปี	7	4.1
$\bar{x} = 17,316.57$ S.D. = 9,754.063 Min-Max = 6000-50,000		
หนี้สินของเกษตรกร		
ไม่มีหนี้สิน	53	31.4
1-10,000 บาท	42	24.9
10,001-20,000 บาท	18	10.7
20,001-30,000 บาท	13	7.7
30,001-40,000 บาท	5	3.0
400,001 บาทขึ้นไป	38	22.5
$\bar{x} = 26,236.69$ S.D. = 40,537.353 Min-Max = 0-220,000		

ลักษณะทางสังคมของเกษตรกร

ประสบการณ์อบรมและดูงานด้านการเกษตร

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์อบรมและดูงานด้านการเกษตรเฉลี่ย 1 ครั้ง/ปี ส่วนใหญ่อบรม 1 ครั้ง/ปี จำนวน 49 คน (ร้อยละ 29.0) รองลงมาอบรม 2 ครั้ง/ปี จำนวน 18 คน (ร้อยละ 10.7) อบรม 3 ครั้ง/ปี จำนวน 1 คน (ร้อยละ 0.6) อบรม 4 ครั้ง/ปี จำนวน 1 คน (ร้อยละ 0.6) และไม่มีประสบการณ์อบรม จำนวน 100 คน (ร้อยละ 59.2) ตามลำดับ (ตารางที่ 7)

การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ หรือผู้ให้ความรู้ทางการเกษตร

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ หรือผู้ให้ความรู้ทางการเกษตร จำนวน 92 คน (ร้อยละ 54.4) รองลง มีการติดต่อ 1 ครั้ง/ปี จำนวน 53 คน (ร้อยละ 31.4) มีการติดต่อ 2 ครั้ง/ปี จำนวน 19 คน (ร้อยละ 11.2) มีการติดต่อ 3 ครั้ง/ปี จำนวน 4 คน (ร้อยละ 2.4) และมีการติดต่อ 4 ครั้ง/ปี จำนวน 1 คน (ร้อยละ 0.6) ตามลำดับ (ตารางที่ 7)

การเป็นสมาชิกกลุ่ม หรือเครือข่ายในชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีการเป็นสมาชิกกลุ่ม หรือเครือข่ายในชุมชนเฉลี่ย 1 กลุ่ม ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่ม จำนวน 95 คน (ร้อยละ 56.3) โดยเป็นสมาชิกกลุ่ม 1 กลุ่ม จำนวน 65 คน (ร้อยละ 38.5) และเป็นสมาชิกกลุ่ม 2 กลุ่ม จำนวน 30 คน (ร้อยละ 17.8) และไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม จำนวน 74 คน (ร้อยละ 43.8) ตามลำดับ (ตารางที่ 7)

ช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตร

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรเฉลี่ย 3 ช่องทาง ส่วนใหญ่รับรู้ข่าวสารผ่านการพูดคุยหรือคำบอกเล่ากับเพื่อนบ้าน จำนวน 169 คน (ร้อยละ 38.3) รองลงมา รับรู้ข่าวสารผ่านสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ เอกสารเผยแพร่ จำนวน 84 คน (ร้อยละ 19.0) รับรู้ข่าวสารผ่าน Line (ไลน์) จำนวน 65 คน (ร้อยละ 14.7) รับรู้ข่าวสารผ่านเจ้าหน้าที่ของรัฐ จำนวน 50 คน (ร้อยละ 11.3) รับรู้ข่าวสารผ่านรายการโทรทัศน์ จำนวน 42 คน (ร้อยละ 9.5) รับรู้ข่าวสารผ่าน Facebook (เฟซบุ๊ก) จำนวน 24 คน (ร้อยละ 5.4) รับรู้ข่าวสารผ่านเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานเอกชน จำนวน 4 คน (ร้อยละ 0.9) รับรู้ข่าวสารผ่านเว็บไซต์ จำนวน 3 คน (ร้อยละ 0.7) ตามลำดับ (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 ลักษณะทางสังคมของเกษตรกร

(n=169)

ลักษณะทางสังคม	จำนวน	ร้อยละ
ประสบการณ์อบรมและดูงานด้านการเกษตร		
ไม่มีประสบการณ์อบรม	100	59.2
1 ครั้ง/ปี	49	29.0
2 ครั้ง/ปี	18	10.7
3 ครั้ง/ปี	1	.6
4 ครั้ง/ปี	1	.6
$\bar{x} = 0.54$ S.D. = 0.756 Min-Max = 0-4		
การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ หรือผู้ให้ความรู้ทางการเกษตร		
ไม่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่	92	54.4
1 ครั้ง/ปี	53	31.4
2 ครั้ง/ปี	19	11.2
3 ครั้ง/ปี	4	2.4
4 ครั้ง/ปี	1	.6
$\bar{x} = 0.63$ S.D. = 0.821 Min-Max = 0-4		
การเป็นสมาชิกกลุ่ม หรือเครือข่ายในชุมชน		
ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม	74	43.8
เป็นสมาชิกกลุ่ม	95	56.3
1 กลุ่ม	65	38.5
2 กลุ่ม	30	17.8
$\bar{x} = 0.74$ S.D. = 0.742 Min-Max = 0-2		
ช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เจ้าหน้าที่ของรัฐ	50	11.3
เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานเอกชน	4	0.9
รายการโทรทัศน์	42	9.5
Facebook (เฟซบุ๊ก)	24	5.4
Line (ไลน์)	65	14.7

ตารางที่ 7 ลักษณะทางสังคมของเกษตรกร

			(n=169)
ลักษณะทางสังคม	จำนวน	ร้อยละ	
เว็บไซต์	3	0.7	
การพูดคุยหรือคำบอกเล่ากับเพื่อนบ้าน	169	38.3	
สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ เอกสารเผยแพร่	84	19.0	
$\bar{x} = 2.61$ S.D. = 1.719 Min-Max = 1-7			

**ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญา
ของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่**

การเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.14) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาในด้านผลตอบแทนอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.26) รองลงมา ด้านความน่าเชื่อถือในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.17) ด้านสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.15) และด้านการยอมรับของสังคมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.98) ตามลำดับ (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 ระดับความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ในภาพรวม

(n=169)			
การเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญา	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านผลตอบแทน	3.26	.328	ปานกลาง
2. ด้านการยอมรับของสังคม	2.98	.420	ปานกลาง
3. ด้านความน่าเชื่อถือ	3.17	.330	ปานกลาง
4. ด้านสิ่งแวดล้อม	3.15	.303	ปานกลาง
รวม	3.14	.239	ปานกลาง

หมายเหตุ ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00 = เห็นด้วยมากที่สุด
 ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20 = เห็นด้วยมาก
 ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40 = เห็นด้วยปานกลาง
 ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.81-2.60 = เห็นด้วยน้อย
 ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80 = เห็นด้วยน้อยที่สุด

ผลการศึกษา ระดับความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ มีรายละเอียด ดังนี้

1. ด้านผลตอบแทน

ด้านผลตอบแทนภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.26) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า บริษัทควรจัดให้มีกิจกรรมด้านสมาชิกสัมพันธ์ทุกปีเมื่อสิ้นสุดฤดูกาลผลิต เพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้เกษตรกร อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ย 3.87) รองลงมา บริษัทปรับราคาซื้อขายให้เหมาะสมกับภาวะตลาดและการแข่งขันอยู่เสมอ อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ย 3.85) ราคาซื้อขายเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดที่บริษัทเสนอให้เหมาะสม อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ย 3.82) การทำสัญญาเกษตรกร และการประกันราคา มีผลต่อความแน่นอนของรายได้ ที่ท่านจะได้รับ อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ย 3.8) การทำสัญญากับ บริษัทเป็นรายบุคคลทำให้มีความมั่นใจทั้งในเรื่องขอราคาและการตลาดมากขึ้น อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ย 3.72) การเข้าร่วมโครงการปลูกผลิตเมล็ดพันธุ์ทำให้ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้น และคุ้มค่าต่อการลงทุน อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ย 3.53) บริษัทฯ ให้ราคาซื้อขายผลผลิตในระดับที่น่าพอใจ อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.38) ระยะเวลาในการจ่ายเงินของบริษัทให้กับเกษตรกรเมื่อสิ้นสุดการผลิต หรือการเก็บเกี่ยวผลผลิตเสร็จแล้ว มีความเหมาะสม อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.16) ระยะเวลาในการตรวจสอบคุณภาพของผลผลิตก่อนการจ่ายเงินของบริษัทให้กับเกษตรกรเมื่อสิ้นสุดการผลิต หรือเก็บเกี่ยวผลผลิต เสร็จแล้วมีความเหมาะสม อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.08) บริษัทมีการกำหนดมาตรฐานของการผลิตกับผลตอบแทนที่ได้เหมาะสม อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.04) รายได้จากการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดคุ้มค่ากว่าการปลูกพืชชนิดอื่น ๆ อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.98) การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดสามารถจำหน่ายได้แน่นอนเพราะบริษัท จะต้องรับซื้อ อยู่ในระดับเห็นด้วยน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.15) และเกษตรกรที่เป็นสมาชิก มีส่วนร่วมในการกำหนดราคาซื้อขาย หรือผลตอบแทนในด้านอื่น ๆ กับบริษัทเพื่อให้เกิดความสมดุล อยู่ในระดับเห็นด้วยน้อย (ค่าเฉลี่ย.04) ตามลำดับ (ตารางที่ 9)

2. ด้านการยอมรับของสังคม

ด้านการยอมรับของสังคมภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.98) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า บริษัทคิดค่าบริการในการสี หรือนวดข้าวโพดเพื่อเอาเมล็ดในราคาที่เหมาะสม อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ย 3.83) รองลงมา การให้บริการสินเชื่อในด้าน ปุ๋ย, ยาฆ่าแมลง และเคมีภัณฑ์ อื่น ๆ จากบริษัทตรงกับความต้องการและมีความเหมาะสม อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ย 3.82) การให้บริการและคำแนะนำเกี่ยวกับการเปิดรับสมาชิกเกษตรกรใหม่ อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.38) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมหรือตัวแทนจากบริษัท มีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเป็นอย่างดี อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.24) การให้บริการในการขนส่งเมล็ดพันธุ์จากแปลงเกษตรกรไปยังจุดรับซื้อ มีความ

สะดวกสบายเหมาะสม อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.2) การให้บริการส่งเสริมทางด้านเทคโนโลยีการผลิตจากบริษัทมีความเหมาะสม อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.96) เจ้าหน้าที่ส่งเสริม หรือตัวแทนจากบริษัทมีการให้คำแนะนำท่านอย่างสม่ำเสมอ ตรงต่อเวลา ไม่เคยผิดนัด อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.83) ในการแจ้งข่าวสาร ประชาสัมพันธ์ หรือ การนัดประชุมจากบริษัทมีการบอก หรือแจ้งให้กับสมาชิกเกษตรกรอย่างทั่วถึง และมีความเหมาะสม อยู่ในระดับเห็นด้วยน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.18) บริษัทมีการชี้แจง และอธิบายเกี่ยวกับราคาของผลผลิตที่เปลี่ยนแปลงไป หรือเมื่อมีการกำหนดเงื่อนไขใหม่ ๆ จากบริษัทอย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับเห็นด้วยน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.18) และบริษัทให้คำแนะนำและช่วยเหลือท่านในการจัดหาแหล่งเงินทุนต่าง ๆ เพื่อใช้ในการดำเนินการผลิตอยู่ในระดับเห็นด้วยน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.15) ตามลำดับ (ตารางที่ 9)

3. ด้านความน่าเชื่อถือ

ด้านความน่าเชื่อถือภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.17) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ไม่ปลูกผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดให้กับบริษัทในปีถัดไป แต่จะปลูกให้แก่บริษัทอื่น อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ย 3.85) รองลงมา บริษัทมักหักเปอร์เซ็นต์ผลผลิตเมล็ดพันธุ์ที่เสียหายเกินความจำเป็น แม้ว่าผลผลิตของท่านอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ย 3.82) บริษัทมักจะซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดไม่ตรงกับราคาที่กำหนดไว้ เมื่อผลผลิตมากกว่าโควตาด้านการผลิตที่กำหนดไว้ อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ย 3.68) การที่ท่านผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดให้กับบริษัทนี้เพราะเพื่อนบ้านแนะนำและปลูกให้กับบริษัทมาก่อน อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.07) บริษัทมักจะรับซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดตรงตามเวลาที่กำหนดไว้หากราคาเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในท้องตลาดสูงขึ้นบริษัทจะปรับราคาให้สูงขึ้นด้วย อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.93) ท่านมีความมั่นใจว่าบริษัทจะรับซื้อผลผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดได้ทั้งหมด อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.64) และบริษัทมีเกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่และเกษตรกรเหมาะสมดีแล้ว อยู่ในระดับเห็นด้วยน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.20) ตามลำดับ (ตารางที่ 9)

4. ด้านสิ่งแวดล้อม

ด้านสิ่งแวดล้อมภาพรวม อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.15) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า การนำเครื่องจักรกลมาใช้ในการเตรียมพื้นที่เพาะ ปลูกสำหรับผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด ทำให้สภาพความร่วนซุย ของดินดีขึ้น อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ย 3.85) รองลงมา การใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชในการปลูกผลิตเมล็ดพันธุ์ตามคำแนะนำของบริษัท ทำให้สิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในดิน เช่น ไส้เดือน ปู มีจำนวนลดลง อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ย 3.85) การใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชในการปลูกผลิตเมล็ดพันธุ์ตามคำแนะนำของบริษัท ทำให้

อากาศในบริเวณนั้นไม่บริสุทธิ์ และมีกลิ่นเหม็นของสารเคมีมากขึ้น อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ย 3.78) การใช้ปุ๋ยเคมีในการปลูกผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดตามคำแนะนำของบริษัท ทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของดิน อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ย 3.70) การใช้เครื่องจักรในการสี หรือนวดเมล็ดข้าวโพด มีผลทำให้เกิดฝุ่นละอองในอากาศมากขึ้น อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.15) การใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชในการปลูกผลิตเมล็ดพันธุ์ตามคำแนะนำของบริษัท ทำให้ความสามารถในการนำน้ำใต้ดินมาใช้อุปโภค บริโภคเสียไป อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.07) การใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชในการปลูกผลิตเมล็ดพันธุ์ตามคำแนะนำของบริษัท ทำให้ความใสสะอาดของน้ำในแหล่งน้ำบริเวณนั้นเสียไป อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.07) การใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชในการปลูกผลิตเมล็ดพันธุ์ตามคำแนะนำของบริษัท ทำให้จำนวนปลา และสัตว์น้ำอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้นลดจำนวนลง อยู่ในระดับเห็นด้วยน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.53) การใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชในการปลูกผลิตเมล็ดพันธุ์ตามคำแนะนำของบริษัท ทำให้น้ำเน่าเหม็น อยู่ในระดับเห็นด้วยน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.29) และการใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชในการปลูกผลิตเมล็ดพันธุ์ตามคำแนะนำของบริษัท ทำให้พืชในน้ำที่เป็นประโยชน์อื่น ๆ ในแหล่งน้ำบริเวณนั้นลดจำนวนลง อยู่ในระดับเห็นด้วยน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.22) ตามลำดับ (ตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 ระดับความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ประเด็นการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญา	ระดับความคิดเห็น			$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น คิดเห็น
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง			
1. ด้านผลตอบแทน				3.26	.328	ปานกลาง
1.1 ระยะเวลาในการตรวจสอบคุณภาพของเมล็ดก่อนการจ่ายเงินของบริษัท ให้กับเกษตรกรเมื่อสิ้นสุดการผลิต หรือเก็บเกี่ยวผลผลิต เสร็จแล้วมีความเหมาะสม	8 (4.7)	56 (33.1)	50 (29.6)	51 (30.2)	4 (2.4)	ปานกลาง
1.2 ระยะเวลาในการจ่ายเงินของบริษัท ให้กับเกษตรกรเมื่อสิ้นสุดการผลิต หรือการเก็บเกี่ยวผลผลิตเสร็จแล้ว มีความเหมาะสม	46 (27.2)	51 (30.2)	12 (7.1)	4 (2.4)	56 (33.1)	ปานกลาง
1.3 บริษัท มีการกำหนดมาตรฐานของการผลิตกับผลตอบแทนได้อย่างเหมาะสม	8 (4.7)	50 (29.6)	56 (33.1)	51 (30.2)	4 (2.4)	ปานกลาง
1.4 บริษัทฯ ให้ความสำคัญต่อผลผลิตในระดับที่พอใจ	56 (33.1)	8 (4.7)	54 (32.0)	47 (27.8)	4 (2.4)	ปานกลาง
1.5 การเข้าร่วมโครงการปลูกผลิตเมล็ดพันธุ์ทำให้งานมีรายได้เพิ่มขึ้น และคุ้มค่าต่อการลงทุน	52 (30.8)	47 (27.8)	12 (7.1)	54 (32.0)	4 (2.4)	มาก
1.6 บริษัทฯ ควรจัดให้มีกิจกรรมด้านสมาชิกสัมพันธ์ทุกปีเมื่อสิ้นสุดฤดูกาลผลิต เพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้เกษตรกร	60 (35.5)	51 (30.2)	42 (24.9)	8 (4.7)	8 (4.7)	มาก

(n=169)

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ประเด็นการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญา	ระดับความคิดเห็น				$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย			
1.7 การทำสัญญาเกษตรกร และการประกันราคา มีผลต่อความแน่นอนของรายได้ ที่ท่านจะได้รับ	52 (30.8)	51 (30.2)	50 (29.6)	12 (7.1)	3.80	1.033	มาก
1.8 บริษัท ปรึกษารับซื้อให้เหมาะสมกับภาวะตลาดและการแข่งขันอยู่เสมอ	56 (33.1)	51 (30.2)	50 (29.6)	4 (2.4)	3.85	1.063	มาก
1.9 เกษตรกรที่เป็นสมาชิก มีส่วนร่วมในการกำหนดราคา รับซื้อ หรือผลตอบแทนในด้านอื่น ๆ กับบริษัท เพื่อให้เกิดความสมดุล	4 (2.4)	4 (2.4)	47 (27.8)	54 (32.0)	2.04	.972	น้อย
1.10 การทำสัญญากับ บริษัท เป็นรายบุคคลทำให้มีความมั่นใจในเรื่องของราคาและการตลาดมากขึ้น	48 (28.4)	54 (32.0)	47 (27.8)	12 (7.1)	3.72	1.096	มาก
1.11 การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดสามารถขายได้แน่นอน เพราะบริษัท จะต้องรับซื้อ	8 (4.7)	4 (2.4)	50 (29.6)	51 (30.2)	2.15	1.063	น้อย
1.12 ราคารับซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดที่บริษัท เสนอให้เหมาะสม	52 (30.8)	54 (32.0)	47 (27.8)	12 (7.1)	3.82	1.027	มาก
1.13 รายได้จากการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดคุ้มค่ากว่าการปลูกพืชชนิดอื่น ๆ	4 (2.4)	51 (30.2)	60 (35.5)	46 (27.2)	2.98	.929	ปานกลาง

(n=169)

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ประเด็นการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญา	ระดับความคิดเห็น				$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น คิดเห็น
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย			
2. ด้านการยอมรับของสังคม					2.98	.420	ปานกลาง
2.1 การให้บริการสินเชื่อนั้นด้าน ปุ๋ย, ยาฆ่าแมลง และเคมีภัณฑ์ อื่น ๆ จากบริษัท ตรงกับความต้องการและมีความเหมาะสม	56 (33.1)	51 (30.2)	46 (27.2)	8 (4.7)	3.82	1.093	มาก
2.2 บริษัทฯ คิดค่าบริการในการสี หรือนวดข้าวโพดเพื่อเอาเมล็ดในราคาที่เหมาะสม	50 (29.6)	56 (33.1)	51 (30.2)	8 (4.7)	3.83	.988	มาก
2.3 การให้บริการส่งเสริมทางด้านเทคโนโลยีการผลิตจากบริษัท มีความเหมาะสม	4 (2.4)	56 (33.1)	51 (30.2)	46 (27.2)	2.96	.993	ปานกลาง
2.4 เจ้าหน้าที่ส่งเสริม หรือตัวแทนจากบริษัท มีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเป็นอย่างดี	56 (33.1)	4 (2.4)	46 (27.2)	51 (30.2)	3.24	1.374	ปานกลาง
2.5 เจ้าหน้าที่ส่งเสริม หรือตัวแทนจากบริษัท มีการให้คำแนะนำทำอย่างสม่ำเสมอ ตรงต่อเวลา ไม่เคยผิดนัด	8 (4.7)	56 (33.1)	51 (30.2)	8 (4.7)	2.83	1.280	ปานกลาง
2.6 ในการแจ้งข่าวสาร ประชาสัมพันธ์ หรือ การนัดประชุมจากบริษัท มีการบอก หรือแจ้งให้กับสมาชิกเกษตรกรอย่างทั่วถึง และมีความเหมาะสม	8 (4.7)	8 (4.7)	46 (27.2)	51 (30.2)	2.18	1.093	น้อย

(n=169)

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ประเด็นการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญา	ระดับความคิดเห็น					$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น คิดเห็น
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
2.7 การให้บริการในการขนส่งเมล็ดพันธุ์จากแปลงเกษตรกรไปยังจุดรับซื้อ มีความสะดวกสบาย	12 (7.1)	56 (33.1)	54 (32.0)	47 (27.8)	-	3.20	.928	ปานกลาง
2.8 บริษัทฯ ให้ความสำคัญและช่วยเหลือท่านในการจัดหาแหล่งเงินทุนต่าง ๆ เพื่อใช้ในการดำเนินการผลิตฯ	4 (2.4)	12 (7.1)	46 (27.2)	51 (30.2)	56 (33.1)	2.15	1.041	น้อย
2.9 การให้บริการและคำแนะนำเกี่ยวกับการเปิดรับสมาชิกเกษตรกรใหม่	56 (33.1)	12 (7.1)	46 (27.2)	51 (30.2)	4 (2.4)	3.38	1.286	ปานกลาง
2.10 บริษัทฯ มีการชี้แจงและอธิบายเกี่ยวกับราคาของผลิตภัณฑ์เปลี่ยนแปลงไป หรือเมื่อมีการกำหนดเงื่อนไขใหม่ ๆ จากบริษัทฯ อย่างสม่ำเสมอ	4 (2.4)	12 (7.1)	46 (27.2)	56 (33.1)	51 (30.2)	2.18	1.022	น้อย
3. ด้านความน่าเชื่อถือ						3.17	.330	ปานกลาง
3.1 ท่านมีความมั่นใจว่าบริษัท จะรับซื้อผลผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดได้ทั้งหมด	4 (2.4)	46 (27.2)	56 (33.1)	12 (7.1)	51 (30.2)	2.64	1.236	ปานกลาง
3.2 บริษัทฯ มักจะซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดไม่ตรงกับราคาที่กำหนดไว้ เมื่อผลิตมากเกินกว่าโควตาการผลิตที่กำหนดไว้	46 (27.2)	51 (30.2)	56 (33.1)	4 (2.4)	12 (7.1)	3.68	1.115	มาก

(n=169)

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ประเด็นการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญา	ระดับความคิดเห็น				$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น คิดเห็น
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย			
3.3 บริษัทฯ มักจะรับซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดตรงตามเวลาที่กำหนดไว้หากราคามีเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในท้องตลาดสูงขึ้น บริษัทฯ จะปรับราคาให้สูงขึ้นด้วย	4 (2.4)	56 (33.1)	46 (27.2)	51 (30.2)	2.93 (7.1)	1.007	ปานกลาง
3.4 บริษัทฯ มักหักเปอร์เซ็นต์ผลผลิตเมล็ดพันธุ์ที่เสียหายเกินความจำเป็น แม้ว่าผลผลิตของท่านอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน	56 (33.1)	46 (27.2)	51 (30.2)	12 (7.1)	3.82 (2.4)	1.050	มาก
3.5 การที่ท่านผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดให้กับบริษัท นี้เพราะเพื่อนบ้านแนะนำและปลูกให้กับบริษัทฯ มาก่อน	12 (7.1)	51 (30.2)	46 (27.2)	56 (33.1)	3.07 (2.4)	1.007	ปานกลาง
3.6 ท่านคิดว่าจะไม่ปลูกผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดให้กับบริษัทฯ นี้ในปีถัดไป แต่จะปลูกให้แก่บริษัท อื่น	56 (33.1)	51 (30.2)	46 (27.2)	12 (7.1)	3.85 (2.4)	1.041	มาก
3.7 ท่านคิดว่าบริษัท มีเกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่และเกษตรกรเหมาะสมดีแล้ว	12 (7.1)	4 (2.4)	46 (27.2)	51 (30.2)	2.20 (33.1)	1.142	น้อย
4. ด้านสิ่งแวดล้อม					3.15	.303	ปานกลาง
4.1 การนำเครื่องจักรกลมาใช้ในการเตรียมพื้นที่เพาะปลูกสำหรับผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด ทำให้สภาพความร่วนซุยของดินดีขึ้น	56 (33.1)	51 (30.2)	46 (27.2)	12 (7.1)	3.85 (2.4)	1.041	มาก

(n=169)

ตารางที่ 9 (ต่อ)

(n=169)

	ระดับความคิดเห็น				$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น คิดเห็น
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย			
ประเด็นการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์							
ข่าวโศกในระบอบเกษตรพันธสัญญา							
4.2 การใช้ปุ๋ยเคมีในการปลูกผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดตาม คำแนะนำของบริษัท ทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของดิน	46 (27.2)	51 (30.2)	52 (30.8)	16 (9.5)	3.70	1.044	มาก
4.3 การใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชในการปลูกผลิต เมล็ดพันธุ์ตามคำแนะนำของบริษัท ทำให้สิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ใน ดิน เช่น ไส้เดือน ปู มีจำนวนลดลง	56 (33.1)	51 (30.2)	46 (27.2)	12 (7.1)	3.85	1.041	มาก
4.4 การใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชในการ ปลูกผลิตเมล็ดพันธุ์ตามคำแนะนำของบริษัท ทำให้ ความสามารถในการนำน้ำใต้ดินมาใช้อุปโภค บริโภคเสียไป	12 (7.1)	51 (30.2)	46 (27.2)	56 (33.1)	3.07	1.007	ปานกลาง
4.5 การใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชในการ ปลูกผลิตเมล็ดพันธุ์ตามคำแนะนำของบริษัท ทำให้จำนวนปลา และสัตว์น้ำอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้นลดจำนวนลง	4 (2.4)	56 (33.1)	12 (7.1)	51 (30.2)	2.53	1.268	น้อย
4.6 การใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชในการ ปลูกผลิตเมล็ดพันธุ์ตามคำแนะนำของบริษัท ทำให้พืชในน้ำที่ เป็นประโยชน์อื่น ๆ ในแหล่งน้ำบริเวณนั้นลดจำนวนลง	4 (2.4)	16 (9.5)	46 (27.2)	51 (30.2)	2.22	1.062	น้อย

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ประเด็นการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญา	ระดับความคิดเห็น			$\bar{x}$	S.D.	ระดับความ คิดเห็น	
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง น้อย				
4.7 การใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชในการ ปลูกผลิตเมล็ดพันธุ์ตามคำแนะนำของบริษัท ทำให้ความไม่ สะอาดของน้ำในแหล่งน้ำบริเวณนั้นเสียไป	12 (7.1)	52 (30.8)	48 (28.4)	8 (4.7)	3.07	1.036	ปานกลาง
4.8 การใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชในการ ปลูกผลิตเมล็ดพันธุ์ตามคำแนะนำของบริษัท ทำให้หน้าเก่า เหม็น	12 (7.1)	8 (4.7)	49 (29.0)	52 (30.8)	2.29	1.162	น้อย
4.9 การใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชในการ ปลูกผลิตเมล็ดพันธุ์ตามคำแนะนำของบริษัท ทำให้อากาศใน บริเวณนั้นไม่บริสุทธิ์ และมีกลิ่นเหม็นของสารเคมีมากขึ้น	56 (33.1)	48 (28.4)	45 (26.6)	8 (4.7)	3.78	1.126	มาก
4.10 การใช้เครื่องจักรในการสี หรือขนาดเมล็ดข้าวโพด มีผล ทำให้เกิดฝุ่นละอองในอากาศมากขึ้น	12 (7.1)	56 (33.1)	51 (30.2)	4 (2.4)	3.15	.982	ปานกลาง
รวมทุกด้าน					3.14	.239	ปานกลาง
หมายเหตุ ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00 = เห็นด้วยมากที่สุด ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.81-2.60 = เห็นด้วยน้อย							
ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20 = เห็นด้วยมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40 = เห็นด้วยปานกลาง							
ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80 = เห็นด้วยน้อยที่สุด							

(n=169)

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม 2) ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระด้วยตนเอง 3) ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ โดยคัดเลือกตัวแปรอิสระจากการทบทวนวรรณกรรมทั้งหมด 14 ตัวแปร ได้แก่ เพศ (Sex) อายุ (Age) สถานภาพ (Stat) ระดับการศึกษา (Edu) จำนวนสมาชิกในครอบครัว (Fam) จำนวนแรงงานในการทำเกษตร (Lab) พื้นที่ในการทำเกษตรของตนเอง (Farm) รายได้ในครัวเรือน (Inc) เงินทุนที่ใช้ในการทำเกษตร (Inv) หนี้สินของเกษตรกร (Debt) ประสบการณ์อบรมและดูงานด้านการเกษตร (Tran) การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ (Cont) การเป็นสมาชิกกลุ่ม (Mem) ช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร (Cha) เพื่อหาว่าตัวแปรอิสระใดมีผลต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ (Part) โดยมีการกำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการซื้อเพื่อการส่งเสริมการเกษตร (ตารางที่ 10) ดังนี้

ตารางที่ 10 การกำหนดสัญลักษณ์และอักษย่อของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปร/การกำหนดรหัส	รายละเอียด	การวัด
ตัวแปรตาม		
Part	การเข้าร่วมโครงการ	ค่าเฉลี่ยจาก 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านผลตอบแทน 2. ด้านการยอมรับของสังคม 3. ด้านความน่าเชื่อถือ 4. ด้านสิ่งแวดล้อม
ตัวแปรอิสระ		
Sex	เพศ	ชาย=1, หญิง =0
Age	อายุ	จำนวน (ปี)
Stat	สถานภาพ	สมรส=1, อื่น ๆ =0
Edu	ระดับการศึกษา	ไม่มี=0, อื่น ๆ =1
Fam	จำนวนสมาชิกในครอบครัว	จำนวน (คน)
Lab	จำนวนแรงงานในการทำเกษตร	จำนวน (คน)
Farm	พื้นที่ในการทำเกษตรของตนเอง	พื้นที่ (ไร่)
Inc	รายได้ในครัวเรือน	จำนวน (บาท/ปี)
Inv	เงินทุนที่ใช้ในการทำเกษตร	จำนวน (บาท/ปี)
Debt	หนี้สินของเกษตรกร	จำนวน (บาท)
Trian	ประสบการณ์อบรมและดูงานด้าน การเกษตร	จำนวน (ครั้ง/ปี)
Cont	การติดต่อกับเจ้าหน้าที่	จำนวน (ครั้ง/ปี)
Mem	การเป็นสมาชิกกลุ่ม	จำนวน (กลุ่ม)
Cha	ช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร	จำนวน (ช่องทาง)

ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม

ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยใช้วิธีการของเพียร์สัน (Pearson's Correlation) พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม (การเข้าร่วมโครงการ) จากตัวแปรอิสระทั้งหมด 14 ตัวแปร พบว่า มี 10 ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับตัวแปรตาม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ เพศ (Sex) อายุ (Age) สถานภาพ (Stat) ระดับการศึกษา (Edu) จำนวนสมาชิกในครอบครัว (Fam) จำนวนแรงงานในการทำเกษตร (Lab) พื้นที่ในการทำเกษตรของตนเอง (Farm) รายได้ในครัวเรือน (Inc) เงินทุนที่ใช้ในการทำเกษตร (Inv) หนี้สินของเกษตรกร (Debt) และประสบการณ์อบรมและดูงานด้านการเกษตร (Trian) (ตารางที่ 11)

ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระด้วยตัวเอง

การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยตัวเอง โดยใช้วิธีการของเพียร์สัน (Pearson's Correlation) มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยตัวเอง อันจะทำให้เกิดปัญหาตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันเอง (Multicollinearity) ซึ่งเป็นการละเมิดเงื่อนไขเบื้องต้นในการวิเคราะห์พหุถดถอย (Regression Analysis) ที่ว่าตัวแปรอิสระทุกคู่ต้องไม่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เกิน 0.75 (ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2561) ผลทดสอบพบว่าไม่มีตัวแปรอิสระคู่ใดมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เกิน 0.75 (ตาราง 11) ดังนั้นจึงสามารถนำไปเข้าสมการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ เพื่อวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ต่อไปได้

ตารางที่ 11 เมทริกซ์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม

ตัวแปร	Part	Sex	Age	Stat	Edu	Fam	Lab	Farm	Inc	Inv	Debt	Trian	Cont	Mem
Sex	.375**													
Age	.349**	.137												
Stat	.494**	.426**	.161*											
Edu	-.141	-.029	-.515**	-.006										
Fam	.200**	.017	.028	.344**	.315**									
Lab	.429**	.058	.209**	.241**	.145	.491**								
Farm	.218**	.084	-.147	.042	.187*	.488**	.603**							
Inc	.190*	.087	-.137	.100	.228**	.209**	.451**	.644**						
Inv	.157*	.118	-.033	.166*	.269**	.610**	.663**	.748**	.548**					
Debt	.192*	.207**	.021	.120	.275**	.371**	.555**	.647**	.749**	.722**				
Trian	.270**	.224**	-.160*	.226**	.494**	.358**	.415**	.457**	.340**	.482**	.475**			
Cont	.114	.049	-.254**	.034	.533**	.290**	.398**	.477**	.398**	.478**	.436**	.660**		
Mem	-.075	-.052	-.522**	-.138	.673**	.274**	.199**	.473**	.324**	.421**	.339**	.530**	.663**	
Cha	.080	.049	-.398**	-.023	.784**	.332**	.335**	.390**	.354**	.439**	.414**	.687**	.712**	.732**

หมายเหตุ - มีความสัมพันธ์เชิงตรงกันข้าม * มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ** มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ค่า Sig. F < 0.001 แสดงว่ามีตัวแปรอิสระอย่างน้อย 1 ตัวแปร ที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับตัวแปรตาม โดยเมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่มีผลต่อผลต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พบว่ามีทั้งหมด 6 ตัวแปร โดยแบ่งออกเป็นตัวแปรที่มีผลทางบวก 4 ตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ จำนวนแรงงานในการทำเกษตร และช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ในขณะที่ตัวแปร ระดับการศึกษา และเงินทุนที่ใช้ในการทำเกษตร มีความสัมพันธ์ทางสถิติในเชิงลบ โดยมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ซึ่งตัวแปรอิสระทั้งหมด 14 ตัวแปร สามารถพยากรณ์การเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตาม คือ การเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกร ร้อยละ 52.7 ($R^2 = 0.527$) ขณะที่อีกร้อยละ 47.3 มาจากปัจจัยอื่น ๆ ทั้งนี้สามารถอธิบายตัวแปรอิสระทั้งหมด 7 ตัวแปรที่มีผลต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกร ได้ดังนี้ (ตารางที่ 12)

1. เพศ สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่เกษตรกรเป็นเพศชาย จะมีผลทำให้ค่าเฉลี่ยการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรเพิ่มขึ้น 0.088 คะแนน ทั้งนี้เนื่องจาก ในระบบสังคมเกษตรกรรมของเกษตรกรในพื้นที่ที่ทำการศึกษานี้ให้ความสำคัญในการตัดสินใจอยู่ที่เพศชาย เพราะในสังคมเกษตรกรรม เพศชายเป็นผู้นำครอบครัว และเป็นแรงงานหลักในการทำเกษตร ทำให้การตัดสินใจเข้าร่วมหรือไม่ จะอยู่ที่เพศชายเป็นหลัก

2. อายุ สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่เกษตรกรที่มีอายุเพิ่มขึ้น 1 ปี จะมีผลทำให้ค่าเฉลี่ยการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรเพิ่มขึ้น 0.008 คะแนน ทั้งนี้เนื่องจากในระบบสังคมเกษตรกรรมของเกษตรกรในพื้นที่ที่ทำการศึกษา เกษตรกรส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มเกษตรกรที่มีอายุมาก โดยอายุเฉลี่ยที่ 61 ปี มีความต้องการรายได้ที่สูงเพื่อมารับผิดชอบค่าใช้จ่ายในครอบครัว จึงทำให้มีความสนใจในการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาเพิ่มขึ้น

3. สถานภาพ สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่เกษตรกรที่มีสถานภาพสมรส จะมีผลทำให้ค่าเฉลี่ยการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรเพิ่มขึ้น .176 คะแนน ทั้งนี้เนื่องจาก ในการทำเกษตรกรรมของเกษตรกรในพื้นที่ที่ทำการศึกษา จำเป็นจะต้องอาศัยแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือนเป็นหลัก ดังนั้นการมีสถานภาพสมรสคือการอาศัยอยู่เป็นครอบครัวซึ่งจะช่วยกันสนับสนุนในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม รวมถึงการตัดสินใจทางด้าน

การเกษตรต่างซึ่งส่งผลต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรด้วยเช่นกัน

4. ระดับการศึกษา สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่เกษตรกรมีการศึกษาต่ำ จะมีผลทำให้ค่าเฉลี่ยการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรลดลง 0.156 คะแนน ทั้งนี้เนื่องจาก ในสังคมการเกษตร ถือว่าอาชีพมีความสำคัญ เพื่อมีรายได้เลี้ยงครอบครัว จึงไม่ใส่ใจต่อการศึกษามากนัก ซึ่งสอดคล้องกับบุญสม วราเอกศิริ (2529) ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้เกษตรกรผู้ตอบเป็นกลุ่มที่มีอายุมาก และไม่ได้รับการศึกษา ส่วนใหญ่เป็นชาวเขา จึงทำให้ขาดทักษะความรู้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด ซึ่งจำเป็นต้องใช้การศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมในการผลิต ซึ่งจากการขาดความรู้ทางการศึกษา จึงทำให้เกษตรกรที่ไม่ได้การศึกษา หรือมีการศึกษาน้อย จะมีความสนใจในการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาลดลงตามไปด้วย

5. จำนวนแรงงานในการทำเกษตร สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่เกษตรกรที่มีแรงงานในการทำเกษตรเพิ่มขึ้น 1 คน จะมีผลทำให้ค่าเฉลี่ยการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรเพิ่มขึ้น 0.105 คะแนน การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญานั้น จำเป็นต้องได้รับการดูแล และเวลาในการปลูกมากกว่าการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพียงอย่างเดียว ต้องมีความรู้ความเข้าใจ รวมถึงการใช้เวลา และแรงงานในการดูแลสูง เพื่อให้ได้คุณภาพผลผลิตตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งแรงงานที่มีคุณภาพนั้นมีความจำเป็นต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญา ซึ่งหากเกษตรกรมีแรงงานในครัวเรือนทางด้านเกษตรเพิ่มขึ้น จะทำให้มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาเพิ่มขึ้นตามไปด้วย

6. เงินทุนที่ใช้ในการทำเกษตร สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่เกษตรกรที่มีเงินทุนที่ใช้ในการทำเกษตรเพิ่มขึ้น 1 บาท ช่องทาง จะมีผลทำให้ค่าเฉลี่ยการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรลดลง 0.00000861 คะแนน ทั้งนี้เนื่องจาก การผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตตามเกณฑ์ จำเป็นต้องใช้เงินทุนที่สูงกว่าการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพียงอย่างเดียว โดยมีเงินทุนที่ต้องใช้ในการปรับปรุงพื้นที่ ปรับปรุงคุณภาพดิน มีความจำเป็นต้องใช้ปุ๋ย สารเคมีอื่น ๆ เพิ่มมากขึ้น รวมถึงการจ้างแรงงาน จึงทำให้เกษตรกรไม่เข้าร่วมเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญา เพราะกลัวว่าจะไม่คุ้มกับเงินทุนที่ใช้เพิ่มขึ้น และไม่มีเงินทุนเพียงพอ

7. ช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่เกษตรกรที่มีช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเพิ่มขึ้น 1 ช่องทาง จะมีผลทำให้ค่าเฉลี่ยการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรเพิ่มขึ้น 0.046 คะแนน ทั้งนี้เนื่องจาก เกษตรกรใน

พื้นที่ที่ทำการศึกษาร้อยละจะได้รับรู้ข้อมูลจากการพูดคุยหรือบอกเล่าจากเพื่อนบ้าน และขาดการแนะนำ หรือให้ความรู้จากเจ้าหน้าที่ หรือตัวแทนบริษัทต่อโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญา จึงทำให้มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่ำ ประกอบกับเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษา หรือศึกษาแค่ระดับประถมศึกษา จึงทำให้ขาดการรับรู้ข้อมูลจากสื่อ หรือเอกสารการแนะนำ จึงไม่มีข้อมูลเพียงพอในการตัดสินใจเข้าร่วมเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญา

ตารางที่ 12 ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม		
	การเข้าร่วมโครงการ		
	B	t	Sig.
1. เพศ	.088	2.654	.009**
2. อายุ	.008	2.880	.005**
3. สถานภาพ	.176	4.591	<.001**
4. ระดับการศึกษา	-.156	-2.963	.004**
5. จำนวนสมาชิกในครอบครัว	.004	.248	.805
6. จำนวนแรงงานในการทำเกษตร	.105	3.782	<.001**
7. พื้นที่ในการทำเกษตรของตนเอง	.014	1.390	.167
8. รายได้ในครัวเรือน	1.710E-7	1.214	.226
9. เงินทุนที่ใช้ในการทำเกษตร	-8.617E-6	-3.189	.002**
10. หนี้สินของเกษตรกร	-6.183E-7	-.956	.340
11. ประสบการณ์อบรมและดูงานด้านการเกษตร	.027	.953	.342
12. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่	-.019	-.704	.483
13. การเป็นสมาชิกกลุ่ม	.022	.667	.506
14. ช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร	.046	2.716	.007**
Constant	2.206	12.202	<.001
R ² = .527 (52.7%)		F = 12.272	Sig. F <.001**

หมายเหตุ ** มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคของเกษตรกรต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคของเกษตรกรต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผลตอบแทน ด้านการยอมรับของสังคม ด้านความน่าเชื่อถือ และด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีรายละเอียดดังนี้

ด้านผลตอบแทน

จากแบบสอบถามพบว่า เกษตรกรมีความเห็นด้วยในเรื่อง การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดสามารถขายได้แน่นอน เพราะบริษัทจะต้องรับซื้อ ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.15 และเกษตรกรที่เป็นสมาชิก มีส่วนร่วมในการกำหนดราคาซื้อ หรือผลตอบแทนในด้านอื่น ๆ กับบริษัท เพื่อให้เกิดความสมดุล ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 0.04 ซึ่งอยู่ในระดับเห็นด้วยน้อย เนื่องจากเกษตรกรยังขาดความรู้ความเข้าใจ ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดให้ได้ตามเกณฑ์ที่บริษัทกำหนด ทำให้เกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างเกษตรกรและตัวบริษัท รวมถึงตัวเกษตรกรมองเรื่องราคารับซื้อผลผลิตเป็นปัจจัยหลัก จึงเน้นการผลิตให้ได้ปริมาณของผลผลิต มากกว่าคุณภาพของผลผลิต จากการตอบแบบสอบถามและสัมภาษณ์เชิงลึก เกษตรกรประมาณ 30 ราย ให้ความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า ผลตอบแทนที่ได้รับ กับแรงงาน และเวลาที่ใช้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดไม่คุ้มค่า เมื่อเทียบกับการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพียงอย่างเดียว เนื่องจากข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ดูแลง่าย และผลผลิตทางบริษัทรับซื้อทั้งหมด แม้บางครั้งจะถูกกดราคาในเรื่องน้ำหนักของข้าวโพด แต่ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด หากไม่ได้ตามเกณฑ์จะไม่สามารถจำหน่ายให้กับบริษัทได้เลย

ด้านการยอมรับของสังคม

จากแบบสอบถามพบว่า เกษตรกรมีความเห็นด้วยในเรื่อง การจ้างชาว ประชาสัมพันธ์ การนัดประชุมจากบริษัท มีการบอกหรือแจ้งให้กับสมาชิกเกษตรกรอย่างทั่วถึง และมีความเหมาะสม ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.18 บริษัทมีการชี้แจงและอธิบายเกี่ยวกับราคาของผลผลิตที่เปลี่ยนแปลงไป หรือเมื่อมีการกำหนดเงื่อนไขใหม่จากบริษัทอย่างสม่ำเสมอ ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.18 หรือบริษัทให้คำแนะนำและช่วยเหลือในการจัดหาแหล่งเงินทุนต่าง ๆ เพื่อใช้ในการผลิต ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.15 ซึ่งอยู่ในระดับเห็นด้วยน้อย อาจเกิดจากการที่เจ้าหน้าที่ของบริษัท มีจำนวนน้อย ไม่พอเพียงที่จะเข้าไปดูแล แนะนำแก่เกษตรกรได้อย่างทั่วถึง ทำให้เกิดความไม่เข้าใจในการควบคุมผลผลิตให้ได้ตามเกณฑ์ ทำให้เกษตรกรเกิดความรู้สึกต่อต้าน และไม่อยากเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญา

กับบริษัท จากการตอบแบบสอบถามและสัมภาษณ์เชิงลึก เกษตรกรประมาณ 16 ราย ได้รับคำบอกเล่าจากผู้ที่เกี่ยวข้องว่าบริษัทหรือตัวแทนไม่น่าเชื่อถือ ไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง และมีการห้ามมิให้ทำหรือเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญา

ด้านความน่าเชื่อถือ

จากแบบสอบถามพบว่า เกษตรกรมีความเห็นด้วยในเรื่อง เกษตรกรจะปลูกเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดให้บริษัทอื่นในปีถัดไป ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.85 หรือบริษัทฯ หักเปอร์เซ็นต์ผลผลิตเมล็ดพันธุ์เกินความจำเป็นแม้ว่าผลผลิตอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.82 หรือบริษัทฯ รับซื้อในราคาไม่ตรงกับที่กำหนดไว้ เมื่อผลิตได้มากกว่าที่กำหนด ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.68 ซึ่งอยู่ในระดับที่เห็นด้วยมาก เนื่องจากเกษตรกรยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนในเกณฑ์คุณภาพของเมล็ดพันธุ์ ทำให้เกิดอคติกับบริษัท และทำให้เกษตรกรถอนตัวออกจากการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญา

ด้านสิ่งแวดล้อม

การนำเครื่องจักรกลมาใช้ในการเตรียมพื้นที่ หรือการใช้สารเคมีตามคำแนะนำของบริษัท อยู่ในระดับที่เห็นด้วยมาก แต่เนื่องจากเกษตรกรในพื้นที่ทำการวิจัย พื้นที่ส่วนใหญ่ไม่สะดวกต่อการนำเครื่องจักรกลเข้ามาใช้ รวมถึงเกษตรกรมองว่าการใช้สารเคมีตามคำแนะนำของบริษัทมีค่าใช้จ่ายที่สูงและไม่มีความจำเป็น

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร

ลักษณะส่วนบุคคลของเกษตรกร ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 61 ปี เกษตรกรส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส (ร้อยละ 68.0) ไม่ได้รับการศึกษา (ร้อยละ 61.5) มีสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 4 คน

ลักษณะทางเศรษฐกิจของเกษตรกร ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีแรงงานในการทำเกษตรเฉลี่ย 2 คน มีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2 คน ส่วนใหญ่ไม่มีแรงงานจ้าง (ร้อยละ 93.5) มีพื้นที่ในการทำเกษตรเฉลี่ย 6.54 ไร่ มีพื้นที่ในการทำเกษตรเป็นของตนเองเฉลี่ย 5.44 ไร่ ส่วนใหญ่ไม่มีพื้นที่ในการทำเกษตรเป็นพื้นที่เช่าและพื้นที่อื่น เกษตรกรมีรายได้ในครัวเรือนเฉลี่ย 89,650.89 บาท/ปี มีรายได้จากภาคการเกษตรเฉลี่ย 67,757.40 บาท/ปี มีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 21,893.49 บาท/ปี มีเงินทุนที่ใช้ในการทำเกษตรเฉลี่ย 17,316.57 บาท/ปี มีหนี้สินเฉลี่ย 17,316.57 บาท/ปี

ลักษณะทางสังคมของเกษตรกร ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์อบรมและดูงานด้านการเกษตรเฉลี่ย 1 ครั้ง/ปี ส่วนใหญ่ไม่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ หรือผู้ให้ความรู้ทางการเกษตร (ร้อยละ 54.4) มีการเป็นสมาชิกกลุ่มหรือเครือข่ายในชุมชนเฉลี่ย 1 กลุ่ม มีช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรเฉลี่ย 3 ช่องทาง ส่วนใหญ่รับรู้ข่าวสารผ่านการพูดคุยหรือคำบอกเล่ากับเพื่อนบ้าน (ร้อยละ 38.3) รับรู้ข่าวสารผ่านสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ เอกสารเผยแพร่ (ร้อยละ 19.0) และรับรู้ข่าวสารผ่าน Line (ไลน์) ร้อยละ 14.7) ตามลำดับ

ความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.14) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาในด้านผลตอบแทนอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.26) รองลงมา ด้านความน่าเชื่อถือใน

ระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.17) ด้านสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.15) และด้านการยอมรับของสังคมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.98) ตามลำดับ

ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ค่า Sig. $F < 0.001$ โดยเมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่มีผลต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พบว่ามีทั้งหมด 7 ตัวแปร โดยแบ่งออกเป็นตัวแปรที่มีผลทางบวก ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ จำนวนแรงงานในการทำเกษตร และช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ในขณะที่ตัวแปร ระดับการศึกษา และเงินทุนที่ใช้ในการทำเกษตร มีความสัมพันธ์ทางสถิติในเชิงลบ โดยมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ซึ่งตัวแปรอิสระทั้งหมด 14 ตัวแปร สามารถพยากรณ์การเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตาม คือ การเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกร อยู่ร้อยละ 52.7 ($R^2 = 0.527$) ขณะที่อีกร้อยละ 56.3 มาจากปัจจัยอื่น ๆ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคของเกษตรกรต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ปัญหาอุปสรรคของเกษตรกรต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว ด้านผลตอบแทน การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดสามารถขายได้แน่นอน เพราะบริษัทจะต้องรับซื้อ และเกษตรกรที่เป็นสมาชิก มีส่วนร่วมในการกำหนดราคารับซื้อหรือผลตอบแทนในด้านอื่น ๆ กับบริษัทเพื่อให้เกิดความสมดุล อยู่ในระดับเห็นด้วยน้อย เนื่องจากเกษตรกรยังขาดความรู้ความเข้าใจ ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดให้ได้ตามเกณฑ์ที่บริษัทกำหนด ทำให้เกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างเกษตรกรและตัวบริษัท รวมถึงตัวเกษตรกรมองเรื่องราคารับซื้อผลผลิตเป็นปัจจัยหลัก จึงเน้นการผลิตให้ได้ปริมาณของผลผลิต มากกว่าคุณภาพของผลผลิต ในด้านการยอมรับของสังคม การจ้างชาว ประชาสัมพันธ์ การนัดประชุมจากบริษัท มีการบอกหรือแจ้งให้กับสมาชิกเกษตรกรอย่างทั่วถึง และมีความเหมาะสม หรือมีการชี้แจงและอธิบายเกี่ยวกับราคาของผลผลิตที่เปลี่ยนแปลงไป หรือเมื่อมีการกำหนดเงื่อนไขใหม่จากบริษัทอย่างสม่ำเสมอ หรือบริษัทคำแนะนำและช่วยเหลือในการจัดหาแหล่งเงินทุนต่าง ๆ เพื่อใช้ในการผลิต อยู่ในระดับเห็นด้วยน้อย อาจเกิดจากการที่เจ้าหน้าที่ของบริษัท มีจำนวนน้อย ไม่พอเพียงที่จะเข้าไปดูแลแนะนำแก่เกษตรกรได้อย่างทั่วถึง ทำให้เกิดความไม่เข้าใจในการควบคุมผลผลิตให้ได้ตามเกณฑ์ ทำให้เกษตรกรเกิด

ความรู้สึกรู้สึกต่อต้าน และไม่อยากเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญา กับบริษัท ด้านความน่าเชื่อถือ เกษตรกรจะปลูกเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดให้บริษัทอื่นในปีถัดไป หรือบริษัทหักเปอร์เซ็นต์ผลผลิตเมล็ดพันธุ์เกินความจำเป็นแม้ว่าผลผลิตอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน หรือบริษัทรับซื้อในราคาไม่ตรงกับที่กำหนดไว้ เมื่อผลิตได้มากกว่าที่กำหนด อยู่ในระดับที่เห็นด้วยมาก เนื่องจากเกษตรกรยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนในเกณฑ์คุณภาพของเมล็ดพันธุ์ ทำให้เกิดอคติกับบริษัท และทำให้เกษตรกรถอนตัวออกจากการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญา และด้านสิ่งแวดล้อม การนำเครื่องจักรกลมาใช้ในการเตรียมพื้นที่ หรือการใช้สารเคมีตามคำแนะนำของบริษัท อยู่ในระดับที่เห็นด้วยมาก เนื่องจากเกษตรกรในพื้นที่ที่ทำการวิจัย พื้นที่ส่วนใหญ่ไม่สะดวกต่อการนำเครื่องจักรกลเข้ามาใช้ รวมถึงเกษตรกรมองว่าการใช้สารเคมีตามคำแนะนำของบริษัทมีค่าใช้จ่ายที่สูงและไม่มีความจำเป็น

อภิปรายผลการวิจัย

ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกร ได้แก่ ระดับการศึกษา แรงงานในการทำเกษตร ช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ด้วยเหตุผลคือ เกษตรกรที่มีการศึกษาน้อย จะมีผลต่อการเข้าร่วมโครงการน้อย เกษตรกรที่มีแรงงานในการทำเกษตรน้อยจะมีผลต่อการเข้าร่วมโครงการน้อย ช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารน้อยจะมีผลต่อการเข้าร่วมโครงการน้อยตามลงไปเช่นกัน ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า ระดับการศึกษา แรงงานในการทำเกษตร ช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร มีผลต่อการตัดสินใจต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุพรรณิการ์ ศุภทรัพย์ (2555) ในเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการผลิตถั่วเหลืองภายใต้ระบบเกษตรพันธสัญญาของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่

ปัจจัยด้านแรงงานหลักในการทำเกษตรโดยปกติเป็นเพศชาย และมักเป็นหัวหน้าครอบครัว และต้องมีความรับผิดชอบในการหารายได้ และเป็นแรงงานหลักทางด้านเกษตร สอดคล้องกับ ปัญญา ทิรัญรัมย์ (2529) และไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2526) ว่าเพศชายมีความเชื่อมั่น มีเหตุและผล ในการตัดสินใจทำสิ่งใหม่ ๆ และในสังคมไทยในชนบท เพศชายจะได้รับการยอมรับเป็นผู้นำในการตัดสินใจต่าง ๆ

ส่วนปัจจัยทางด้าน เงินทุน มีผลทำให้เกษตรกรที่ทำการศึกษามีผลต่อการตัดสินใจในการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาทางด้านลบ โดยยิ่งเงินทุนที่ใช้ในการผลิตเพิ่มมากขึ้นมีผลทำให้เกษตรกรมีความสนใจเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบ

เกษตรกรพันธสัญญาลดลง เนื่องจากการลงทุนที่เพิ่มมากขึ้นหากผลผลิตที่ได้ไม่ตรงตามเกณฑ์ที่บริษัท กำหนดจะไม่สามารถจำหน่ายได้ หรือจำหน่ายได้ราคาเท่ากับข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ทำให้เกษตรกรรู้สึกว่ ตนเองมีความเสี่ยง ซึ่งสอดคล้องกับ รังสฤษฎ์ วรรณวิริยวุฒิ (2546) การวิเคราะห์ต้นทุน ผลตอบแทน และความเสี่ยงของการผลิตข้าวโพดหวาน ภายใต้ระบบสัญญาข้อตกลง:กรณีศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี ปีการเพาะปลูก 2544 - 2545

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. จากการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกร ทั้งในด้านผลตอบแทน ด้านการยอมรับของสังคม ด้าน ความน่าเชื่อถือ และด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นจึงจำเป็นที่เจ้าหน้าที่ หรือตัวแทน บริษัทจึงควรที่จะเข้ามาให้คำแนะนำ และช่วยเหลือทางด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง การให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบริษัท กฎเกณฑ์และวิธีการในการผลิต ตลอดจนให้ความช่วยเหลือในด้านปัจจัยใน การผลิต แหล่งเงินทุน รวมถึงการส่งเสริมทางด้านผลตอบแทน หรือรางวัล หากเกษตรกรสามารถผลิต เมล็ดพันธุ์ข้าวโพดได้ตามเกณฑ์ของบริษัทที่ตั้งไว้
2. จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญด้านเงินทุนและปัจจัยการผลิต บริษัทจึงควร ที่จะเข้ามาช่วยเหลือ หรือจัดหาปัจจัยต่าง ๆ ให้แก่เกษตรกร ในราคาที่เหมาะสม และใกล้เคียงกับ ท้องตลาด รวมถึงการจัดหาวัตถุดิบ หรือวิธีการเพื่อช่วยลดต้นทุนให้แก่เกษตรกร
3. จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญต่อปริมาณผลผลิตที่ได้มากกว่าคุณภาพของ ผลผลิต จึงจำเป็นที่เจ้าหน้าที่ หรือตัวแทนบริษัทต้องให้ความรู้ความเข้าใจแก่เกษตรกรในเรื่องการ ควบคุมผลผลิตให้ได้ตามเกณฑ์ รวมถึงการเพิ่มแรงจูงใจแก่เกษตรกร

ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาเรื่องต้นทุนในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด ปริมาณผลผลิต และ ผลตอบแทน เพื่อเป็นข้อมูลในการประเมินผลทางด้านเศรษฐกิจ ว่าการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดใน ระบบเกษตรพันธสัญญามีผลตอบแทนคุ้มค่าเพียงใด
2. ศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นมาตรฐาน หรือเกณฑ์คุณภาพของเมล็ดพันธุ์ เพื่อเป็นข้อมูล เพิ่มเติมว่าเหตุใด เกษตรกรตัวอย่างมีความพึงพอใจในเกณฑ์คุณภาพเมล็ดพันธุ์ของบริษัทน้อย

3. ศึกษารูปแบบของสัญญาที่ใช้ในระบบเกษตรพันธสัญญา ว่ามีข้อดี ข้อด้อย อย่างไร เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความสอดคล้องกับเกษตรกรในพื้นที่ และนอกพื้นที่ต่อไป

บรรณานุกรม

- กฤษมันต์ วัฒนาณรงค์. 2550. วิเคราะห์และสังเคราะห์ทฤษฎีการเผยแพร่และการยอมรับนวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา ตอนที่ 1. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- กิตติชาติ ซาติยานนท์. 2550. งานวิจัยเรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเกษตรกรให้ได้มาตรฐานตามโครงการศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนในอำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- กลุ่มทะเบียนและสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน. 2562. คู่มือการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพฯ: กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร.
- เกษตรอำเภอพร้าวก้าว จังหวัดเชียงใหม่. 2563. ทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปี 2561/2562. เชียงใหม่: สำนักงานเกษตรอำเภอพร้าวก้าว จังหวัดเชียงใหม่.
- จรัส เล็กสกุลติก. 2539. งานวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีการเลี้ยงสุกรในจังหวัดน่าน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จวงจันทร์ ดวงพัตรา. 2529. เทคโนโลยีเมล็ดพันธุ์. กรุงเทพฯ: ภาควิชาพืชไร่และคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เจตน์ฉัตร พุ่มพันธ์. 2552. ทักษะของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยต่อระบบเกษตรพันธสัญญา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฉันทนา กระจำงพันธ์. 2549. ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตข้าวโพดหวานแบบมีสัญญาผูกพันจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ฉันทวรรณ ยงค์ประเดิม. 2545. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับบทบาทสตรีในการเป็นผู้นำทางการบริหาร : ศึกษาเฉพาะกรณี พนักงานบริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชยพร แอคะรัตน์. 2546. วิทยาการเมล็ดพันธุ์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ฐานเกษตรกรรม.
- ชิตาภา สุขพล่า. 2548. การสื่อสารระหว่างบุคคล. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ฐิติมา กาบบัว. 2556. ความพึงพอใจและทัศนคติของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดหวานต่อระบบเกษตรพันธสัญญา ในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นคเรศ รังควัต. 2554. เอกสารคำสอนวิชา การสื่อสารเพื่อการพัฒนา. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

- นนท์ นุชหมอน. 2556. **เกษตรพันธสัญญา: ภาพรวมและบทสำรวจประเด็นปัญหาในประเทศไทย.** กรุงเทพฯ: เปนไท.
- นัยนา ยุติศาสตร์. 2545. **งานวิจัยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับระบบการวิเคราะห์อันตรายและการควบคุมจุดวิกฤตของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมนม.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บุญมี ศิริ. 2552. **วิทยาการเมล็ดพันธุ์.** ขอนแก่น: คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- บุญสม วราเอกศิริ. 2535. **ส่งเสริมการเกษตร: หลักและวิธีการ.** เชียงใหม่: สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.
- ปัญญา ทิรัญศรี. 2559. **ความรู้พื้นฐานการส่งเสริมการเกษตร.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเทือง นรินทรากุล ณ อยุธยา. 2537. **งานวิจัยเรื่องการจัดการที่ดินภายใต้ระบบการเกษตรแบบมีพันธสัญญา : ศึกษากรณีเกษตรกรผู้ปลูกพืชพาณิชย์ในเขตกิ่งอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่.** เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประไพศรี จตุเทน. 2551. **ปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดี ของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ จังหวัดร้อยเอ็ด.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- ประเวศน์ มหารัตน์สกุล. 2561. **แนวคิด หลักการ และกระบวนการวิจัย : เชิงปริมาณ คุณภาพและผลานวิธี การเขียนวิทยานิพนธ์.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปัญญาชน.
- พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. 2560. (2560, 26 พฤษภาคม). **ราชกิจจานุเบกษา.** เล่มที่ 134 ตอนที่ 56 ก. หน้า 1-15.
- พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548. (2548, 18 มกราคม). **ราชกิจจานุเบกษา.** เล่มที่ 122 ตอนที่ 6 ก. หน้า 1-13.
- ไพรัตน์ เดชะรินทร์. 2526. **การบริหารพัฒนาชนบท.** กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- รังสฤษฎ์ วรรณวิริยวุฒิ. 2546. **งานวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ต้นทุน ผลตอบแทนและความเสี่ยงของการผลิตข้าวโพดหวาน ภายใต้ระบบสัญญาข้อตกลง: กรณีศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี ปีการเพาะปลูก 2544/2545.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วัชรภรณ์ วงศ์คำปวน. 2559. **รายงานสถานการณ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์.** นนทบุรี: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์การค้าสินค้าเกษตร.
- วันชัย จันทร์ประเสริฐ. 2542. **เทคโนโลยีเมล็ดพันธุ์พืชไร่.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วัลลภ สันติประชา. 2542. **เทคโนโลยีเมล็ดพันธุ์.** สงขลา: ภาควิชาพืชศาสตร์ คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

- วิจิตร ศรีสะอ้าน. 2527. **หลักการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์การพิมพ์.
- ศูนย์ข้อมูลความรู้อาเซียน. 2559. **ธุรกิจเมล็ดพันธุ์กับประชาคมอาเซียน**. [ระบบออนไลน์].
แหล่งที่มา https://alro.go.th/asean_data/ewt_dl_link.php?nid=220 (4 กันยายน 2564).
- ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวสุรินทร์. 2562. **การตลาดเมล็ดพันธุ์**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://srm-rsc.ricethailand.go.th/index.php/2016-04-22-07-52-56?showall=&start=4>
(4 กันยายน 2564).
- สมควร กวียะ. 2548. **การสื่อสารมวลชน บทบาทหน้าที่ สิทธิ เสรีภาพ ความรับผิดชอบ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ โกสินทร์.
- สมพร อิศวิลานนท์. 2560. **งานวิจัยเรื่องอุตสาหกรรมเมล็ดพันธุ์ของไทย : สถานภาพและความท้าทาย. อาคารเฉลิมพระเกียรติ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง วิทยาเขตชุมพร. ชุมพร: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง วิทยาเขตชุมพร.**
- สำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร. 2562. **สำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร**. กรุงเทพฯ: สำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. ม.ป.ป. **กระบวนการรับรู้**. [ระบบออนไลน์].
แหล่งที่มา <https://dol.thaihealth.or.th/Media/Index/8bd3a511-f0ee-e811-80e6-00155d93ef00?ReportReason=3> (4 กันยายน 2564).
- สำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดเชียงใหม่. 2557. **อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่**. [ระบบออนไลน์].
แหล่งที่มา https://www.nfccmi.or.th/assets/uploads/pages_img/57b40-จังหวัดเชียงใหม่.pdf (4 กันยายน 2566).
- สุดใจ จงวรกิจวัฒนา. 2550. **เกษตรพันธสัญญาเพื่อบรรเทาความยากจน (กรณีศึกษา จังหวัดเชียงใหม่)**. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- สุนันท์ สีสิ่ง, สรายุทธ ยะหะกร, พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์, สุรพล เศรษฐบุตร, ดิเรก ฤกษ์ห่วย, จินดา ขลิบทอง, พรชุลี นิลวิเศษ, สมจิต โยธะคง, เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ, สุกัญญา อธิปอนันต์, สำราญ สารบรรณ, วิทยา อธิปอนันต์, พร้อมเทพ, พีรพร และบำเพ็ญ เขียวหวาน. 2555. **ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร**. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุภาณี สนธิรัตน์, อารี เพชรผุด, พวงเพชร วัชรอยู่, วิภา ภัคดี, เสาวภา วัชรกิตติ, บัวทอง สว่างโสภาคกุล, ศิริ นภา จามรมาน, จำรอง เงินดี, บังอร ชินกุลกิจนิวัฒน์ และซิลเวอร์แมน โรเบิร์ต อี. 2545. **จิตวิทยาทั่วไป**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ ภาควิชาจิตวิทยา.
- สุพรรณิการ์ ศุภทรัพย์. 2555. **ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการผลิตถั่วเหลืองภายใต้ระบบเกษตรพันธสัญญาของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- สุภากร ยอดประทุม. 2557. **มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการทำสัญญาภายใต้ระบบเกษตรพันธสัญญา**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุรพล เศรษฐบุต และดุษฐ์ ฌ ลำปาง. 2549. **งานวิจัยเรื่องระบบการเกษตรแบบมีพันธสัญญาในกรอบยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ (ACMECS): กรณีศึกษาจังหวัดตาก**. เชียงใหม่: ภาควิชาส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อัญชลี อานวิวุฒนิช. 2539. **ทฤษฎีความคาดหวัง**. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- อัมพันธ์ สุริยัง. 2557. **การยอมรับของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดหวานต่อการทำเกษตรแบบมีพันธสัญญาในอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- เอกชัย ตั้งบริบูรณ์รัตน์. 2545. **ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมของเกษตรกรในโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 7 จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Bennett, A., Krishnamoorthy, M., Eglash, R., & Rarieya, M. 2006. Audience as Co-designer: Participatory Design of HIV Awareness and Prevention Posters in Kenya. **Researchgate**, 179-197.
- Marian, D. 2021. **Simulate CDF curve for penetration/adoption extrapolation**. [Online]. Available <https://stats.stackexchange.com/questions/510472/simulate-cdf-curve-for-penetration-adoption-extrapolation> (4 September 2023).
- Ajjaneeyakul, P. 2022. **Vroom's Expectancy Theory**. [Online]. Available <https://misterdevelopment.com/vroom-expectancy-theory/> (4 September 2023).
- Vicky. n.d. **Ajjaneeyakul, P. 2022. Vroom's Expectancy Theory**. [Online]. Available <https://misterdevelopment.com/vroom-expectancy-theory/> (4 September 2023).. [Online]. Available <https://www.yourarticlelibrary.com/hrm/motivation-hrm/vrooms-expectancy-model-of-motivation-with-diagram/60265>.
- Vroom, V. H. 1964. **Work and motivation**. New York: John Wiley & Sons.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถาม

แบบสอบถาม

เรื่อง ความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาอำเภอพร้าว
จังหวัดเชียงใหม่

โดย นายชัยอนันต์ ลี้มพัฒน์มงคล สาขาวิชาพัฒนาทรัพยากรและส่งเสริมการเกษตร
คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

คำอธิบาย แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้น เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมผลิต
เมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญาอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ แบบสอบถาม
ชุดนี้แบ่งออกเป็น 3 ตอน ข้อมูลที่ได้จะปกปิดเป็นความลับ จึงขอความกรุณาให้ท่านกรอก
ข้อมูลตามความเป็นจริงเพื่อประโยชน์ของเกษตรกรต่อไปในอนาคต

ชื่อ-สกุล..... วันที่ .....

ชื่อหมู่บ้าน ..... หมู่ที่ ..... ตำบล.....

ตอนที่ 1 ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร

คำชี้แจง โปรดกรอกข้อมูลลงในช่องว่าง.....ให้ครบถ้วน หรือใส่เครื่องหมาย ✓ ลงหน้าช่องคำตอบ
ที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

ลักษณะส่วนบุคคลของเกษตรกร

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ ..... ปี
3. สถานภาพ สมรส โสด หม้าย หย่าร้าง
 อื่น ๆ
4. ระดับการศึกษา
 ไม่ได้รับการศึกษา ประถมศึกษา
 มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช.
 ปวส. หรืออนุปริญญา ปริญญาตรี
 สูงกว่าปริญญาตรี
5. จำนวนสมาชิกในครอบครัว ..... คน

ลักษณะทางเศรษฐกิจของเกษตรกร

6. จำนวนแรงงานในการทำเกษตร

- แรงงานในครัวเรือน .....
- แรงงานจ้าง .....

7. จำนวนพื้นที่ในการทำการเกษตร รวมจำนวน .....

- พื้นที่ตนเอง จำนวน .....
- พื้นที่เช่า จำนวน .....
- อื่น ๆ โปรดระบุ .....

8. รายได้ในครัวเรือน

- รายได้จากภาคการเกษตร .....
- รายได้นอกภาคการเกษตร .....

9. เงินทุนที่ใช้ในการทำการเกษตร .....

10. หนี้สินของเกษตรกร

- ไม่มี
- มี จำนวน .....

ลักษณะทางสังคมของเกษตรกร

11. ประสบการณ์อบรมและดูงานด้านการเกษตร จำนวน.....ครั้งต่อปี

12. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ หรือผู้ให้ความรู้ทางการเกษตร

- ไม่เคย เพราะ .....
- เคย จำนวน .....

13. การเป็นสมาชิกกลุ่ม หรือเครือข่ายในชุมชน

- ไม่ได้เป็นเลย เพราะ .....
- เป็น จำนวน ..... กลุ่ม ได้แก่ (โปรดระบุชื่อกลุ่ม)

14. ช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตร (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- เจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น เทศบาล เกษตรตำบล
- เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานเอกชน
- วิทยุ
- เสียงตามสาย
- รายการโทรทัศน์
- Facebook (เฟสบุ๊ก)

- Line (ไลน์)
- เว็บไซต์
- การพูดคุยหรือคำบอกเล่ากับเพื่อนบ้าน
- สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ เอกสารเผยแพร่
- อื่น ๆ ระบุ.....

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบเกษตรพันธสัญญา

คำชี้แจง โปรดพิจารณา และใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง ตามระดับความคิดเห็นของท่าน

- โดยกำหนดให้
- 1 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
- 2 หมายถึง ไม่เห็นด้วย
- 3 หมายถึง ไม่แน่ใจ
- 4 หมายถึง เห็นด้วย
- 5 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง

การเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด ในระบบเกษตรพันธสัญญา	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. ด้านผลตอบแทน					
1.1 ระยะเวลาในการตรวจสอบคุณภาพของผลผลิตก่อนการ จ่ายเงินของบริษัทฯ ให้กับเกษตรกรเมื่อสิ้นสุดการผลิต หรือเก็บ เกี่ยวผลผลิต เสร็จแล้วมีความเหมาะสม					
1.2 ระยะเวลาในการจ่ายเงินของบริษัทฯ ให้กับเกษตรกรเมื่อ สิ้นสุดการผลิต หรือการเก็บเกี่ยวผลผลิตเสร็จแล้ว มีความ เหมาะสม					
1.3 บริษัทฯ มีการกำหนดมาตรฐานของการผลิตกับผลตอบแทน ที่ได้เหมาะสม					
1.4 บริษัทฯ ให้อัตราซื้อผลผลิตในระดับที่น่าพอใจ					
1.5 การเข้าร่วมโครงการปลูกผลิตเมล็ดพันธุ์ทำให้ท่านมีรายได้ เพิ่มขึ้น และคุ้มค่าต่อการลงทุน					
1.6 บริษัทฯ ควรจัดให้มีกิจกรรมด้านสมาชิกสัมพันธ์ทุกปีเมื่อ สิ้นสุดฤดูกาลผลิต เพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้เกษตรกร					
1.7 การทำสัญญาเกษตรกร และการประกันราคา มีผลต่อความ					

การเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด ในระบบเกษตรพันธสัญญา	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
แน่นอนของรายได้ ที่ท่านจะได้รับ					
1.8 บริษัทฯ ปรับราคาซื้อขายให้เหมาะสมกับภาวะตลาดและการแข่งขันอยู่เสมอ					
1.9 เกษตรกรที่เป็นสมาชิก มีส่วนร่วมในการกำหนดราคาซื้อขายหรือผลตอบแทนในด้านอื่น ๆ กับบริษัทฯ เพื่อให้เกิดความสมดุล					
1.10 การทำสัญญากับ บริษัทฯ เป็นรายบุคคลทำให้มีความมั่นใจทั้งในเรื่องขอราคาและการตลาดมากขึ้น					
1.11 การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดสามารถขายได้แน่นอนเพราะบริษัทฯ จะต้องรับซื้อ					
1.12 ราคาซื้อขายเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดที่บริษัทฯ เสนอให้เหมาะสม					
1.13 รายได้จากการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดคุ้มค่ากว่าการปลูกพืชชนิดอื่น ๆ					
2. ด้านการยอมรับของสังคม					
2.1 การให้บริการสินเชื่อในด้าน ปุ๋ย, ยาฆ่าแมลง และเคมีภัณฑ์อื่น ๆ จากบริษัทฯ ตรงกับความต้องการและมีความเหมาะสม					
2.2 บริษัทฯ คิดค่าบริการในการสี หรือนวดข้าวโพดเพื่อเอาเมล็ดในราคาที่เหมาะสม					
2.3 การให้บริการส่งเสริมทางด้านเทคโนโลยีการผลิตจากบริษัทฯ มีความเหมาะสม					
2.4 เจ้าหน้าที่ส่งเสริม หรือตัวแทนจากบริษัทฯ มีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเป็นอย่างดี					
2.5 เจ้าหน้าที่ส่งเสริม หรือตัวแทนจากบริษัทฯ มีการให้คำแนะนำท่านอย่างสม่ำเสมอ ตรงต่อเวลา ไม่เคยผัดนัด					
2.6 ในการแจ้งข่าวสาร ประชาสัมพันธ์ หรือ การนัดประชุมจากบริษัทฯ มีการบอก หรือแจ้งให้กับสมาชิกเกษตรกรอย่างทั่วถึงและมีความเหมาะสม					
2.7 การให้บริการในการขนส่งเมล็ดพันธุ์จากแปลงเกษตรกรไป					

การเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด ในระบบเกษตรพันธสัญญา	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
ยังจู้บซื่อ มีความสะดวกสบาย					
2.8 บริษัทฯ ให้คำแนะนำและช่วยเหลือท่านในการจัดหาแหล่ง เงินทุนต่าง ๆ เพื่อใช้ในการดำเนินการผลิตฯ					
2.9 การให้บริการและคำแนะนำเกี่ยวกับการเปิดรับสมาชิก เกษตรกรใหม่					
2.10 บริษัทฯ มีการชี้แจง และอธิบายเกี่ยวกับราคาของผลผลิต ที่เปลี่ยนแปลงไป หรือเมื่อมีการกำหนดเงื่อนไขใหม่ ๆ จาก บริษัทฯ อย่างสม่ำเสมอ					
3. ด้านความน่าเชื่อถือ					
3.1 ท่านมีความมั่นใจว่าบริษัทฯ จะรับซื้อผลผลิตเมล็ดพันธุ์ ข้าวโพดได้ทั้งหมด					
3.2 บริษัทฯ มักจะซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดไม่ตรงกับราคา ที่กำหนดไว้ เมื่อผลิตมากเกินไปกว่าโควต้าด้านการผลิตที่กำหนดไว้					
3.3 บริษัทฯ มักจะรับซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดตรงตามเวลาที่ กำหนดไว้หากราคาเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในท้องตลาดสูงขึ้นบริษัท ฯ จะปรับราคาให้สูงขึ้นด้วย					
3.4 บริษัทฯ มักหักเปอร์เซ็นต์ผลผลิตเมล็ดพันธุ์ที่เสียหายเกิน ความจำเป็น แม้ว่าผลผลิตของท่านอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน					
3.5 การที่ท่านผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดให้กับบริษัทฯ นี้เพราะ เพื่อนบ้านแนะนำและปลูกให้กับบริษัทฯ มาก่อน					
3.6 ท่านคิดว่าจะไม่ปลูกผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดให้กับบริษัทฯ นี้ ในปีถัดไป แต่จะปลูกให้แก่บริษัทฯ อื่น					
3.7 ท่านคิดว่าบริษัทฯ มีเกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่และ เกษตรกรเหมาะสมดีแล้ว					
4. ด้านสิ่งแวดล้อม					
4.1 การนำเครื่องจักรกลมาใช้ในการเตรียมพื้นที่เพาะ ปลูก สำหรับผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด ทำให้สภาพความร่วนซุย ของดิน ดีขึ้น					

การเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด ในระบบเกษตรพันธสัญญา	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
4.2 การใช้ปุ๋ยเคมีในการปลูกผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดตาม คำแนะนำของบริษัทฯ ทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของดิน					
4.3 การใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชในการปลูกผลิตเมล็ด พันธุ์ตามคำแนะนำของบริษัทฯ ทำให้สิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในดิน เช่น ไส้เดือน ปู มีจำนวนลดลง					
4.4 การใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชในการปลูก ผลิตเมล็ดพันธุ์ตามคำแนะนำของบริษัทฯ ทำให้ความสามารถใน การนำน้ำใต้ดินมาใช้อุปโภค บริโภคเสียไป					
4.5 การใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชในการปลูก ผลิตเมล็ดพันธุ์ตามคำแนะนำของบริษัทฯ ทำให้จำนวนปลา และ สัตว์น้ำอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้นลดจำนวนลง					
4.6 การใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชในการปลูก ผลิตเมล็ดพันธุ์ตามคำแนะนำของบริษัทฯ ทำให้พืชในน้ำที่เป็น ประโยชน์อื่น ๆ ในแหล่งน้ำบริเวณนั้นลดจำนวนลง					
4.7 การใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชในการปลูก ผลิตเมล็ดพันธุ์ตามคำแนะนำของบริษัทฯ ทำให้ความใสสะอาด ของน้ำในแหล่งน้ำบริเวณนั้นเสียไป					
4.8 การใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชในการปลูก ผลิตเมล็ดพันธุ์ตามคำแนะนำของ บริษัทฯ ทำให้น้ำเน่าเหม็น					
4.9 การใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชในการปลูก ผลิตเมล็ดพันธุ์ตามคำแนะนำของบริษัทฯ ทำให้อากาศในบริเวณ นั้นไม่บริสุทธิ์ และมีกลิ่นเหม็นของสารเคมีมากขึ้น					
4.10 การใช้เครื่องจักรในการสี หรือนวดเมล็ดข้าวโพด มีผลทำ ให้เกิดฝุ่นละอองในอากาศมากขึ้น					

ตอนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคของเกษตรกรต่อการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในระบบ
เกษตรพันธสัญญาอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

1. ด้านผลตอบแทน

.....

.....

.....

.....

2. ด้านการยอมรับของสังคม

.....

.....

.....

.....

3. ด้านความน่าเชื่อถือ

.....

.....

.....

.....

4. ด้านสิ่งแวดล้อม

.....

.....

.....

.....

.....

ขอบคุณครับ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล นายชัยอนันต์ ลีพัฒนมงคล
เกิดเมื่อ 10 เมษายน 2519
ประวัติการศึกษา พ.ศ. 2557 ปริญญาตรี นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ประวัติการทำงาน -

E-mail mju6101432001@mju.ac.th

